

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Právníká fakulta

Mgr. Bc. Lukáš Janák

Listovní tajemství jako základní lidské právo a jeho limity

Rigorózní práce

Olomouc 2019

„Prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma „Listovní tajemství jako základní lidské právo a jeho limity“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 31. 3. 2019

.....

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 ÚČEL A VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY PRÁVA NA OCHRANU LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ....	7
1.1 ÚČEL OCHRANY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ	7
1.2 VÝVOJ PRÁVA NA OCHRANU LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ	8
1.3 AKTUÁLNÍ ÚSTAVNĚPRÁVNÍ ZAKOTVENÍ PRÁVA NA OCHRANU LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ NA VNITROSTÁTNÍ I MEZINÁRODNÍ ÚROVNI.....	9
2 SUBJEKT, PŘEDMĚT A ROZSAH OCHRANY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ	11
2.1 SUBJEKTY OCHRANY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ	11
2.2 PŘEDMĚT OCHRANY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ – LISTINY USCHOVANÉ A ZASÍLANÉ.....	11
2.3 PŘEDMĚT OCHRANY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ – ZPRÁVY PODÁVANÉ NA DÁLKU	13
2.4 OCHRANA VNĚJŠÍCH OKOLNOSTÍ KOMUNIKACE A PROBLEMATIKA SMĚRNICE 2006/24/ES.....	17
2.5 OCHRANA SOUKROMÉ KOMUNIKACE VS OCHRANA PRACOVNÍ KOMUNIKACE	20
3 ZÁKONNÉ LIMITY OCHRANY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ.....	22
3.1 LIMITY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ V TRESTNÍM ŘÁDU	23
3.2 LIMITY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ V ZÁKONĚ O VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	30
3.3 LIMITY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ V ZÁKONĚ O VÝKONU VAZBY.....	32
3.4 LIMITY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ V ZÁKONĚ O VOJENSKÉM ZPRAVODAJSTVÍ	34
3.5 LIMITY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ V ZÁKONĚ O BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBĚ.....	35
3.6 LIMITY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ V ZÁKONÍKU PRÁCE	36
3.7 LIMITY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ V CELNÍCH PŘEDPÍSECH	38
3.8 LIMITY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ V ZÁKONĚ O POŠTOVNÍCH SLUŽBÁCH	39
3.9 LIMITY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ V ZÁKONĚ O ELEKTRONICKÝCH KOMUNIKACÍCH	40
3.10 LIMITY OCHRANY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ V ZÁKONĚ O DOHLEDU V OBLASTI KAPITÁLOVÉHO TRHU.....	42
4 PROBLEMATICKÉ OTÁZKY PRÁVA NA OCHRANU LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ	43
4.1 DŮVĚRNOST KOMUNIKACE MEZI ADVOKÁTEM A JEHO KLIENTEM.....	43
4.2 OCHRANA LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ ZAMĚSTNANCE NA PRACOVÍŠTI	49
4.2.1 <i>Korespondence a telefonické hovory.....</i>	<i>49</i>
4.2.2 <i>Kontrola aktivity zaměstnance na internetu.....</i>	<i>57</i>
4.3 PROBLEMATIKA OCHRANY LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ DLE UST. § 158D TRESTNÍHO ŘÁDU	59
4.3.1 <i>Problematika nedostatečné právní úpravy sledování dle ust. § 158d odst. 4 TRŽ.....</i>	<i>59</i>
4.3.2 <i>Problematika prostorového odposlechu ve vztahu k listovnímu tajemství.....</i>	<i>62</i>
5 NÁSLEDKY PORUŠENÍ LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ	67

5.1	NÁHRADA NEMAJETKOVÉ ÚJMY	67
5.2	ODPOVĚDNOST PODLE PŘEDPISŮ TRESTNÍHO PRÁVA	68
5.3	POUŽITELNOST DŮKAZŮ POŘÍZENÝCH PORUŠENÍM LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ	69
5.3.1	<i>Použitelnost důkazů pořizovaných zásahem do práva na ochranu listovního tajemství orgánem činným v trestním řízení, soudem nebo správním orgánem.....</i>	<i>69</i>
5.3.2	<i>Použitelnost důkazů pořizovaných soukromou osobou zásahem do práva na ochranu listovního tajemství ...</i>	<i>71</i>
	ZÁVĚR	74
	BIBLIOGRAFIE	77
	SHRNUTÍ	82
	SUMMARY.....	83
	KLÍČOVÁ SLOVA.....	84
	KEYWORDS	84

Úvod

V současné době je telekomunikační infrastruktura rozšířena a zpřístupněna do té míry, že jsou informační a komunikační technologie silně integrovány do společenského života a zásadním způsobem mění společenské vztahy a procesy. To se projevuje nezanedbatelným nárůstem zdrojů informací, ale také dramatickým nárůstem informačních toků. Z tohoto důvodu tak lze jednoznačně současnou společnost označit jako informační. Je tak zřejmé, že ochrana přenášených informací mezi účastníky komunikace, ale také ochrana informací uchovávaných účastníky v soukromí, je stále aktuální.

Vzhledem k rozšíření přenosu informací (komunikace) pomocí elektronických prostředků umožňujících komunikaci na dálku (typicky prostřednictvím e-mailové korespondence a dalších možností korespondence prostřednictvím internetu), množství informací přenášených tímto způsobem, zprostředkování elektronické komunikace soukromými subjekty a technickým možnostem nahlížení (a to i hromadnému a automatizovanému) na informace v průběhu přenosu ze strany různých subjektů¹ lze mít za to, že naopak nároky na zakotvení základního práva na listovní tajemství a velmi podrobně specifikované zákonné výjimky z tohoto základního práva postupem času narůstají. Nelze v této souvislosti také pominout řadu mediálně prezentovaných případů, kdy k porušení listovního tajemství došlo. Namátkou je možné zmínit příklad automatického skenování všech vytvářených e-mailů ve službě Gmail za účelem hledání klíčových slov a následné nabídky kontextové reklamy² ze strany společnosti Google. Následně po zveřejnění této skutečnosti společnost Google zařadila upozornění na toto automatické prohlížení e-mailové pošty do všeobecných podmínek služby Gmail, po nějaké době však od prohlížení pošty upustila úplně.

V této rigorózní práci bych proto chtěl po stručné analýze účelu a historického vývoje ochrany listovního tajemství vymezit aktuální právní úpravu zakotvující listovní tajemství, a to jak na vnitrostátní úrovni, tak i na mezinárodní úrovni. Následně považuji za nezbytné věnovat se podrobně vymezení předmětu a rozsahu ochrany listovního tajemství, když z dostupné judikatury Evropského soudu pro lidská práva plyne, že především otázka předmětu ochrany listovního tajemství se vyvíjí i s ohledem na rozvoj informačních technologií a prostředků komunikace. V této části rigorózní práce proto bude analyzována judikatura Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva, případně jiných zahraničních ústavních soudů, budou-li mít taková rozhodnutí

¹ zprostředkovatel komunikace, bezpečnostní složky státu, hackeri

² VÁCLAVÍK, Lukáš. *Google: „Lidé nemůžou očekávat žádné soukromí, pokud používají Gmail.“*. [online]. Cnews.cz, 14. srpna 2013 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.cnews.cz/google-lide-nemuzou-ocekavat-zadne-soukromi-pokud-pouzivaji-gmail/>>.

mezinárodní dosah či budou-li taková rozhodnutí vhodná pro komparaci s právním systémem České republiky.

S ohledem na skutečnost, že Listina základních práv a svobod (dále také jen „Listina“) odkazuje, pokud jde o limitaci tohoto základního práva, ve svém čl. 13 zakotvujícím právě ochranu listovního tajemství na zákonné předpisy, považují za nutné provést stručnou analýzu právní úpravy na zákonné úrovni, která zakotvuje větší či menší omezení práva na ochranu listovního tajemství, přičemž tato právní úprava na zákonné úrovni bude podrobována testu, zda opravdu odpovídá podmínkám zakotveným v Listině základních práv a svobod a taktéž Evropské úmluvě o ochraně lidských práv (dále také jen „Evropská úmluva“). V případě zjištění nedostatečné ochrany nositelů základních práv bude taktéž poukázáno na dané nedostatky a budou navrženy vhodné změny.

V této práci bude věnována samostatná kapitola pojednání o problematice aspektů ochrany listovního tajemství. V první řadě se bude jednat o analýzu důvěrnosti komunikace mezi klientem a advokátem, neboť v současné době již lze v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva nacházet pravidla pro možnost zásahu do této komunikace, přestože původně byla taková komunikace označována za zcela neprolomitelnou. V tomto směru bude analyzována dostupná zásadní judikatura Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. Dalším problematickým aspektem je možnost zásahu do práva na ochranu listovního tajemství zaměstnance v rámci kontroly jeho pracovních povinností, kdy tato otázka byla v nedávné době i značným způsobem medializována právě v návaznosti na rozhodování Evropského soudu pro lidská práva. Vzhledem k tomu, že názory na případy, kdy je možné do práva na ochranu listovního tajemství zaměstnance zasahovat, nejsou jednotné, klade si tato kapitola za cíl na základě dostupné judikatury Evropského soudu pro lidská práva dospět v této otázce k vymezení vhodných postupů zaměstnavatele, aby nedocházelo k nedůvodnému narušování důvěrnosti komunikace zaměstnance. V neposlední řadě je taktéž značně kritizována právní úprava sledování osob a věcí policejním orgánem, proto bude na základě analýzy právní úpravy odposlechu a taktéž judikatury Evropského soudu pro lidská práva tato právní úprava podrobena kontrole a dále bude navržen možný způsob řešení nedostatků.

V závěru práce bude pojednáno o dopadech porušení práva na ochranu listovního tajemství, a to nejen v rámci práva hmotného, ale především také v rámci práva procesního, kdy bude při zohlednění dostupné judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva řešena otázka procesní použitelnosti důkazů získaných zásahem do práva na ochranu listovního tajemství ze strany orgánů veřejné moci a soukromých osob.

1 Účel a vývoj právní úpravy práva na ochranu listovního tajemství

1.1 Účel ochrany listovního tajemství

Z umístění ustanovení čl. 13 Listiny základních práv a svobod, kdy toto ustanovení bezprostředně navazuje na ust. čl. 10 Listiny (právo na soukromí v širším smyslu), čl. 11 Listiny (ochrana vlastnictví) a čl. 12 Listiny (zakotvující právo na nedotknutelnost obydlí) je zjevné, že listovní tajemství představuje (a zákonodárce to tak také respektuje) další ze škály základních práv chránících soukromí, osobní a intimní sféru jednotlivce před neoprávněným narušením, sledováním či záznamem. Ostatně tomu odpovídá i adekvátní zařazení ochrany listovního tajemství v čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech, když čl. 8 zakotvuje souhrnně právo každého na respektování jeho soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

Shodně jako každý předpokládá, že nebude narušena jeho osobní komunikace s jinou osobou (a taktéž obsah této komunikace), tak lze také vnímat jako zcela oprávněný požadavek na to, aby nebyla bez zákonného důvodu narušována komunikace mezi různými osobami prováděná prostřednictvím komunikace na dálku. Je zcela nerozhodující, zda taková komunikace bude ve formě listovní korespondence nebo například ve formě korespondence elektronické prostřednictvím internetu či telefonické komunikace. Jako oprávněný lze vnímat také požadavek na ochranu tajemství záznamů a písemností, které oprávněný subjekt uchovává v soukromí, stejně jako na ochranu přepravených a doručených listin a zpráv, které již byly adresátu doručeny.

Je zjevné, že bez zakotvení základního práva na ochranu listovního tajemství by došlo ke dvoukolejnosti ochrany soukromí. Na straně by jedné sice existovala ochrana soukromí dle čl. 10 odst. 2 Listiny, dle kterého by měl jedinec zajištěno právo na soukromí zajišťující mu možnost žít svůj soukromý a rodinný život dle jeho uvážení a rozhodnutí, přičemž do takového soukromého a rodinného života by nesmělo být zasahováno. Nicméně na straně druhé by současně jedinec neměl zakotveno právo na ochranu listin uchovávaných v soukromí či na ochranu informací například o svém soukromém životě, které jedinec zasílá at' již blízké osobě či jiné třetí osobě. Vzhledem k tomu, že právo na soukromí dle čl. 10 odst. 2 Listiny zakládá také právo jedince činit dle svého uvážení soukromě různá právní jednání, pak by neexistence ochrany listovního tajemství znemožňovala činit tato právní jednání prostředky komunikace na dálku a uchovávat si o tom záznamy a písemnosti.

Z pohledu jednotlivce lze smysl a účel ochrany listovního tajemství spatřovat především v požadavku zachovat nedotknutelnost intimní a soukromé sféry jedince, tedy v požadavku nerušeně komunikovat/korespondovat se svým okolím, aniž by byla tato komunikace bez zákonného důvodu monitorována či jinak narušována. Neoprávněné narušení či sledování

korrespondence či obdobné komunikace na dálku či listin uchovávaných v soukromí by se pak dalo v kontextu čl. 10, čl. 11 a čl. 12 Listiny přirovnat k umístění kamery, odposlechového zařízení či například úřední osoby do obydlí jedince s cílem zaznamenávat a kontrolovat jeho soukromý a rodinný život, což ze své podstaty soukromí jedince narušuje.

Závěr, že ochrana listovního tajemství se dá označit za jeden z prvků ochrany soukromého života v širším slova smyslu, potvrzuje i nálezn Ústavního soudu ve věci pod sp. zn. I. ÚS 3038/07³, ze kterého je zřejmý názor soudu, že v posuzované věci došlo k porušení *práva na soukromí*, kdy ovšem Ústavní soud ohledně tohoto porušení odkázal na ust. čl. 13 Listiny.

Vzhledem k výše uvedenému tak lze dojít k závěru, že účelem ochrany listovního tajemství je naplnění požadavku na komplexní ochranu soukromí jednotlivce ve všech oblastech jeho života, především pak také v oblasti, kdy informace předává osobě k zajištění přepravy této informace jejímu adresátu, v důsledku čehož nemá možnost v průběhu přenosu tajemství zprávy zajistit a musí se tak spoléhat právě na ústavní i zákonnou rovinu ochrany listovního tajemství. Bez takové ochrany by byla ochrana soukromí nedokonalá, nekompletní. Současně by v případě nedůvěry v tajemství dopravovaných zpráv mohlo dojít k útlumu předávání informací na dálku a tím také k zásadnímu útlumu vývoje společnosti.

1.2 Vývoj práva na ochranu listovního tajemství

Snahu chránit obsah dopravovaných zpráv před nepovolanými osobami můžeme v různých podobách nacházet již výrazně dříve, než začalo postupně docházet k zakotvení ochrany listovního tajemství v právních rádech jednotlivých států. Typickým příkladem bylo tzv. zapečetění obálky příslušnou pečetí, která zajišťovala jasnou identifikaci odesílatele, její neporušenost současně značila, že obálku neotevřela v průběhu doručování jiná osoba.

V mezinárodním měřítku lze dohledat první zakotvení ochrany listovního tajemství v belgické ústavě přijaté dne 7. 2. 1831, a to v jejím čl. 22. Doktorka Wágnerová v komentářové literatuře uvádí: „*Historicky se dimenze práva na soukromí v podobě důvěrnosti komunikace vztahovala na korespondenci a její poštovní přepravu, avšak s rozšiřováním způsobů komunikace se jak pozitivně-právně, tak interpretačně rozšiřuje i oblast, na kterou toto základní právo dopadá.*“⁴ Tímto naráží na skutečnost, že v průběhu historického vývoje došlo k posunu ve způsobu předávání zpráv a dnes již komunikaci na dálku nemusí zajišťovat pouze stát, ale také soukromé subjekty v rámci jejich podnikatelské činnosti. Okruh subjektů, které mohou zasahovat do listovního tajemství, se tak postupně rozšířil.

³ nálezn Ústavního soudu ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 3038/07.

⁴ WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 341.

V měřítku našeho státu lze první zmínku o ochraně listovního tajemství dohledat v z. č. 121/1920 Sb. z. a n., tedy v Ústavní listině Československé republiky, a to konkrétně v § 116. Zakotvení ochrany listovního tajemství na ústavní úrovni bylo z dnešního pohledu poměrně stručné, pouze se konstatuje, že „*Listovní tajemství je zaručeno.*“⁵ Podrobnější podmínky jsou pak ponechány na úpravě v rovině běžného zákona⁶. Následně je na ústavní úrovni zmínka o ochraně listovního tajemství v Ústavě Československé republiky z. č. 150/1948 Sb., a to konkrétně v ustanovení § 6, které již výslovně hovoří o tajemství listin uchovávaných v soukromí i zasílaných poštou či jiným obdobným dopravním prostředkem, dále o ochraně tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem apod.⁷

Zakotvení listovního tajemství v Ústavě Československé socialistické republiky, tedy z. č. 100/1960 Sb., je již opět poměrně strohé a pouze v čl. 31 konstatuje záruku ochrany listovního tajemství a tajemství dopravovaných zpráv⁸. V této úpravě již nejsou oproti ústavě z roku 1948 zapracovány konkrétní specifické způsoby dopravovaných zpráv, nicméně lze předpokládat, že právě pro obecnost takové úpravy tehdejší úprava zahrnovala ochranu tajemství dopravovaných zpráv, ať byly dopravovány jakýmkoliv způsobem.

1.3 Aktuální ústavněprávní zakotvení práva na ochranu listovního tajemství na vnitrostátní i mezinárodní úrovni

Na vnitrostátní úrovni je právo na ochranu listovního tajemství zakotveno v ust. čl. 13 Listiny základních práv a svobod⁹. Tato právní úprava na ústavní úrovni od svého přijetí neznamenala žádných změn a bude podrobněji rozebrána v následující kapitole.

Na mezinárodní úrovni je nutné zmínit Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod¹⁰, která uvádí listovní tajemství ve svém čl. 8 zakotvujícím právo na ochranu soukromí. Po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků se tak může dotčený subjekt domáhat svých práv stížností k Evropskému soudu pro lidská práva, který bude přezkoumávat, zda namítaným jednáním (či opomenutím) nedošlo k zásahu do práva na ochranu soukromí dle čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Na evropské úrovni je třeba dále uvést zakotvení práva na ochranu listovního tajemství v čl. 7 Listiny základních práv Evropské unie¹¹, kdy tato

⁵ § 116 odst. 1 z. č. 121/1920 Sb. z. a n., ve znění účinném ke dni 6. 3. 1920.

⁶ § 116 odst. 2 z. č. 121/1920 Sb. z. a n., ve znění účinném ke dni 6. 3. 1920.

⁷ § 6 z. č. 150/1948 Sb., ve znění účinném ke dni 9. 6. 1948.

⁸ čl. 31 z. č. 100/1960 Sb., ve znění účinném ke dni 11. 7. 1960.

⁹ usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

¹¹ Listina základních práv Evropské unie č. 2007/C 303/01.

úprava vyznívá zcela totožně jako ust. čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Byť o tom bude podrobněji pojednáno dále, právě s odkazem na zásah do práva chráněného čl. 7 Listiny základních práv Evropské unie došlo ke zrušení kontroverzní směrnice č. 2006/24/ES.

2 Subjekt, předmět a rozsah ochrany listovního tajemství

2.1 Subjekty ochrany listovního tajemství

Z dikce čl. 13 Listiny i čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech je zřejmé, že subjektem, kterému se poskytuje ochrana, je kdokoliv, když ani jedno z uvedených ustanovení neobsahuje speciální subjekt. Ochrana se tak poskytuje každému bez ohledu na jeho státní příslušnost či zvláštní funkci. Současně také není pro poskytnutí ochrany potřeba rozlišovat, zda je dotčený subjekt odesílatelem či příjemcem dané zprávy. Kromě toho daná ustanovení nečiní v míře ochrany rozdíl mezi tím, zda má být subjektem ochrany listovního tajemství fyzická nebo právnická osoba. Skutečnost, že je ochrana listovního tajemství poskytována také právnické osobě, plyne například z rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Wieser a Bicos Beteiligungen GmbH proti Rakousku¹².

Pokud jde o stranu narušitele listovního tajemství, pak se zákaz porušení listovního tajemství vztahuje na každého. Do práva na listovní tajemství tak nesmí zasáhnout stát, resp. orgány veřejné moci (s výjimkou případů stanovených zákonem), právnická osoba či osoba fyzická. Závěr, že se předmětný zákaz vztahuje i na fyzické či právnické osoby a nejedná se pouze o garanci, že do předmětného práva nebude zasahovat pouze stát, lze učinit zejména s odkazem na ust. § 182¹³ a § 183¹⁴ z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Z odkazovaných ustanovení trestního zákoníku je zjevné, že zákonodárce uvedené jednání – zásah do práva chráněného ust. čl. 13 Listiny – kriminalizuje, a to bez uvedení speciálního subjektu. Narušitelem předmětného práva tak může být kdokoliv. Ostatně to současně potvrzuje také samotné znění čl. 13 Listiny základních práv a svobod, které hned v úvodu uvádí, že *nikdo* nesmí porušit listovní tajemství.

2.2 Předmět ochrany listovního tajemství – listiny uschované a zasílané

Ustanovení čl. 13 Listiny základních práv a svobod chrání předně *listovní tajemství*, čímž je myšlena ochrana důvěrnosti informací na *listině*. To ostatně potvrzuje i komentářová literatura: „*Na listiny se vztahuje listovní tajemství ve smyslu čl. 13 LPS.*“¹⁵ Listinou pak můžeme označit podklad ve spojení s textem, který je na něm připojen. Ochrana listovního tajemství je poskytována jakýmkoliv listinám uchovávaným v soukromí, zasílaným poštou nebo jiným způsobem bez ohledu na to, zda

¹² rozsudek ESLP ze dne 16. 10. 2007, č. 74336/01 ve věci Wieser a Bicos Beteiligungen GmbH proti Rakousku.

¹³ trestný čin porušení tajemství dopravovaných zpráv

¹⁴ trestný čin porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí

¹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1819.

se jedná o listinu soukromou nebo listinu veřejnou. Ochrana tajemství jiných písemností se vztahuje na písemný text zachycený na jakémkoliv podkladu (kůra stromu, obložek apod.).

Čl. 13 Listiny základních práv a svobod dále zmiňuje, že se nesmí porušit tajemství *záznamů*, čímž se prakticky vymezení předmětu ochrany dle věty první uvedeného článku vyčerpává. Z podrobného zkoumání právní úpravy, především pak ust. § 183 z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů můžeme dovést, co vše zákonodárce zřejmě za *záznam* považuje, kdy se ochrana dle ust. § 183 odst. 1 TZ poskytuje mimo jiné *fotografii, filmu nebo jinému záznamu, počítačovým datům*. Že se jedná o skutkovou podstatu trestného činu chránícího listovní tajemství dle věty první čl. 13 Listiny, uvádí komentářová literatura: „*Objektem tohoto trestného činu je listovní tajemství a tajemství jiných písemností, záznamů a dokumentů uchovávaných v soukromí, zaručené čl. 13 LPS.*“¹⁶

Z výše uvedeného je zřejmé, že ochranou tajemství *záznamů* se tak myslí také ochrana fotografií, filmu či jiných záznamů, bez ohledu na to, zda je o záznamy soukromé (rodinné fotografie, záběry rodinných oslav apod.) nebo zda se jedná například o průmyslový, amatérský či umělecký film. Uvedená komentářová literatura ještě rozlišuje zvláště televizní filmy či videozáznamy, které neřadí přímo pod *film*, ale řadí je do kategorie jiných záznamů.

Vzhledem k tomu, že ust. § 183 odst. 1 TZ působí ve srovnání s dikcí ust. čl. 13 Listiny širěji, když v něm nalezneme delší výčet předmětu listovního tajemství dle ust. čl. 13 Listiny základních práv a svobod, a to konkrétně také počítačová data, je třeba si vyjasnit, zda tedy tato počítačová data jsou pod ochranou čl. 13 Listiny a čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech. Na tuto otázku nakonec odpověděl Evropský soud pro lidská práva v několika svých rozsudcích. Předně se jedná o rozsudek ve věci Wieser a Bicos Beteiligungen GmbH proti Rakousku¹⁷. K tomu komentářová literatura podotýká, že v tomto případě byla počítačová data označena za korespondenci, aniž by bylo podrobně vyjasněno, jaký to mělo důvod¹⁸. Vzhledem k tomu, že v tomto případě byla řešena oprávněnost zajištění souborů v pracovním počítači advokáta ve věci jeho klienta, lze taktéž argumentovat, že předmětné soubory mohly obsahovat soubory s texty přípisů advokáta ve věci jeho klienta. Současně lze ovšem dodat, že i bez zařazení pod pojem *korespondence* by bylo z pohledu české právní úpravy možné podřadit počítačová data pravděpodobně nejbližší *záznamu*, což znamená, že by jim byla poskytnuta dostatečná ochrana na úrovni základních práv. Je totiž zjevné, že by postrádalo smysl činit rozdíl mezi ochranou na úrovni základních práv mezi tajemstvím textu na listině a tajemstvím textu v počítačovém souboru, pokud

¹⁶ tamtéž

¹⁷ rozsudek ESLP ze dne 16. 10. 2007, č. 74336/01, ve věci Wieser a Bicos Beteiligungen GmbH proti Rakousku.

¹⁸ KRATOCHVÍL, Jan. In: KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 863.

jsou samozřejmě oba uchovávané v soukromí nebo zasílány poštou nebo jiným způsobem, jak vymezuje čl. 13 Listiny.

Z uvedeného rozsudku vychází i další judikatura, která závěr o ochraně počítačových dat v rámci čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech a současně čl. 13 Listiny základních práv a svobod potvrzuje, kdy lze namátkou jmenovat například rozhodnutí ve věci Robathin proti Rakousku¹⁹. V této věci bylo posuzováno, zda může dojít k zajištění elektronických dat v kanceláři advokáta v souvislosti s vyšetřováním série krádeží a vloupání v rozporu s čl. 8 Úmluvy. Bylo sporné, zda vydané nařízení k zajištění všech elektronických dat v domě a kanceláři předmětného advokáta je dostatečně určité a především také, zda takto široký záběr zajišťovaných dat je dostatečně odůvodnitelným zásahem do práva advokáta. Předmětným rozsudkem bylo rozhodnuto, že nikoliv. Tento rozsudek tak potvrzuje výše učiněný závěr o tom, že počítačová data jsou pod ochranou uvedených ustanovení chránících listovní tajemství/korespondenci.

Dalším rozhodnutím řešícím obdobnou situaci je také rozsudek ve věci Smirnov proti Rusku²⁰. Z těchto rozhodnutí je tak zřejmé, že vymezení pojmu *korespondence* dle čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv je chápáno širěji, kdy ve výsledku významově odpovídá mimo jiné také listovnímu tajemství či tajemství záznamů uchovávaných v soukromí dle čl. 13 Listiny.

2.3 Předmět ochrany listovního tajemství – zprávy podávané na dálku

V čl. 13 Listiny se dále hovoří – v návaznosti na technický vývoj prostředků komunikace – o tom, že se stejně zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným obdobným zařízením. Vzhledem k tomu, že pojmy telefon a telegraf jsou výkladově bez komplikací, jiným obdobným zařízením můžeme rozumět jakýkoliv jiný způsob komunikace mezi účastníky na dálku (e-mail, různé messengery, pager, apod.). Výjimku ovšem tvoří komunikace prostřednictvím sociálních sítí, k tomu je třeba v podrobnostech uvést následující. Z ust. čl. 13 Listiny základních práv a svobod je zřejmé, že se nesmí porušit listovní *tajemství* ani *tajemství* jiných písemností a záznamů..., u testu možnosti aplikace ust. čl. 13 Listiny je tak třeba zaměřit se právě na pojem *tajemství*. Čl. 13 Listiny totiž zjevně předpokládá, že listiny a písemnosti, záznamy či zprávy jsou ze strany určitého subjektu chráněny před jejich zveřejněním či zpřístupněním nepovolané osobě nebo jiným neoprávněným použitím, tento subjekt má tedy zájem na jejich utajení a již od počátku k nim takto přistupuje. Naopak v okamžiku komunikace prostřednictvím sociálních sítí je takový subjekt již od počátku komunikace srozuměn s tím, že tato komunikace není dostupná

¹⁹ rozsudek ESLP ze dne 3. 7. 2012, č. 30457/06, ve věci Robathin proti Rakousku.

²⁰ rozsudek ESLP ze dne 7. 6. 2017, č. 71362/01, ve věci Smirnov proti Rusku.

pouze odesílateli a adresátu, ale naopak i dalším osobám, kdy často subjekt volí tento způsob komunikace primárně s cílem sdělit určitou informaci co nejširšímu publiku osob.

Pokud tedy tento subjekt k takové komunikaci přistupuje zjevně jako ke komunikaci nikoliv utajované, pak tato komunikace nemůže být chráněna prostřednictvím čl. 13 Listiny, neboť již od počátku zde absentuje *tajemství*, které by bylo možné porušit. Stejný závěr lze samozřejmě aplikovat také na komunikaci v rámci diskuzních fór nebo v recenzích na webových stránkách apod. Ani zde není taková komunikace žádnou ze stran utajována, naopak je od počátku veřejná a dokonce přístupná prakticky každému.

V této souvislosti je třeba se také krátce pozastavit nad problematikou tzv. monitorovaných hovorů, se kterými je možné se čím dál častěji setkat zpravidla při telefonickém hovoru s většími podnikatelskými subjekty a dále také s orgány veřejné moci. Předně je třeba vymežit, co se myslí uvedeným *monitorováním*. Podle slovníku cizích slov²¹ se tento pojem definuje jako *několikastupňový víceúčelový informační systém, činnost, která na základě systematického pozorování a analýz současného stavu objektu předpovídá jeho budoucí vývoj*. To samozřejmě předpokládá nejen sledování předmětného hovoru v reálném čase jeho uskutečnění, ale také jeho záznam a uchování za účelem jeho možného budoucího využití.

Pokud jde o telefonické hovory s orgány veřejné moci, pak nebyl v praxi zaznamenán žádný zásadní problém, tzn., že subjekty volající orgánům veřejné moci případné monitorování předmětného hovoru akceptují a nevykládají si ho jako nepřípustný zásah do práva na listovní tajemství. Opačná situace ovšem často nastává při uskutečnění telefonického hovoru s podnikatelským subjektem, který hovor *monitoruje*, neboť často dochází v rámci takových hovorů k uzavírání smluvních vztahů. V takových případech pak je záznam o uskutečněném hovoru často jediným důkazem o obsahu právního jednání, které mělo (či nemělo) za následek uzavření smluvního vztahu. V případě, že by došlo tímto monitorováním k porušení práva na listovní tajemství dle čl. 13 Listiny základních práv a svobod, pak by bylo v určitých případech možné takový důkaz v nalézacím řízení nepřipustit, jak bude rozvedeno dále. Nadto je třeba poukázat i na možnost dotčeného subjektu domáhat se zaplacení nemajetkové újmy, která mu zásahem do jeho základního práva vznikne. Je tedy třeba zjistit, zda je takový monitorovaný hovor v rozporu s čl. 13 Listiny, či nikoliv.

Uvedenou problematikou se opakovaně zabýval Ústavní soud, kterému byla v těchto věcech postoupena k posouzení otázka, zda je možné monitorovaný hovor použít jako důkaz v nalézacím řízení, či zda došlo monitorováním k porušení práva subjektu na listovní tajemství dle ust. čl. 13 Listiny. Například z poměrně čerstvého nálezu Ústavního soudu ve věci pod sp. zn. II.ÚS

²¹ KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov: (A-Ž : studentské vydání)*. Vyd. 1., Praha: Academia, 2006.

2299/17²² plyne, že tzv. monitorování telefonického hovoru některou ze stran hovoru je možné a takový záznam je současně možné použít v nalézacím řízení jako důkazní prostředek. V této věci Ústavní soud došel k závěru, že dotčená strana telefonického hovoru měla o jeho monitorování povědomost, nelze proto v takové věci argumentovat porušením čl. 13 Listiny. Je zjevné, že tento závěr zcela odpovídá předchozímu pojednání o neposkytnutí ochrany dle čl. 13 Listiny veřejné komunikaci na sociální síti apod., kdy v případě monitorovaného hovoru je podstatné splnění podmínky, aby účastník měl od počátku hovoru o jeho monitorování povědomost. V takovém případě je potom zřejmé, že účastník vstupuje do takového telefonátu s vědomím, že tento telefonát není důvěrný, neboť je zaznamenáván a k tomuto záznamu tak může mít přístup i další osoba, resp. s tímto záznamem může být v budoucnu dále nakládáno.

Pro úplnost k výše uvedenému je ovšem třeba upozornit na rozdíl mezi akceptováním monitorovaného hovoru či vedením veřejné textové komunikace a udělením souhlasu se zásahem do základního práva na listovní tajemství. Jedná se totiž o zcela odlišné instituty se zcela odlišným dopadem, pokud jde o ochranu uvedeného základního práva. Jak již bylo pojednáno výše, akceptací monitorovaného hovoru či vedením veřejné textové komunikace dochází po právní stránce ke vzdání se nárokování důvěrnosti takové komunikace. Jinými slovy tak takový subjekt již od počátku komunikace bere na vědomí/souhlasí s tím, že předmětná komunikace nebude důvěrná. Vzhledem k tomu, že čl. 13 Listiny zakotvuje, že se nesmí porušit *tajemství*, které při takové komunikaci od počátku absentuje, pak se jedná o komunikaci, která čl. 13 Listiny chráněna od počátku není.

Současně lze v této souvislosti poukázat i na čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, která shodně s čl. 13 Listiny chrání *soukromí* korespondence. Pokud je ke komunikaci od počátku přístupováno jako k nesoukromé/veřejné, nemůže být pod ochranou ani čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. V neposlední řadě je třeba uvést, že v současnosti je již s ohledem na výše uvedené zavedena praxe, kdy na počátku hovoru je subjekt upozorněn na to, že daný hovor je monitorován, v případě nesouhlasu není v takovém hovoru pokračováno. Obdobná praxe je běžná i v případě sítí pro veřejnou textovou komunikaci²³, kdy na počátku musí subjekt v rámci seznámení se s všeobecnými podmínkami dané služby schválit, že bere na vědomí veřejnost této komunikace.

Jiná situace ovšem nastává u vzdání se práva na listovní tajemství, a to ať jednostranným úkonem či smluvně s jinou osobou, která má v úmyslu komunikaci jakýmkoliv způsobem kontrolovat. Typicky může jít o případ, kdy zaměstnavatel vyžaduje po zaměstnanci souhlas se čtením doručené i odesílané korespondence se třetí osobou. Oproti srovnávanému případu totiž

²² náleží Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. II.ÚS 2299/17.

²³ bez ohledu na to, zda jde o sociální síť nebo jiná diskuzní fóra

subjekt nepřístupuje ke komunikaci jako k veřejné, po celou dobu ji uznává jako soukromou (tím spíše osoba, se kterou daný subjekt komunikuje), daným právním jednáním by bylo ovšem zamýšleno umožnit určité třetí osobě paušální přístup k takové komunikaci a jiným osobám nikoliv. Takový postup není možný, jak bude rozvedeno níže.

Jak je zřejmé z dikce ust. čl. 13 Listiny, na ústavní úrovni se sice připouští určitá legální omezení listovního tajemství, nicméně pouze v zákonem stanovených případech a po splnění zákonem daných podmínek. Již zde – ve spojení s nezczizitelností základních práv a svobod deklarovanou v čl. 1 Listiny – je zřejmé, že se nepřipouští jiný zásah do těchto práv, než je zásah předvídaný v zákoně. Pro úplnost na uvedené dále navazuje také ust. § 19 občanského zákoníku²⁴. Ten jednak opětovně konstatuje, že omezení přirozených práv je možné na základě zákona, nicméně v odst. 2 dále zakotvuje nicotnost zcizení nebo vzdání se přirozených práv. Komentářová literatura odkazuje na skutečnost, že porušení přirozených práv „*představuje zásah do existenciální podstaty člověka. Tento důvod, spolu s pojetím přirozených práv člověka spojených s osobností člověka jako práv vrozených, apriorních, vede k závěru o nemožnosti disponovat s nimi z vůle jejich nositele, a to at' smluvně (zcizení), či jednostranně (vzdání se)*“²⁵.

Z uvedeného je tak jasné, že se není možné platně vzdát práva na listovní tajemství. Oproti výše uvedenému srovnávanému případu monitorovaných hovorů a veřejné textové komunikace totiž jde především o ochranu třetí osoby komunikující s takovým subjektem, která ke komunikaci přistupuje jako k důvěrné a takový postup by jí byl taktéž na újmu.

Pokud jde o telefonní hovory, technologický vývoj se promítl i do Listiny základních práv a svobod, kdy tato výslovně telefonické hovory zmiňuje – konkrétně jako *zprávy podávané telefonem*. Pro srovnání je však nutné odkázat na ust. čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech, kde se výslovně hovoří pouze o *korespondenci*, když tento termín by bylo možné jazykovým výkladem vyložit jako listovní korespondenci a korespondenci elektronickou (e-mail, messenger). Evropský soud pro lidská práva se však vypořádal s technologickým pokrokem tak, že i telefonní hovory vyložil jako *korespondenci* a přiznal jim ochranu dle čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech. V této souvislosti je možné poukázat například na rozhodnutí ve věci Klass a další proti Německu²⁶. V této věci byla řešena poměrně kontroverzní německá právní úprava, která umožňovala německým tajným službám sledovat jak jakoukoliv listovní, tak i jakoukoliv telefonickou komunikaci s odkazem na ochranu před terorismem (ostatně tato právní úprava byla přijata v atmosféře teroristických útoků v sedmdesátých letech minulého století), nicméně osoby, jejichž komunikace

²⁴ z. č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵ HURDÍK, Jan. In: BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 149.

²⁶ rozsudek pléna ESLP ze dne 6. 9. 1978, č. 5029/71, ve věci Klass a další proti Německu.

byla sledována, neměly žádné právo na to, aby byly po skončení monitoringu komunikace jakkoliv vyrozuměny. Evropský soud pro lidská práva v tomto rozhodnutí nejen přiznal ochranu telefonické komunikaci, ale také přiznal právo každému být zpětně vyrozuměn o tom, že u něj proběhl odposlech či četba písemné korespondence, i tyto závěry jsou tak aplikovatelné do dnešního dne. Především by měly být zohledněny u dále kritizované právní úpravy sledování osob a věcí v trestním řádu.

Pokud jde o elektronickou komunikaci ve formě e-mailu či zpráv messengerů, tak tato nečiní aplikační potíže ani v rovině Listiny základních práv a svobod, ale ani v rovině Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, kdy pojem *korespondence* je pro tuto formu komunikace zcela jednoduše aplikovatelný. Ochrana dle čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv v rámci ochrany korespondence (a tak tedy i dle čl. 13 Listiny základních práv a svobod) je přiznána také informacím o navštívených webových stránkách. V tomto směru lze poukázat například na rozhodnutí ve věci Copland proti Spojenému království²⁷, kde stěžovatelka rozporovala právo zaměstnavatele na monitorování jejího telefonu a mimo jiné také aktivity na internetu. V této věci tak byla přiznána ochrana dle čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv také informacím o aktivitě na internetu jakožto právu na ochranu soukromí korespondence.

2.4 Ochrana vnějších okolností komunikace a problematika směrnice 2006/24/ES

Ústavní soudy několika evropských zemí včetně České republiky řešily mimo jiné otázku, zda je v rámci listovního tajemství chráněn pouze samotný obsah předmětné komunikace, nebo zda dochází k ochraně i dalších vnějších okolností této komunikace. Tím se myslí především místo, čas, identifikace účastníků, druh a způsob komunikace. K tomuto došlo především v souvislosti s přijetím směrnice 2006/24/ES²⁸. Tato byla přijata v reakci na teroristické útoky v USA ze dne 11. 9. 2001, resp. také v Madridu v roce 2004 a v Londýně v roce následujícím, a to především z podnětu Velké Británie a na žádost USA.

Dle důvodové zprávy k této směrnici²⁹ mělo být cílem směrnice zajištění dostupnosti provozních a lokalizačních údajů, která je důležitá pro uplatňování práva a zajištění bezpečnosti, například pro prevenci, vyšetřování, odhalování a stíhání závažné trestné činnosti jako je terorismus a organizovaný zločin. Je třeba již na tomto místě konstatovat, že již v období před přijetím

²⁷ rozsudek ESLP ze dne 3. 4. 2007, č. 62617/00, ve věci Copland proti Spojenému království.

²⁸ směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/24/ES ze dne 15. března 2006, o uchovávání údajů vytvářených nebo zpracovávaných v souvislosti s poskytováním veřejně dostupných služeb elektronických komunikací nebo veřejných komunikačních sítí.

²⁹ důvodová zpráva je součástí návrhu směrnice publikovaném pod číslem Kom (2005) 438 v konečném znění ze dne 21. 9. 2005

předmětné směrnice se začaly z členských zemí EU ozývat nesouhlasné názory na neodůvodněnost rozsahu a délky uchovávání předmětných informací o komunikaci, což bylo vnímáno jako hrozba zásahu do práva na soukromí. Směrnice zakotvila, že provozovatelé elektronických komunikací (operátoři) budou shromažďovat celkem 23 různých údajů o telekomunikačním provozu, a to po dobu 6 měsíců – 12 měsíců, uchovávání informací by musel zajistit každý z operátorů samostatně. Výběr trestných činů, pro jejichž vyšetřování by bylo možné tyto údaje požadovat, bylo ponecháno na jednotlivých státech v rámci implementace směrnice stejně jako definování orgánů, které jsou oprávněny tyto údaje vyžadovat.

K návrhu směrnice 2006/24/ES vydal dne 26. 9. 2005 stanovisko Evropský inspektor ochrany údajů. V tomto stanovisku³⁰ vyjádřil především nesouhlas s množstvím údajů, které by měly být uchovávány, dále zpochybnil nezbytnost délky stanovené doby uchovávání předmětných údajů, v neposlední řadě rozporoval zajištění bezpečnosti údajů uchovávaných jednotlivými provozovateli elektronických komunikací, aby nedošlo k zásahu do práv subjektů, jejichž údaje mají být uchovávány. Současně se vyjádřil tak, že navrhovaná směrnice může mít dopad do práva na soukromí, které Evropská úmluva o ochraně lidských práv zakotvuje v čl. 8.

Po přijetí směrnice docházelo v jednotlivých členských státech k její postupné implementaci do vnitrostátní právní úpravy a mimo jiné také podrobení kontrole její ústavnosti. Jednom z prvních ústavních soudů, který implementovanou úpravu posuzoval, byl Ústavní soud Rumunska³¹. Ten se vyjádřil poměrně radikálně proti záměru směrnice, rozporoval především vágnost přezkoumávaných pravidel. Dále rozporoval, že byt' uznává možnost zákonných výjimek v oblasti ochrany listovního tajemství, tak navrhovaná právní úprava svým rozsahem a délkou zásahu představuje prakticky vyprázdnění pojmu ochrana listovního tajemství, když má jít v podstatě o permanentní sběr dat širokého okruhu subjektů vždy na dobu 6 měsíců, kdy navíc mají být shromažďována data i o příjemci komunikace, který zahájení komunikace nemohl ovlivnit. Shromažďování dat o příjemci komunikace bylo kritizováno především v souvislosti s požadavkem na zajištění informací o nepřijatých hovorech, neboť příjemce kromě nemožnosti ovlivnit daný pokus o volání dále nepřijme žádnou zprávu, přesto má o něm být shromážděna řada údajů týkajících se jeho života.

Ve stejné věci rozhodoval také německý Spolkový ústavní soud³², který se k vyjádřil k implementované právní úpravě a potažmo k ústavnosti předmětné směrnice nesouhlasně. První z výtek směřovala především k době sběru a širokému záběru dotčených subjektů, kdy nesouhlasil

³⁰ stanovisko Evropského inspektora ochrany údajů k návrhu směrnice. Dostupné na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:298:0001:0012:CS:PDF>.

³¹ rozhodnutí Ústavního soudu Rumunska ze dne 8. 10. 2009, č. 1258.

³² nález německého Spolkového ústavního soudu ze dne 2. 3. 2010, sp. zn. 1 BvR 256/08.

s cílem směrnice, a to permanentním sběrem dat o neomezeném počtu subjektů, dále rozporoval zajištění bezpečnosti uchovávaných údajů, způsob a transparentnost využití a nedostatečné zajištění soudní kontroly případného porušení k zajištění ochrany dotčených subjektů.

Tuzemskou právní úpravu posuzoval Ústavní soud nálezem sp. zn. Pl. ÚS 24/10³³, který se k navrhované úpravě taktéž vyjádřil nesouhlasně a derogoval ji. Svůj závěr zdůvodnil tím, že napadenou úpravu³⁴ nelze považovat za ústavně konformní, kdy požadavky na rozsah uchovávaných údajů byly zcela v rozporu s požadavky na omezení základního práva na soukromí v podobě práva na informační sebeurčení dle čl. 10 odst. 3 a čl. 13 Listiny, kdy zásah do tohoto práva byl zcela zjevně neproporcionální. V reakci na toto rozhodnutí došlo k částečné nápravě vnitrostátní právní úpravy, která sice na straně jedné podřídila pravidla zmíněné směrnici, na straně druhé došlo k vyhovění výtkám Ústavního soudu. Příkladem lze poukázat na zakotvení pevné doby 6 měsíců uchování dat, dále byl omezen výčet dotčených trestných činů, současně platí, že použití shromažďovaných údajů je bráno jako subsidiární, pokud není možné potřebné skutečnosti zjistit jiným způsobem, o čemž bude pojednáno dále.

Ve věci uvedené kontroverzní směrnice došlo nakonec i k rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie, který posuzoval soulad této směrnice s Listinou základních práv Evropské unie³⁵. Soudní dvůr Evropské unie tuto směrnici shledal jako rozpornou s uvedenou Listinou základních práv Evropské unie, konkrétně čl. 7³⁶, a dne 8. 4. 2014 ji zrušil³⁷. Na toto zrušení česká právní úprava nijak nereagovala a s výjimkou drobných novelizací zůstává ve stavu před tímto zrušením.

Výše uvedený náleží Ústavního soudu³⁸ však postavil na jisto, že listovní tajemství tedy nechrání pouze obsah konkrétní korespondence/komunikace, ale zahrnuje i další vnější okolnosti této komunikace. Ústavní soud zde argumentuje především dvěma důvody, se kterými je možné se beze zbytku ztotožnit. Prvním důvodem je skutečnost, že i pouhá znalost okolností konkrétní uskutečněné komunikace může napovídat o samotném obsahu této komunikace. Pokud tedy známe například místo, čas a účastníky konkrétního hovoru, případně délku hovoru, můžeme například dovodit, že volající z konkrétního oddělení nemocnice svému příbuznému sděluje svoji zjištěnou diagnózu apod.

Druhý důvod uvedený Ústavním soudem v sobě dle mého názoru skrývá prakticky dva samostatné důvody. Předně i samotná znalost informace, že se konkrétní osoba vyskytovala

³³ náleží Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/10.

³⁴ § 97 odst. 3 a 4 z. č. 127/2005 Sb., zákon o elektronických komunikacích, ve znění pozdějších předpisů, a dále vyhl. č. 485/2005 Sb., o rozsahu provozních a lokalizačních údajů, době jejich uchování a formě a způsobu jejich předávání orgánům oprávněným k jejich využívání.

³⁵ Listina základních práv Evropské unie č. 2007/C 303/01.

³⁶ Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a komunikace.

³⁷ rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 8. 4. 2014, ve spojených věcech C-293/12 a C-594/12.

³⁸ náleží Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/10.

v určitý čas na určitém místě, případně délka hovoru, zasahuje do práva na soukromí dané osoby. V současné době je již sice akceptován velký rozsah pokrytí kamerovým záznamem, nicméně stále ještě nejde o tak velký zásah do soukromí jako v případě znalosti pobytu konkrétní osoby v konkrétní čas. Mnohem závažnější pak je také v případě uchovávání takových informací po delší časový úsek riziko, že z takto uchovávaných údajů bude možné vyhotovit u jednotlivých osob profily, ze kterých bude zřejmé, jaký je denní režim konkrétní osoby, na jaká místa v jakou denní dobu chodí, jak dlouho se tam zdržuje, s kým se stýká apod. Takový zásah je zcela zásadním způsobem invazivní do soukromé sféry jedince.

Vzhledem k výše uvedenému by proto bylo vhodné, aby zákonodárce přistoupil k úpravě ust. § 97 odst. 3 a 4 z. č. 127/2005 Sb., zákon o elektronických komunikacích, ve znění pozdějších předpisů, neboť zrušením předmětné směrnice prakticky odpadá důvod pro zakotvení omezení listovního tajemství v takovém rozsahu, byť je současná úprava výsledkem kompromisu mezi zrušenou směrnicí a nálezem Ústavního soudu ve věci pod sp. zn. Pl. ÚS 24/10. Uvedené omezení listovního tajemství se totiž v právním řádu České republiky objevilo v rámci nutnosti implementace unijní směrnice, bez které by se do právního řádu pravděpodobně nedostalo. Ostatně negativně ve vztahu ke sběru a uchovávání údajů o soukromí jedince se vyjádřil například také Evropský soud pro lidská práva ve věci Malone proti Spojenému království³⁹.

2.5 Ochrana soukromé komunikace vs ochrana pracovní komunikace

V souvislosti s ochranou listovního tajemství je třeba také vyřešit otázku, zda je chráněna pouze soukromá komunikace (jejíž ochrana je zřejmá), nebo zda je chráněna také komunikace pracovní. Za pracovní komunikaci tak můžeme považovat předávání informací obchodního charakteru, kdy se tyto informace obecně netýkají soukromého života, ale spíše vychází z předmětu podnikání jednotlivých subjektů. Byť by se nabízelo, že pracovní komunikace může být chráněna pouze právní úpravou zakotvující například stavovskou povinnost mlčenlivosti nebo obchodní tajemství či průmyslová práva, opak je pravdou.

Skutečnost, že se ochrana vztahuje i na pracovní komunikaci/korespondenci, vyplývá především ze samotného ust. čl. 13 Listiny. Předmětné ustanovení totiž na žádném místě nezakotvuje jakékoliv omezení či podmínku, ze kterých by plynulo, že se ochrana vztahuje pouze na některé druhy komunikace. Naopak uvedené ustanovení naprosto jasně zakotvuje zákaz zásahu do tohoto práva zcela obecně a bez dalšího omezení, pokud jde o obsah tajemství. Srovnáním s ostatními ustanoveními směřovanými na ochranu soukromí můžeme dojít k závěru, že se jedná

³⁹ rozsudek ESLP ze dne 2. 8. 1984, č. 8691/79, ve věci Malone proti Spojenému království.

o výrazně obecnější základní právo, kdy ostatní práva na ochranu soukromí směřují spíše do soukromého a rodinného života jedince.

Jazykovým výkladem ust. čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv můžeme dojít k obdobnému závěru. Byť tento článek upravuje ochranu soukromí obecně, pak právě v závěru uvedené právo na respektování korespondence je zakotveno bez dalšího omezení či zpřesnění. Nadto je zřejmé, že ani přídavná jména *soukromého* a *rodinného* se ke slovu *korespondence* žádným způsobem nepojí a slovo korespondence stojí osamoceně, jinak bychom museli vázat uvedená přídavná jména ke slovu *obydlí*, což by nedávalo smysl. Slovo *obydlí* v sobě již samo zahrnuje právě ono soukromí.

V neposlední řadě je třeba pro podporu závěru, že se korespondencí ve smyslu čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech myslí taktéž pracovní korespondence, poukázat také na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. V tomto směru mohou být uvedeny za příklad rozhodnutí ve věcech Copland proti Spojenému království⁴⁰ nebo Halford proti Spojenému království⁴¹. S ohledem na výše uvedené je tak možné vyvodit, že z pohledu základních práv není ani v tuzemské ani v mezinárodní právní úpravě na ústavní úrovni činěn žádný rozdíl v ochraně mezi soukromou a pracovní komunikací/korespondencí, případně mezi soukromou a obchodní listinou.

⁴⁰ rozsudek ESLP ze dne 3. 4. 2007, č. 62617/00, ve věci Copland proti Spojenému království.

⁴¹ rozsudek ESLP ze dne 25. 6. 1997, č. 20605/92, ve věci Halford proti Spojenému království.

3 Zákonné limity ochrany listovního tajemství

Jak je zjevné již z předchozího výkladu, základní právo dle čl. 13 Listiny základních práv a svobod není neomezené. Výjimku z tohoto základního práva připouští již samotné citované ustanovení Listiny, které odkazuje, že výjimky (a to jak samotný případ, tak i způsob) stanoví zákon. Do tohoto základního práva lze tedy zasáhnout pouze na základě zákona, nikoliv na základě podzákonného předpisu. Tím dochází k zajištění větší právní jistoty, neboť právní předpis na úrovni zákona není tak snadné měnit.

K výše uvedenému je pro úplnost vhodné poukázat současně také na ust. čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Ten stanoví, že do práva na respektování korespondence není možné zasahovat s výjimkou případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Je zřejmé, že ochrana na úrovni Evropské úmluvy o ochraně lidských práv taktéž připouští zásah do důvěrnosti korespondence pouze na základě zákona, kdy současně musí být splněna další podmínka, tedy že musí jít o opatření nezbytné v demokratické společnosti ve výše uvedených zájmech. Právě druhá podmínka tak může sloužit jako ochrana na mezinárodní úrovni před postupem státu, který by přijal zákon umožňující zásah do listovního tajemství, aniž by tento zásah sloužil k výše uvedeným zájmům a zásah do listovního tajemství (resp. soukromí obecně) by tak byl pouze nástrojem libovůle státu.

Povinnost zasahovat do uvedeného základního práva pouze v zákonem přesně definovaných případech a také za zákonem stanovených podmínek tak lze jediné uvítat stejně jako další uvedenou podmínku zabraňující zákonodárcům prosazovat svou libovůli a nedůvodně zasahovat do základních práv. Druhá podmínka současně může sloužit jako vodítko v případě, že se některá dotčená osoba obrátí na Ústavní soud s návrhem na zrušení právního předpisu z důvodu jeho nesouladu s ústavněprávními předpisy.

Současně je třeba konstatovat, že stejně jako u legálních zásahů do jiných základních práv i zde musí být zásah v zákonem stanovených případech podroben testu proporcionality. To prakticky znamená, že „*prostředky zvolené pro omezení musí být vhodné k dosažení stanoveného cíle, potřebné, bez nichž by nebylo možno cíle dosáhnout, a spravedlivě únosné, tedy vyrovnaný poměr omezení a přínosu ve prospěch veřejnosti*“⁴². Především je tak nutné v každém jednotlivém případě posuzovat, zda lze zvolit jiný způsob zajištění potřebných zájmů, v opačném případě zvolit takový zásah, který je pro dotčený subjekt nejméně invazivním, především pokud jde o zvolený předmět ochrany, ale mimo jiné také

⁴² WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 25–27.

pokud jde i o rozsah zásahu (tedy množství zajišťované komunikace, volba osob, se kterými dotčený subjekt komunikuje, délka období zásahu apod.).

Níže budou podrobněji vyjmenovány zákonné limity ochrany listovního tajemství.

3.1 Limity listovního tajemství v trestním řádu

Zjevně největší (a taktéž i mezi laickou veřejností nejznámější) seznam případů možných zásahů do listovního tajemství obsahuje trestní řád⁴³, kde se jedná o předpis, jehož účelem je upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě odhaleny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni⁴⁴. I ze samotného účelu trestního řádu je tak zřejmé nejen splnění podmínek stanovených Evropskou úmluvou o lidských právech, ale také nezbytnost tak rozsáhlého množství způsobů zásahu do listovního tajemství, když na úrovni trestního práva dochází k řešení těch nejzávažnějších způsobů jednání, které jsou v rozporu se zákonem.

Jedním z prvních institutů zasahujících do listovního tajemství je *povinnost k vydání věci* dle ust. § 78 trestního řádu. Uvedené ustanovení stanovuje povinnost vydat na vyzvání hmotnou věc – tedy i listinu uchovávanou v soukromí, která je jinak pod ochranou ust. čl. 13 Listiny – a to soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, pokud je nutné takovou hmotnou věc zajistit pro účely trestního řízení. Výjimkou z této povinnosti jsou listiny, o kterých platí zákaz výslechu (typicky se tak vztahuje na listiny ve spise advokáta apod.). K zajištění splnění této povinnosti slouží možnost uložení pořádkové pokuty za neuposlechnutí výzvy do výše 50.000, - Kč.

Na povinnost k vydání věci dle ust. § 78 trestního řádu pak navazuje další institut, a to *odnětí věci* dle ust. § 79 trestního řádu. K odnětí věci může přistoupit předseda senátu soudu, státní zástupce nebo policejní orgán (s předchozím souhlasem státního zástupce, nejde-li o případ, kdy to nesnese odkladu), a to vydáním příkazu k odnětí takové věci. Samotné odnětí provádí orgán vydávající příkaz, pokud odnětí neprovede sám, provádí jej policejní orgán.

Věc, kterou dotčený subjekt vydal nebo mu byla odňata, se tomuto subjektu zase vrátí, není-li již k dalšímu řízení třeba a nepřichází-li v úvahu její propadnutí nebo zabránění⁴⁵. Povinnost k vydání věci dle ust. § 80 trestního řádu v okamžiku, kdy jí již není pro další řízení třeba, lze považovat za aplikaci výše uvedeného testu proporcionality, neboť takto dochází k zásahu do listovního tajemství pouze na dobu nezbytně nutnou. Pokud by dotčená osoba musela na vrácení vydané nebo odňaté listiny vyčkávat například až do pravomocného skončení předmětného

⁴³ z. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁴ § 1 odst. 1 z. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁵ § 80 odst. 1 z. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

trestního řízení, pak by byl zásah do listovního tajemství výrazně zásadnější, aniž by pro to byl závažný důvod.

Dalším typickým institutem zákonného zásahu do listovního tajemství je *zadržení zásilky*, resp. *pozdržení zásilky* dle ust. § 86 trestního řádu. Především je třeba uvést, že k zadržení/pozdržení zásilky není nutné předchozí zahájení trestního stíhání, když k zadržení/pozdržení zásilky může dojít dokonce ještě před sepsáním záznamu o zahájení úkonu trestního řízení, neboť může být neodkladným nebo neopakovatelným úkonem, jímž se zahajuje přípravné řízení⁴⁶. Jak bude rozvedeno níže, u tohoto institutu dochází k zásadnějšímu zásahu do práva na listovní tajemství, taktéž podmínky pro takový zásah jsou přísnější. K zadržení zásilky⁴⁷, která ještě nebyla doručena, může dojít v případě, je-li k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení nutno zjistit její obsah.

Nařídít zadržení zásilky může předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce, a to poště nebo osobě provádějící její přepravu. Pošta nebo přepravující osoba pak mají povinnost přepravovanou zásilku vydat, a to předsedovi senátu nebo v přípravném řízení státnímu zástupci, případně policejnímu orgánu. Pokud věc nesnese odkladu, může policejní orgán vydat příkaz k pozdržení zásilky, jejíž doručování je tímto přerušeno. Následně do 24 hodin ovšem musí policejní orgán o tomto informovat státního zástupce. V případě, že doručující orgán neobdrží do 3 dnů nařízení k zadržení zásilky, bude pokračovat v jejím doručování.

Na institut zadržení zásilky navazuje *otevření zásilky* dle ust. § 87 trestního řádu. Pokud jde o otevření zásilky, zcela zjevně se již jedná o další stupeň zásahu do důvěrnosti korespondence, neboť kromě informací o odesílateli a adresátu zde již dochází k narušení důvěrnosti samotného obsahu dopravované zásilky. Zadržanou zásilku smí otevřít pouze předseda senát a v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán. V § 87 odst. 2 trestního řádu se zaručuje, že takto otevřená zásilka bude následně po seznámení se s jejím obsahem doručena adresátu nebo jeho rodinnému příslušníku, případně vrácena zpět odesílateli. I v případě, že by bylo uznáno za nezbytné připojit zásilku ke spisu, stanoví se zde povinnost sdělit obsah zásilky adresátu nebo jeho rodinnému příslušníkovi. V neposlední řadě je nutné upozornit na ust. § 87 odst. 3 trestního řádu, které i v okamžiku zadržení zásilky připouští možnost, že takto zadržaná zásilka nebude otevřena, což je z pohledu ochrany listovního tajemství zcela zásadní. I v případě zadržení zásilky zde je zjevně zakotvena pojistka, aby nebylo zasaženo do listovního tajemství, pokud to není opravdu nezbytně nutné.

⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 1166.

⁴⁷ také jiné zásilky nebo telegramu

Trestní řád dále pamatuje také na případy, kdy obsah zásilky není možné v původní podobě po jeho otevření dále doručit, a to především v případech, kdy zásilka obsahovala omamnou nebo psychotropní látku, radioaktivní materiál, padělané peníze, zbraně apod. V těchto případech je tedy zjevně v rozporu s účelem trestního práva, aby obsah zásilky pokračoval k adresátovi a je nezbytná aplikace institutu *záměny zásilky* dle ust. § 87a trestního řádu. Vzhledem k tomu, že v této situaci se již nemá adresát možnost dozvědět, co bylo skutečným obsahem doručované zásilky, jedná se o poměrně podstatný zásah do listovního tajemství. Záměnu zásilky tak může nařídit pouze předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce se souhlasem soudce. Původní obsah zásilky se vymění za jiný (provádí policejní orgán) - pod pojmem jiný obsah je zpravidla míněn obsah nezávadný, může ale jít i o obsah méně závadný apod.⁴⁸. Následně se zásilka předává k dokončení přepravy, a to buď původní osobě provádějící doručování, nebo osobě jiné.

V přípravném řízení může dále dojít k situaci, kdy je zjištěno nebo existuje důvodné podezření, že přepravovaná zásilka obsahuje věci, které mohou být důvodem pro záměnu zásilky, nicméně pro objasnění trestného činu nebo odhalení všech pachatelů je vhodné (s ohledem na ztížení nebo nemožnost zjištění těchto skutečností jiným způsobem) přistoupit ke *sledování zásilky* dle ust. § 87b trestního řádu. Toto sledování může nařídit pouze státní zástupce, fakticky jej provádí policejní orgán. Pokud věc nesnese odkladu, může zahájit sledování policejní orgán i bez nařízení státního zástupce, nicméně je povinen bez zbytečného odkladu zahájení sledování státnímu zástupci oznámit a dále postupovat dle jeho pokynů. Po dobu sledování zásilky nejsou činěny žádné úkony směřující k vydání nebo odnětí věci. K ukončení sledování zásilky policejním orgánem dochází na základě příkazu státního zástupce, avšak v případě ohrožení života, zdraví nebo majetku v důsledku sledování dochází k ukončení sledování zásilky i bez příkazu státního zástupce.

Pro úplnost je třeba poukázat na skutečnost, že instituty zadržení, pozdržení, otevření zásilky, dále také záměna zásilky a sledování zásilky lze využít v případě listovních zásilek jako jsou dopisy, telegramy, pohlednice, balíky apod., kdy již ze samé podstaty není technicky možné přistoupit k aplikaci těchto institutů v případech elektronické komunikace (s ohledem na rychlost elektronické komunikace není například možné přistoupit k zadržení či pozdržení zásilky). Na případy elektronické komunikace však dopadají další instituty prolamující listovní tajemství, a to odposlech a záznam telekomunikačního provozu dle ust. § 88 a násl. trestního řádu.

Klasickým trestněprávním institutem legálního zásahu do listovního tajemství je *odposlech* podle ust. § 88 trestního řádu. Tato výjimka z ochrany listovního tajemství směřuje do budoucna, tedy týká se ještě neuskutečněných hovorů. Na rozdíl od záznamu telekomunikačního provozu dle

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 1175.

ust. § 88a trestního řádu zde dochází ke zjišťování obsahu telefonického hovoru, nikoliv ke zjišťování ostatních okolností s hovorem spojených. S ohledem na míru zásahu do práva dle ust. čl. 13 Listiny již k odposlechu nelze přistoupit při vyšetřování jakéhokoliv trestného činu, ale policejní orgán může odposlech provádět výlučně u trestných činů s horní sazbou trestu odnětí svobody nejméně osm let a dále u taxativně vymezených trestných činů v ust. § 88 odst. 1 trestního řádu. Je třeba ovšem upozornit, že odposlech ani v těchto případech není zcela neomezený, ale policejní orgán je povinen v případě zjištění odposlechu mezi obhájcem a jeho klientem tento odposlech ihned ukončit a pořízený záznam smazat. Vzhledem k tomu, že aplikace této výjimky nebyla vždy bezproblémová, bude problematika důvěrnosti komunikace mezi obhájcem a jeho klientem blíže rozebrána dále.

Policejní orgán k provádění odposlechu potřebuje příkaz vydaný předsedou senátu a v přípravném řízení příkaz vydaný soudcem na návrh státního zástupce. V příkazu musí být vymezena uživatelská adresa, u které bude odposlech prováděn, stejně jako případná identifikace uživatele, pokud je známa. Vzhledem k tomu, že doba trvání odposlechu nemůže být neomezená, lze jej provádět na základě vydaného příkazu pouze čtyři měsíce⁴⁹, v případě nezbytnosti je možné tuto dobu prodloužit opakovaně vždy maximálně na dobu čtyř měsíců⁵⁰. Aby ovšem nedocházelo k nadužívání tohoto zákonného zásahu do práva na listovní tajemství nad míru nezbytnou k zajištění všech nezbytných informací důležitých pro trestní řízení, je policejní orgán povinen průběžně vyhodnocovat prováděný odposlech a v případě pomnutí důvodů pro další trvání odposlech okamžitě ukončit⁵¹.

Orgán činný v trestním řízení nepotřebuje příkaz k odposlechu v případě, že se vede trestní řízení pro trestné činy uvedené v ust. § 88 odst. 8 trestního řádu a uživatel⁵² odposlouchávané stanice s tím vysloví souhlas. Na tomto místě je ovšem nezbytné upozornit, že se nejedná o zásah do listovního tajemství na základě samotného souhlasu či vzdání se práva na ochranu listovního tajemství dle čl. 13 Listiny základních práv a svobod, jak byly tyto otázky rozebrány podrobněji již v úvodu. Vzhledem k tomu, že se jedná o situaci uvedenou přímo v zákoně, jedná se o výjimku z práva na ochranu listovního tajemství na základě zákona. Souhlas uživatele lze na tomto místě považovat pouze za jednu z podmínek, kterou je pro provedení odposlechu u daných trestných činů bez vydaného příkazu nutné splnit. Nad rámec uvedeného lze pouze podotknout, že s ohledem na výčet trestných činů, u kterých je daný postup přípustný, bude odposlouchávaným uživatelem obětí těchto trestných činů.

⁴⁹ § 88 odst. 2 z. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁰ § 88 odst. 4 z. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁵¹ § 88 odst. 3 z. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁵² tedy ten, kdo využívá telekomunikační službu (před novelou provedenou z. č. 177/2008 Sb. to mohl být pouze účastník – ten, kdo má uzavřenou smlouvu s poskytovatelem telekomunikačních služeb)

S ohledem na skutečnost, že odposlech je prováděn skrytým způsobem, aniž by se o tom odposlouchávaná osoba dozvěděla, zakotvuje trestní řád v ust. § 88 odst. 7 povinnost odposlouchávanou osobu o provedeném odposlechu informovat. Odposlouchávaná osoba musí mít totiž možnost zjistit, že byla odposlouchávána a na základě čeho byla odposlouchávána, aby měla následně možnost přezkumu zákonnosti provedeného odposlechu. V případě nezákonného odposlechu by jí pak mohl vzniknout nárok na náhradu nemajetkové újmy. Takový postup je také zcela v souladu s dosavadní judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, jak ostatně zmiňuje také odborná literatura⁵³.

S výjimkami uvedenými v ust. § 88 odst. 9 trestního řádu⁵⁴ je osoba, vůči níž byl prováděn odposlech, informována policejním orgánem nebo státním zástupcem, jejichž rozhodnutím byla věc v přípravném řízení pravomocně skončena, v případě pravomocného skončení věci v řízení před soudem podává informaci předseda senátu soudu prvního stupně. Pokud z podané informace o soudu, který odposlech nařídil, délce trvání anebo data jeho ukončení dospěje dotčený subjekt k tomu, že bylo nezákonným způsobem zasaženo do jeho práva na listovní tajemství, může se ve lhůtě šesti měsíců obrátit na Nejvyšší soud s žádostí o přezkoumání zákonnosti vydaného příkazu.

Pokud jde dále o zajištění maximální ochrany práv subjektů dotčených provedeným odposlechem, pak je třeba dále poukázat na ust. § 88 odst. 7 trestního řádu. To zakotvuje povinnost zničit záznamy o provedeném odposlechu v případech, kdy při odposlechu nebyly zjištěny skutečnosti důležité pro trestní řízení, a to po uplynutí tří let od pravomocného skončení věci. Jedná se o zákonnou pojistkou zabráňující bezdůvodnému skladování záznamů z hovorů, které nebyly pro trestní řízení důležité, kdy pro takové skladování není z pohledu dotčeného subjektu žádný rozumný důvod.

Byť bude o institutu odposlechu pojednáno ještě dále v souvislosti s problematikou tzv. prostorového odposlechu a prováděním sledování osob a věcí před zahájením trestního řízení, lze na tomto místě hodnotit stávající úpravu jako poměrně zdařilou, kdy na straně jedné zákonná úprava obsahuje v současné podobě poměrně striktní podmínky pro případy, kdy může být odposlechu prováděn, na straně druhé je v trestním zákoníku zakotvena řada pojistek proti nadužívání odposlechu či snad jeho nezákonnému provedení. Takový přístup tak odpovídá judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a dotčené subjekty tak mají možnost domáhat se v případě zneužití tohoto institutu svých práv.

V návaznosti na vydání směrnice 2006/24/ES a následnému vydání z ní vycházející právní úpravy zajišťující povinnost provozovatele služeb elektronických komunikací uschovávat po dobu

⁵³ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, s. 208.

⁵⁴ jedná se o případy, kdy by bylo oznámení o provedeném odposlechu zmařeno další vyšetřování

šesti měsíců řadu lokalizačních a provozních údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu bylo do trestního řádu, konkrétně do ust. § 88a, začleněno oprávnění vyžadovat právě po provozovateli služeb elektronických komunikací *údaje o uskutečněném telekomunikačním provozu*. Na rozdíl od odposlechu se jedná o zisk informací o telekomunikačním provozu, který již proběhl, směřuje tedy do minulosti.

Podmínky jsou v tomto případě obdobné jako v případě odposlechu. Zákon opět vyžaduje splnění minimální hranice horní trestní sazby trestného činu, případně se musí trestní řízení týkat trestného činu, který je v taxativním výčtu v ust. § 88a odst. 1 trestního řádu. Návrh na vydání příkazu pro vydání údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu podává státní zástupce, příkaz vydává předseda senátu, v přípravném řízení soudce. Pokud s vydáním požadovaných údajů dotčená osoba vysloví souhlas, není vydání příkazu potřeba, kdy poskytnutí souhlasu je nutné považovat pouze za splnění zákonné podmínky, nikoliv za prolomení povinnosti definovat případy omezení listovního tajemství dle čl. 13 Listiny a čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv zákonem.

Po pravomocném skončení trestní věci oznámí (s výjimkami uvedenými v ust. § 88a odst. 3 trestního řádu) předseda senátu soudu prvního stupně nebo státní zástupce či policejní orgán (podle toho, v jaké fázi bylo trestní řízení skončeno) osobě, o jejímž telekomunikačním provozu byly údaje vydány, že k tomuto zásahu do jejího práva na soukromí došlo. Shodně jako v případě odposlechu je i v tomto případě dáno právo domáhat se přezkoumání oprávněnosti tohoto zásahu Nejvyšším soudem.

Danou právní úpravu poskytování údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu lze ovšem považovat za poměrně kusou a obecnou, kdy prakticky jediným omezením, jehož posouzení se přenechává soudu, je otázka, zda nelze skutečnosti důležité pro trestní řízení zjistit jinak. Vzhledem k tomu, že tímto postupem dochází k zásahu do práv chráněných čl. 13 Listiny a čl. 8 Evropské úmluvy, bezpochyby by měly být podmínky jednoznačnější. Nelze totiž pominout poměrně nízkou horní sazbu trestu odnětí svobody, která je jednou z alternativních podmínek pro takový postup, čímž je možné takto postupovat při vyšetřování téměř všech trestných činů. Kriticky se k této úpravě vyjadřuje také komentářová literatura: *„Ačkoli § 88a obsahuje úplnou právní úpravu přístupu orgánů činných v trestním řízení k údajům o uskutečněném telekomunikačním provozu, tento přístup výslovně podmiňuje pouze tím, že předmětné údaje umožňují zjistit výlučně ke objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení. Posouzení splnění této podmínky sice svěřuje předsedovi senátu, resp. v přípravném řízení soudci, který rozhoduje o nařízení sdělení těchto údajů, její velmi obecné a neurčité vymezení při současné absenci bližší úpravy následné dispozice s těmito údaji i s ohledem na to, že sdělení předmětných údajů představuje ve vztahu ke dotčeným uživatelům služeb elektronických komunikací zásah do jejich základního práva na soukromí v podobě práva na*

informační sebeurčení ve smyslu čl. 10 odst. 3 a čl. 13 LPS a čl. 8 EÚLP, nelze považovat za dostatečné.“⁵⁵

V návaznosti na zrušení zmíněné směrnice 2006/24/ES tak zůstává otázkou, zda by nemělo dojít spíše k vypuštění tohoto institutu, aby byl zajištěn plný soulad právní úpravy s čl. 13 Listiny a čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Tato zrušená úprava by mohla být následně nahrazena úpravou méně invazivní. Ostatně nelze pominout, že k původní podobě, která byla následně mírně upravena, se vyjadřoval kriticky i Ústavní soud⁵⁶.

Zásadně odbornou veřejností kritizovaným institutem trestního řádu, kterým může být zasahováno do práva na ochranu listovního tajemství, je *sledování osob a věcí* upravené v ust. § 158d trestního řádu, kdy podrobnější rozbor této problematické úpravy mimo jiné také v návaznosti na tzv. prostorový odposlech bude pro přehlednost uveden v další kapitole. Z této právní úpravy je zřejmé, že policejní orgán je za účelem získávání poznatků o osobách a věcech oprávněn zasahovat mimo jiné do práva na listovní tajemství, nicméně pouze za splnění níže uvedených podmínek. Současně musí být řízení vedeno výhradně o úmyslném trestném činu⁵⁷.

Dle komentářové literatury⁵⁸ by se měl počátek ochrany komunikace mezi obviněným a advokátem vázat na okamžik zahájení trestního stíhání s ohledem na uvedení pojmu *obviněný*. Proti tomu je ovšem třeba namítnout, že § 158d je zařazen do hlavy deváté trestního řádu, která zakotvuje postup před zahájením trestního stíhání, omezení dle věty druhé ust. § 158d odst. 1 trestního řádu by se tak mělo vztahovat i na úsek před zahájením trestního stíhání. Jak bude ještě podrobněji vysvětleno dále, judikatura Ústavního soudu, pokud jde o okamžik, od kterého nelze monitorovat komunikaci mezi obhájcem a advokátem, není jednotná. S ohledem na dikci čl. 37 odst. 2 Listiny, která odkazuje na právo na právní pomoc od počátku řízení, ale také na smysl a účel povinnosti mlčenlivosti advokáta a jeho povinnost poskytovat právní služby nezávisle, by měla být ochrana komunikaci mezi klientem a advokátem v trestním řízení poskytována ideálně od kontaktování advokáta klientem. Výklad, který by posunoval ochranu této komunikace do pozdějších fází trestního řízení, by zjevně zasahoval do základních práv klienta.

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 1222.

⁵⁶ náleží Ústavního soudu ze dne 20. prosince 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/2011: „Zejména je nezbytné, aby s ohledem na závažnost a míru zásahu do základního práva jednotlivců na soukromí v podobě práva na informační sebeurčení (ve smyslu čl. 10 odst. 3 a čl. 13 LPS), ježž použití uchovávaných údajů představuje, zákonodárce omezil možnost použití uchovávaných údajů jen pro účely trestních řízení vedených pro zplášt' závažné trestné činy a jen pro případ, že nelze sledovaného účelu dosáhnout jinak. Tak to ostatně předpokládá nejen citovaná směrnice o data retention, ale i ustanovení § 88 odst. 1 TrŘ upravující podmínky pro nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu („je-li vedeno trestní řízení pro zplášt' závažný trestný čin“), od níž se právní úprava ustanovení § 88a TrŘ jako celek zcela bezdůvodně odchylyje a normuje úpravu, která je ve zřetelném rozporu s názory Ústavního soudu.“

⁵⁷ § 158b odst. 1 z. č. 141/161 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁸ „Věta druhá o komunikaci obviněného s obhájcem se týká jen případů, kdy již bylo zahájeno trestní stíhání vydáním usnesení podle § 160 odst. 1 (zpravidla sledovaná osoba byla obviněna)“ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 2001.

V případech zásahu do práva chráněného čl. 13 Listiny je třeba přechozího povolení soudce, kdy však sledování nesmí být povoleno na dobu delší než šest měsíců, případně lze tuto dobu opakovaně prodlužovat vždy na dobu dalších šesti měsíců. Bez povolení smí policejní orgán zahájit sledování, pokud věc nesnese odkladu. Do 48 hodin mu však musí být povolení vydáno, v opačném případě musí sledování ukončit a případné záznamy zničit. Povolení není třeba v případě, pokud se sledováním souhlasí ten, do jehož práv a svobod má být sledováním zasahováno.

Vzhledem k tomu, že tato právní úprava je podrobena poměrně zásadní kritice odborné veřejnosti, bude tato problematika pro přehlednost rozebrána v rámci následující kapitoly, která řeší problematické aspekty ochrany listovního tajemství.

3.2 Limity listovního tajemství v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody

Další omezení listovního tajemství navazující tematicky na výše uvedenou trestněprávní rovinu jsou omezení zakotvená zákonem o výkonu trestu odnětí svobody⁵⁹. Jak plyne z ust. § 1 odst. 2 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, účelem trestu odnětí svobody je *působit na pachatele trestného činu tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, dále pak chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páčení trestné činnosti*. Zachování všech základních práv v plné míře by však mohlo splnění účelu trestu odnětí svobody bránit, to ostatně plyne i z důvodové zprávy k tomuto zákonu⁶⁰. V ust. § 27 odst. 1, resp. v ust. § 27 odst. 2 uvedeného zákona je proto zakotveno, že jsou omezena práva a svobody na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, svobodu pohybu a pobytu, *zachování listovního tajemství a tajemství jiných písemností, záznamů a zpráv* a právo svobodné volby povolání.

Jedním z praktických projevů výše uvedeného omezení listovního tajemství je ust. § 17 odst. 2 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, který udává právo Vězeňské služby kontrolovat obsah korespondence odsouzeného, a to jak odesílané, tak i přijímané. Na tomto místě je třeba zdůraznit, že se jedná o právo Vězeňské služby, nikoliv povinnost, je tedy zcela na uvážení konkrétních pracovníků, zda budou u konkrétního odsouzeného kontrolovat veškerou korespondenci či pouze její část. V případě, že by obsah korespondence nasvědčoval tomu, že je připravováno spáchání trestního činu, má Vězeňská služba povinnost zásilku zadržet a předat orgánu činnému v trestním řízení.

⁵⁹ z. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁰ „V souvislosti s úpravou povinností odsouzených během výkonu trestu se zdůrazňuje, že povinností odsouzených je podrobit se omezení rozsahu některých občanských, sociálních a politických práv.“ - Vláda: Důvodová zpráva k návrhu zákona o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, č. 169/1999 Dz.

Omezení dle ust. § 17 odst. 2 zákona o výkonu trestu odnětí svobody ovšem není bezbřehé. V odst. 3 téhož paragrafu se stanovuje, že je nepřipustná kontrola korespondence mezi odsouzeným a jeho obhájcem, mezi odsouzeným a advokátem, který odsouzeného zastupuje v jiné věci, mezi odsouzeným a státními orgány České republiky nebo diplomatickou misí anebo konzulárním úřadem cizího státu, případně mezi odsouzeným a mezinárodní organizací, která je podle mezinárodní úmluvy, jíž je Česká republika vázána, příslušná k projednávání podnětů týkajících se ochrany lidských práv. Současně je zakotveno, že tato korespondence se předává k dalšímu doručení neprodleně. V této souvislosti je třeba poukázat z praktického pohledu především na uvedené zachování důvěrnosti při komunikaci mezi klientem a advokátem, tato problematika bude ještě dále rozvedena. Neprolomitelnost důvěrnosti komunikace mezi klientem a advokátem je tak nejen nezbytnou podmínkou pro řádné poskytování právních služeb, ale také zachováním práva dle čl. 13 Listiny na ochranu listovního tajemství, dle čl. 36 Listiny na spravedlivý proces a dle čl. 37 odst. 2 Listiny na právní pomoc v řízení. Lze mít totiž za to, že v případě možnosti Vězeňské služby či jiných orgánů ke čtení komunikace mezi klientem a advokátem by pak právní pomoc zcela postrádala smyslu vzhledem k tomu, že by obsah korespondence mohl být prakticky zneužit v řízení proti odsouzenému. Nadto je třeba poukázat na možnou nerovnost mezi klientem ve výkonu trestu odnětí svobody, jehož korespondence by mohla být kontrolována, a klienty ostatními, jejichž korespondence by zůstala důvěrná.

Obdobný postup jako u listovní korespondence je v rámci výkonu trestu odnětí svobody aplikován i na případy telefonických hovorů. Odsouzený má sice právo na vlastní náklady komunikovat s osobou blízkou prostřednictvím telefonu⁶¹, nicméně toto právo je opět omezeno oprávněním Vězeňské služby kontrolovat obsah těchto telefonických hovorů⁶² a pořizovat si z nich záznam. Výjimkou je opětovně komunikace mezi odsouzeným a jeho obhájcem či advokátem zastupujícím odsouzeného v jiné věci, dále také komunikace s orgány uvedenými výše u případu korespondence, v neposlední řadě také mezi mladistvým odsouzeným a pracovníkem orgánu sociálněprávní ochrany dětí.

Dalším omezením listovního tajemství je kontrola přijatých balíčků dle ust. § 24 zákona o výkonu trestu odnětí svobody a rovněž také omezení počtu balíčků na jeden za šest měsíců. S odkazem na důvodovou zprávu k tomuto ustanovení lze konstatovat, že i v tomto případě omezení práva na ochranu listovního tajemství je jeho cílem předcházení páchaní trestné činnosti, a to především distribuce návykových látek do prostor věznice, ale také předcházení páchaní jiné trestné činnosti (s ohledem na potenciální množství balíčků, které by byly do věznice doručovány,

⁶¹ § 18 odst. 1 z. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

⁶² § 18 odst. 5 z. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

by bylo nad možností Vězeňské služby kontrolovat veškerý obsah častěji doručovaných balíků, zda se v nich neukrývají i další listiny nasvědčující přípravě páchaní trestného činu; kontrola samotných listovních zásilek je tak jednodušší). V případě doručování balíků již zákon o výkonu trestu odnětí svobody nestanoví žádný okruh osob, jejichž balíky by nepodléhaly kontrole. S ohledem na to, v jakém postavení jsou subjekty, které tuto výjimku mají v ust. § 17 odst. 3 uvedeného zákona, by byl takový přístup nadbytečný, neboť u těchto subjektů nelze očekávat, že by odsouzenému nad rámec listovních zásilek dle ust. § 17 tohoto zákona cokoliv zasílaly.

Omezení práv odsouzené osoby, pokud jde konkrétně o omezení práva na ochranu listovního tajemství, lze shledávat v rovině zákona o výkonu trestu odnětí svobody za zcela legitimní a nijak nevybočující z přirozenoprávního rámce. K tomuto je totiž třeba zdůraznit, že výkon trestu odnětí svobody s sebou nese mimo jiné cíl ochránit veřejnost před další trestnou činností daného odsouzeného, proto je třeba kontrolu listovní korespondence i monitorování jeho telefonních hovorů shledávat jako oprávněnou. Pokud jde o výjimky z této kontroly, pak i v této otázce praxe při aplikaci neodhalila komplikaci, neboť subjekty, které jsou předmětem výjimky, zajišťují s ohledem na jejich postavení ve společnosti dostatečnou záruku, že účelu trestu bude i při absenci kontroly jejich vzájemné komunikace dosaženo. Je taktéž zjevné, že omezení listovního tajemství podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody je zcela souladné s ust. čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně základních lidských práv, neboť uvedené ustanovení zmiňuje mezi důvody omezení mimo jiné předcházení zločinnosti, kdy tento důvod zcela nepochybně dopadá i na důvod zakotvení omezení listovního tajemství v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody.

3.3 Limity listovního tajemství v zákoně o výkonu vazby

Obdobně jako u výkonu trestu odnětí svobody, také výkon vazby znamená pro takto zajištěnou osobu omezení na jejím právu na listovní tajemství, jak je zřejmé ze zákona o výkonu vazby⁶³. Předně je třeba konstatovat, že ve srovnání s výkonem trestu odnětí svobody zde taktéž není omezení, pokud jde o četnost listovní korespondence, kterou může zajištěná osoba přijímat a odesílat. Jak je ovšem zřejmé z ust. § 13 odst. 2 zákona o výkonu vazby, pokud jde o zákonné narušení listovního tajemství, v případě výkonu vazby je již koncepce kontroly obsahu listovních zásilek koncipována nikoliv jako oprávnění, ale jako standardní postup. To je taktéž zřejmé z důvodové zprávy, která zde o oprávnění konkrétních subjektů s obsahem zásilek vůbec nehovoří, ale vyjadřuje se v tom směru, že „kontrola se provádí vzhledem k nutnosti zajistit účel vazby a dále bezpečnost osob a majetku v ústavech“⁶⁴.

⁶³ z. č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁴ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby, č. 293/1993 Dz.

Dále je v tomto směru potřeba poukázat také na mírně odlišný seznam subjektů, které jsou oprávněny seznamovat se s obsahem listovních zásilek zajištěné osoby. Kromě Vězeňské služby v obecných případech se totiž ve zvláštním případě může s obsahem listovní korespondence seznamovat orgán, který vede řízení, a to po dobu 14 dnů od převzetí. Tímto případem je situace, kdy je u zajištěné osoby důvodem vazby obava, že obviněný bude mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. V případě výkonu vazby jsou také rozšířeny důvody, pro které je možné předat závadnou korespondenci orgánům činným v trestním řízení. Jedním z důvodů je, že obsah korespondence zakládá podezření z trestné činnosti, novým důvodem je s ohledem na specifika výkonu vazby podezření, že může být touto korespondencí mařen účel vazby.

Pokud jde o seznam adresátů/odesílatelů, se kterými může zajištěná osoba komunikovat prostřednictvím listovní korespondence bez kontroly ze strany Vězeňské služby nebo orgánu, který vede řízení, pak tento je dle ust. § 13 odst. 3 zákona o výkonu vazby prakticky totožný jako v případě seznamu osob u výkonu trestu odnětí svobody. Nejtypičtěji je vhodné poukázat na osobu obhájce/advokáta, kdy korespondence s těmito osobami se předává neprodleně a v případě nedostatku prostředků zajištěné osoby také na náklady věznice.

Pokud jde o možnost Vězeňské služby seznamovat se s obsahem telefonátů zajištěné osoby s třetími osobami, tak také toto oprávnění je v zákoně o výkonu vazby upraveno, a to v ust. § 13a odst. 5. Vězeňská služba opět nesmí kontrolovat obsah telefonátů mezi zajištěnou osobou a subjekty, které jsou totožné jako v případě výkonu trestu odnětí svobody, jak bylo pojednáno výše.

Vzhledem k tomu, že i v rámci balíčku zajištěné osobě mohou být zasílány listiny a takový obsah tak může být také pod ochranou čl. 13 Listiny, je třeba dále poukázat na ust. § 16 zákona o výkonu vazby, ze kterého je zřejmé obdobné omezení jako v případě výkonu trestu odnětí svobody, tedy obsah přijímaných balíčků je pod kontrolou příslušníků Vězeňské služby.

Při posuzování, zda je míra zásahu do listovního tajemství v případě výkonu vazby akceptovatelná či nikoliv, je třeba poměřovat na straně jedné zásadu presumpce nevinou, když ve fázi výkonu vazby je nutné na zajištěnou osobu ještě pohlížet jako na osobu nevinou, nicméně na straně druhé je třeba mít na zřeteli, že zajištěná osoba byla již obviněna ze spáchání určitého trestného činu a současně jsou u ní dány důvody, pro které je třeba takovou osobu omezit nejen na svobodě, ale také na dalších základních právech. Především je pak nutné zdůraznit, že v případě vazebních důvodů dle ust. § 67 písm. b), příp. i c) trestního řádu nutně musí převážit veřejný zájem na kontrole korespondence a omezení práva na listovní tajemství nad spíše zdrženlivějším přístupem s ohledem na presumpci nevinou. Pokud by byl zvolen zdrženlivější přístup, mohlo by i v případě zajištění obviněné osoby ve vazbě docházet k ovlivňování svědků či jinému maření

vyšetřování, případně také k pokračování v páchání trestné činnosti⁶⁵. Zmíněné důvody vazby by za takové situace zcela postrádaly smysl a mohl by pak být zakotven důvod vazby pouze podle ust. § 67 písm. a) trestního řádu.

Pokud jde o soulad daného omezení s čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně základních lidských práv, pak lze konstatovat totéž, co v případě výkonu trestu odnětí svobody, tedy, že na daný případ omezení dopadá důvod předcházení zločinnosti. Omezení listovního tajemství podle zákona o výkonu vazby tak nijak nevybočuje ze smyslu a cílů Evropské úmluvy o ochraně základních lidských práv.

3.4 Limity listovního tajemství v zákoně o Vojenském zpravodajství

Dalším omezením práva na ochranu listovního tajemství je oprávnění Vojenského zpravodajství, jehož posláním je získávat, shromažďovat a vyhodnocovat informace, které jsou klíčové pro zajištění obrany České republiky⁶⁶, zakotvené zákonem o Vojenském zpravodajství⁶⁷. Uvedený právní předpis vymezuje, co se rozumí zpravodajskou technikou. Pokud jde o průlom do práva na ochranu listovního tajemství, tak zákon o Vojenském zpravodajství umožňuje příslušníkům Vojenského zpravodajství použít prostředky vymezené v ust. § 8 odst. 1 zákona o Vojenském zpravodajství, a to zejména dle písm. a) (vyhledávání, otevírání, zkoumání nebo vyhodnocování dopravovaných zásilek) a b) (odposlouchávání, popřípadě zaznamenávání telekomunikačního, radiokomunikačního nebo jiného obdobného provozu, popřípadě zjišťování údajů o tomto provozu).

Dle ust. § 9 odst. 1 zákona o Vojenském zpravodajství je možné zpravodajskou techniku použít pouze na základě předchozího povolení předsedy senátu vrchního soudu příslušného podle sídla Ministerstva obrany a za předpokladu, že by odhalování nebo dokumentování činností, pro něž má být použita, bylo jiným způsobem neúčinné nebo podstatně ztížené anebo v daném případě nemožné. Podmínkou však je, že použitím zpravodajské techniky nesmí zasahovat do práv a svobod nad nezbytně nutnou dobu. Dále je třeba upozornit, že předseda senátu vrchního soudu, který povolení vydal, průběžně kontroluje použití zpravodajské techniky a v případě, že odpadne důvod pro její použití, povolení odejme. Povolení je časově limitováno, je vydáno na dobu tří měsíců.

Výjimkou je ovšem oprávnění Vojenského zpravodajství dle ust. § 9 odst. 5 zákona o Vojenském zpravodajství požadovat od osob zajišťujících nebo poskytujících službu

⁶⁵ samozřejmě v případě trestných činů, u kterých to jejich povaha připouští

⁶⁶ Vojenské zpravodajství České republiky [online]. vzcr.cz, nedatováno [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.vzcr.cz/>>.

⁶⁷ z. č. 289/2005 Sb., o vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů.

elektronických komunikací zřízení či zabezpečení rozhraní pro připojení koncového telekomunikačního zařízení pro odposlech nebo záznam zpráv v určených bodech jejich sítě a poskytnutí provozních nebo lokalizačních údajů způsobem, ve formě a v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem. V takovém případě se může jednat o poměrně zásadní zásah do práva na ochranu listovního tajemství, nicméně toto oprávnění nepředpokládá předchozí povolení soudu jako v případě obecného použití zpravodajské techniky. V tomto směru by bylo vhodnější přistoupit taktéž k povolovacímu režimu jako je dle ust. § 9 odst. 1 zákona o Vojenském zpravodajství, protože z předmětného právního předpisu nelze dohledat zdůvodnění různých postupů při zásahu do práva na ochranu listovního tajemství, přestože důsledek je tentýž, a to zásah do základních práv dotčených subjektů.

Současně je třeba upozornit na skutečnost, že předmětná právní úprava zákona o Vojenském zpravodajství je poměrně stručná a kusá, což lze vyhodnotit jako velký nedostatek vzhledem k tomu, že postupy Vojenského zpravodajství může být zasahováno do základních práv řady osob a aktuálně je dokonce jeden z možných případů zneužití Vojenského zpravodajství projednáván trestními soudy⁶⁸. Tuto nedostatečnost ostatně kritizovala literatura⁶⁹ již na úrovni předchozího právního předpisu, a to zákona o Vojenském obranném zpravodajství⁷⁰.

3.5 Limity listovního tajemství v zákoně o Bezpečnostní informační službě

Omezení ochrany listovního tajemství dle zákona o Bezpečnostní informací službě⁷¹ je prakticky totožné jako v případě zákona o Vojenském zpravodajství včetně číslování jednotlivých paragrafů (oprávnění Vojenského zpravodajství uvedené v ust. § 9 odst. 5 zákona o Vojenském zpravodajství je pouze včleněno do ust. § 8a zákona o Bezpečnostní informační službě).

V tomto směru je tedy třeba opět upozornit na skutečnost, že uvedený právní předpis je poměrně strohý a obecný, což může být na újmu, pokud v důsledku jeho aplikace dochází k zásahům do základních práv dotčených subjektů. S ohledem na skutečnost, že v současné době probíhá nezanedbatelná část komunikace elektronicky, by bylo stejně jako v případě zákona o Vojenském zpravodajství vhodné začlenit taktéž oprávnění Bezpečnostní informační služby dle ust. § 8a předmětného zákona pod režim povolení předsedou senátu příslušného vrchního soudu. Data zajištěná tímto postupem totiž mohou taktéž zasahovat do práv dotčených subjektů, mimo

⁶⁸ ČTK. *Jana Nečasová je vinná v kauze zneužití Vojenského zpravodajství, rozhodl soud. Dostala tříletou podmínku, 10 let nesmí pracovat pro stát.* [online]. ihned.cz, 1. března 2019 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/domaci/477847-necasova-se-odvolala-proti-podmince-za-zneuzeni-vojenskeho-zpravodajstvi.html>>.

⁶⁹ SOKOL, Tomáš. *Odposlech*. Právní rádce. 2005, č. 1.

⁷⁰ z. č. 67/1992 Sb., o Vojenském obranném zpravodajství, ve znění účinném k 1. 11. 1998.

⁷¹ z. č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů.

jiné do práva na ochranu listovního tajemství, když již úvodem bylo vymezeno, že pod ochranu listovního tajemství dle čl. 13 Listiny základních práv a svobod nespadá pouze obsah takové elektronické komunikace, ale taktéž další okolnosti spojené s danou komunikací. Pro různorodost oprávnění Bezpečnostní informační služby taktéž není žádný zjevný důvod.

3.6 Limity listovního tajemství v zákoníku práce

Byť bude o problematice omezení práva na ochranu listovního tajemství v pracovněprávních vztazích, jak je tato zakotvena v zákoníku práce⁷², poměrně podrobně pojednáno v následující kapitole, bude již na tomto místě přiblížena otázka právě omezení listovního tajemství zaměstnance. Je zjevné, že na rozdíl od předchozích případů je v případě možných zásahů do práva na ochranu listovního tajemství zaměstnance jeho důvodem ochrana majetku a oprávněných zájmů zaměstnavatele, nikoliv snaha o zajištění důkazů v trestním řízení či prevence před pácháním trestné činnosti a mařením vyšetřování. Právní úprava je zakotvena v ust. § 316 odst. 2, resp. 3 zákoníku práce, kde druhý odstavec stanovuje zákaz narušení soukromí zaměstnance vyjmenovanými typy zásahů (mimo jiné formou odposlechu telefonických hovorů či kontrolou elektronické či listovní korespondence), pokud k tomu nemá závažný důvod spočívající ve zvláštní povaze činnosti zaměstnavatele.

Pokud jde o oprávnění zaměstnavatele podrobit zaměstnance kontrolním mechanismům, které jsou uvedeny právě v § 316 odst. 2 zákoníku práce, pak toto je zakotveno v ust. § 316 odst. 3 téhož právního předpisu, kdy v případě závažného důvodu spočívajícího ve zvláštní povaze činnosti zaměstnavatele smí k tomuto opatření zaměstnavatel přistoupit, pokud zaměstnance informuje jak o rozsahu kontroly, tak i o způsobech jejího provádění. Konkrétně je v takovém případě zaměstnavatel oprávněn provádět otevřené nebo skryté sledování, odposlech a záznam telefonických hovorů, kontrolu elektronické pošty nebo kontrolu listovních zásilek adresovaných zaměstnanci.

Zde je vhodné poukázat na fakt, že zákoník práce na tomto místě uvádí jednotlivé mechanismy zásahu taxativně. Nabízí se tedy pozastavit se nad otázkou, zda by neměl být tento taxativní výčet doplněn ještě o informace o navštívených webových stránkách. Jak již bylo pojednáno podrobněji výše, informace o navštívených webových stránkách jsou taktéž považovány i na úrovni Evropského soudu pro lidská práva za předmět ochrany dle čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně základních lidských práv spadající pod ochranu soukromí korespondence, potažmo čl. 13 Listiny základních práv a svobod. Je zjevné, že by různé předměty ochrany téhož základního práva

⁷² z. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

měly v tomto směru různý režim ochrany, kdy informace o navštívených stránkách by buď vůbec nespádaly pod vyšší ochranu dle ust. § 316 odst. 2, 3 zákoníku práce a bylo by je možné zaměstnavatelem zjišťovat libovolně dle ust. § 316 odst. 1 zákoníku práce, v opačném případě by byly pod absolutní ochranou a nebylo by je možné zjišťovat nikdy.

Jak plyne například z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věcech Halford proti Spojenému království⁷³, Copland proti Spojenému království⁷⁴ nebo Barbulescu proti Rumunsku⁷⁵, mělo by se při ochraně listovního tajemství, pokud jde o kontrolu aktivity zaměstnance na internetu v rámci pracovní doby, postupovat stejně jako v případě kontroly telefonických hovorů nebo elektronické či listovní korespondence, kdy pro jiný postup zde není rozumné zdůvodnění. Současně je třeba poukázat také na komentářovou literaturu⁷⁶, která tento závěr taktéž potvrzuje, když informace o internetovém provozu zahrnuje do výčtu uvedeného v ust. § 316 odst. 2 zákoníku práce: „*Zaměstnavatel je oprávněn provádět kontrolu zaměstnance formou ..., přístupu na internet (sledování, které stránky navštívil a jak dlouho je prohlížel), využívání aplikací na přiděleném osobním počítači; sledování provozu služebního vozidla prostřednictvím systému GPS, kontrolu elektronické pošty nebo listovních zásilek adresovaných zaměstnanci a zpracovávat získané údaje, pokud k tomu má závažný důvod. Kontrola musí provedena přiměřeným způsobem. Další podmínkou je předchozí písemná informace všech dotčených zaměstnanců o rozsahu kontroly a o způsobech jejího provádění.*“ Z uvedeného je zřejmé, že výčet uvedený v ust. § 316 odst. 2 zákoníku práce nelze považovat za uzavřený, byť z jeho výkladu bychom mohli dovozovat opačný závěr.

Závěr, že informace o aktivitě zaměstnance na internetu spadají již pod závažnější narušení jeho soukromí na pracovišti chráněné ust. § 316 odst. 2 zákoníku práce kolidují se závěry rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci Kasalova pila⁷⁷, které odkazuje na možnost kontroly návštěvy webových stránek zaměstnancem dle ust. § 316 odst. 1 zákoníku práce s tím, že v daném případě předmět činnosti zaměstnavatele nebyl zvláštní povahy, a proto nebylo možné použít ochranu těchto informací podle ust. § 316 odst. 2 zákoníku práce. Takový závěr by ovšem svědčil spíše o tom, že v případě, kdy zaměstnavatel nevykonává činnost zvláštní povahy, má zaměstnanec v tomto směru sníženou ochranu svého práva na soukromí. S tímto závěrem se tak nelze ztotožnit.

Lze naopak dojít k závěru, že v případech, kdy zaměstnavatel nevykonává činnost zvláštní povahy, smí vykonávat oprávnění dle § 316 odst. 1 zákoníku práce v takovém rozsahu, aby tím nezasahoval do práva na soukromí zaměstnance, především pak také do práva na ochranu

⁷³ rozsudek ESLP ze dne 25. 6. 1997, č. 20605/92, ve věci Halford proti Spojenému království.

⁷⁴ rozsudek ESLP ze dne 3. dubna 2007, č. 62617/00 ve věci Copland proti Spojenému království.

⁷⁵ rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 5. 9. 2017, č. 61496/08, ve věci Barbulescu proti Rumunsku.

⁷⁶ ŠTEFKO, Martin. In: BĚLINA, Miroslav a kol. *Zákoník práce*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 1239.

⁷⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2012, sp. zn. 21 Cdo 1771/2011.

listovního tajemství dle čl. 13 Listiny. V případech, kdy k tomu má závažný důvod spočívající ve zvláštní povaze jeho činnosti, tak získává zaměstnavatel oprávnění do tohoto práva zasahovat, to ovšem za situace, kdy o tom zaměstnanec předem informuje, jak již bylo pojednáno výše. Jen takový postup totiž reflektuje pravidlo, že základní práva jedince lze omezit, nicméně pouze v závažných případech.

3.7 Limity listovního tajemství v celních předpisech

Dalším omezením práva na ochranu listovního tajemství je oprávnění kontrolovat obsah listovních zásilek ze strany příslušníků Celní správy ČR, kdy toto výslovné oprávnění je zakotveno v ust. § 6 odst. 1 celního zákona⁷⁸. Dle tohoto ustanovení může být v případě důvodného podezření, že poštovní nebo jiná zásilka obsahuje zboží podléhající celnímu dohledu, provedena její vnitřní kontrola i v případě, že se na obsah zásilky vztahuje listovní tajemství. Právě dovětek, že je kontrolu možné provádět i v případě, že se na obsah zásilky vztahuje listovní tajemství, odkazuje na obecné oprávnění celníka dle ust. § 35 odst. 1 zákona o Celní správě České republiky⁷⁹ kontrolovat obsah zásilek. Nicméně toto jeho oprávnění je korigováno v ust. § 35 odst. 8 téhož zákona, které stanoví, že oprávnění kontrolovat zásilky se nevztahuje na situace, kdy obsah zásilky podléhá listovnímu tajemství. Důvodová zpráva k celnímu zákonu uvádí, že oprávnění k porušení listovního tajemství je k zákonu o Celní správě České republiky ve vztahu speciality, což by mělo podtrhovat výjimečnost tohoto oprávnění: „*Výjimečnost uvedeného postupu pak plyne i ze skutečnosti, že pravidlo podle § 6 odst. 1 návrhu zákona je pravidlem ve vztahu lex specialis vůči obecné úpravě provádění kontroly poštovních a jiných zásilek celníkem na základě § 35 zákona o Celní správě ČR, kde se explicitně uvádí, že oprávnění ke kontrole se nevztahuje na zásilky, jež jsou předmětem listovního tajemství.*“⁸⁰ V tomto směru lze ovšem namítnout, že k jednoznačnosti výkladu by nemělo postačovat pouhé splnění podmínky založené na úředním uvážení, a to existence důvodného podezření. Pokud si právní úprava celního zákona klade za cíl právě v těchto odůvodněných případech umožnit příslušníkům Celní správy České republiky zasahovat do listovního tajemství dotčených subjektů, jeví se jako vhodnější doplnit předmětnou podmínku také do ust. § 35 odst. 8 zákona o Celní správě České republiky, aby se předešlo možné výkladové kolizi.

Oprávnění příslušníků Celní správy ČR zasahovat do listovního tajemství se nevztahuje na veškerou korespondenci, kdy výjimkou je výslovně diplomatická pošta a dále zásilky podléhající důvěrnosti podle mezinárodních smluv. Nicméně zde je třeba upozornit, že dochází k ochraně

⁷⁸ z. č. 242/2016 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁹ z. č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁰ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 242/2016 Sb., celní zákon, č. 242/2016 Dz.

důvěrnosti zásilek v návaznosti na závazky vyplývající z mezinárodních smluv, nikoliv v návaznosti na právo na ochranu listovního tajemství.

Po stránce splnění materiálních podmínek pro zásah do soukromí korespondence dle ust. čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně základních lidských práv lze odkázat na splnění podmínky zajištění hospodářského blahobytu země, kdy na tuto podmínku odkazuje také důvodová zpráva k celnímu zákonu⁸¹. Tento zásah do práva na ochranu listovního tajemství tak lze shledat jako souladný s lidskoprávními předpisy vzhledem k tomu, že řádný výběr daní a cel jakožto příjmu do státního rozpočtu je zřejmým zájmem státu i jeho občanů. Otázkou může být poměrně velká volnost správního uvážení, pokud jde o rozlišení zásilek, u kterých je možné listovní tajemství porušit, když je založeno na *důvodném podezření*, aniž by u možnosti takového zásahu byly blíže specifikovány jasnější podmínky.

3.8 Limity listovního tajemství v zákoně o poštovních službách

Taktéž zákon o poštovních službách⁸² obsahuje oprávnění provozovatele poštovních služeb k narušení ochrany listovního tajemství, a to konkrétně v ust. § 8 zákona o poštovních službách, které stanoví seznam podmínek, za kterých lze otevřít poštovní zásilku, a to následující:

- zásilku nelze dodat a současně ji nelze vrátit nebo nemá být podle poštovní smlouvy vrácena,
- je důvodné podezření, že obsahuje věc považovanou podle poštovních podmínek za nebezpečnou, nebo věc, jejíž poštovní podání není podle poštovních podmínek dovoleno,
- zásilka byla poškozena,
- je důvodná obava, že došlo nebo že by do dodání mohlo dojít ke vzniku škody, nebo
- je to nezbytné k dodržení povinností uložených provozovateli zvláštním právním předpisem

Při posuzování souladu těchto podmínek s materiálními podmínkami uvedenými v čl. 8 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv můžeme dojít k jednoznačnému závěru, že jsou souladné podmínky druhá, čtvrtá a pátá. V těchto případech bychom situaci mohli podřadit pod závěrečné důvody ochrana zdraví či ochrana práv a svobod jiných, kdy cílem otevření zásilky je zjevně předejít vzniku škody, ať už na majetku či zdraví provozovatele poštovních služeb či na majetku třetí osoby.

Pokud jde o posouzení první a třetí podmínky, z nich na první pohled nevyplývá, pod kterou z materiálních podmínek Evropské úmluvy o ochraně lidských práv je možné danou situaci podřadit. Zákonodárce měl v těchto dvou situacích zřejmě za cíl, aby provozovatel poštovních služeb zásilku v obou případech otevřel (a tím zasáhl do práva na listovní tajemství) a po seznámení

⁸¹ Vláška: Důvodová zpráva k zákonu č. 242/2016 Sb., celní zákon, č. 242/2016 Dz.

⁸² z. č. 29/2000 Sb., o poštovních službách, ve znění pozdějších předpisů.

se s obsahem zásilky vyhodnotil, zda hrozí její znehodnocení nebo zda může dojít ke vzniku škody. Na seznam situací, ve kterých je provozovatel poštovních služeb oprávněn zásilku otevřít totiž navazují oprávnění provozovatele poštovních služeb zásilku prodat nebo zničit.

Oprávnění seznamovat se s obsahem zásilky ze strany provozovatele poštovních služeb ovšem není bezbřehé, kdy při seznamování se s obsahem zásilky musí být postupováno s maximálním šetřením práv dotčených osob, aby byl pouze naplněn smysl otevření předmětné zásilky. Stejně tak musí být zajištěna ochrana poštovního, a především listovního tajemství⁸³. Z tohoto omezení je zřejmé, že i při otevření zásilky v zákonem definovaných případech může dojít k narušení listovního tajemství v co nejmenším rozsahu a taktéž musí být zajištěno, aby nedošlo ke zneužití takto získaných informací. I v případě poštovních předpisů tak lze konstatovat soulad s čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.

3.9 Limity listovního tajemství v zákoně o elektronických komunikacích

S rozvojem komunikace prostřednictvím elektronických služeb získává oproti zákonu o poštovních službách na významu zákon o elektronických komunikacích⁸⁴, který, jak už bylo výše pojednáno v rámci rozboru kontroverzní a již zrušené směrnice 2006/24/ES, obsahuje omezení listovního tajemství v ust. § 97. Předně, jak již bylo odkazováno v rámci jiných právních předpisů, má dle ust. § 97 odst. 1 zákona o elektronických komunikacích provozovatel těchto služeb zákonnou povinnost zřídit a zabezpečit v určených bodech své sítě rozhraní pro připojení koncového telekomunikačního zařízení pro odposlech a záznam zpráv, kdy tento odposlech je v takových případech umožněn Policií České republiky, Vojenskému zpravodajství ČR a Bezpečnostní informační službě na základě výše uvedených právních předpisů.

S odkazem na výše uvedenou směrnici lze dále upozornit na povinnost provozovatele služeb elektronických komunikací podle ust. § 97 odst. 3 a 4 zákona o elektronických komunikacích uchovávat po dobu šesti měsíců poměrně rozsáhlý soubor provozních a lokalizačních informací⁸⁵, kdy tyto informace opět spadají pod ochranu stanovenou čl. 13 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Předmětné informace pak mohou být zpřístupněny orgánům činným v trestním řízení, Policii ČR či GIBS⁸⁶ (v návaznosti na ust. § 68

⁸³ § 8 odst. 4 z. č. 29/2000 Sb., o poštovních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁴ z. č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁵ Provozními a lokalizačními údaji podle odstavce 3 jsou zejména údaje vedoucí k dohledání a identifikaci zdroje a adresáta komunikace a dále údaje vedoucí ke zjištění data, času, způsobu a doby trvání komunikace.

⁸⁶ Generální inspekce bezpečnostních sborů

odst. 2 zákona o Policii ČR⁸⁷ a § 36 odst. 3 zákona o GIBS⁸⁸), Vojenskému zpravodajství ČR, Bezpečnostní informační službě a České národní bance.

Zákon o elektronických komunikacích se také pokouší zabránit šifrování přenášených zpráv způsobem, kdy by pro oprávněné subjekty postrádal odposlech a záznam zpráv smysl, neboť by tak byl přístup pouze k zašifrovanému přenášenému obsahu. V tomto směru tedy stanoví pro provozovatele služeb elektronických komunikací povinnost, aby byl obsah přenášených zpráv a hovorů v koncových bodech komunikace nezašifrovaný.

Byť je smysl omezení listovního tajemství dle ust. § 97 zákona o elektronických komunikacích zřejmý a zjevně je jeho cílem předcházení zločinnosti, ochrana života, zdraví a práv a svobod jiných, případně také v případě oprávnění České národní banky zajištění blahobytu země ale i stability na mezinárodních trzích, lze s odkazem na pojednání o zrušení směrnice 2006/24/ES Evropským soudním dvorem pro nesoulad s ochranou soukromí namítnout, že ust. § 97 odst. 3 a 4 zákona o elektronických komunikacích nejsou v souladu s čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, což potvrzuje i odborná literatura („*Zcela jistě tedy v České republice existuje prostor pro úpravu povinnosti uchovávání provozních a lokalizačních údajů, protože současná úprava není zcela souladná s Chartou*“⁸⁹). Právě rozsah uchovávaných informací lze označit za již nedůvodný zásah do práva na soukromí, když řada informací, které by měly být uchovávány, dokonce zcela postrádá smysl (informace o zmeškaných hovorech, informace o počtu pokusů o uskutečnění hovoru apod.) a nasvědčuje spíše původní snaze o maximalizaci zásahu do soukromí. Nezareagování na zrušení směrnice ze strany zákonodárce je pravidelně v této souvislosti zmiňováno v rámci odborné literatury⁹⁰.

Někteří autoři v této souvislosti předpokládají, že „*české soudy by měly při posuzování souladu uchovávání provozních a lokalizačních údajů a přístupu k nim s ústavním pořádkem respektovat názor Soudního dvora EU projevený v rozsudku ze dne 8. 4. 2014 ve spojených věcech C-293/12 a C-594/12*“⁹¹. Pokud ovšem došlo ke zrušení kontroverzní směrnice jako celku, bylo by s ohledem na ochranu soukromí dotčených subjektů vhodnější přistoupit k nahrazení stávající nedostačující právní úpravy, a to právní úpravou souladnou se stanoviskem Evropského soudního dvora za splnění podmínek stanovených v čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Je totiž třeba upozornit na

⁸⁷ z. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁸ z. č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁹ HARAŠTA, Jakub, MYŠKA, Matěj. *Budoucnost data retention*. *Trestněprávní revue*. 2015, č. 10, s. 238-241

⁹⁰ „*Zrušení směrnice 2006/24 Soudním dvorem Evropské unie fakticky znamená, že se na ni hledí, jako by nikdy nebyla. Vzhledem k tomu, že česká právní úprava do značné míry ze znění této směrnice vychází, bylo by žádoucí, aby zákonodárce na zrušení této směrnice zareagoval, a to v souladu s rozhodnutím Soudního dvora Evropské unie.*“ VLACHOVÁ, Barbora. *Zákon o elektronických komunikacích*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 313.

⁹¹ NOVÁK, Jiří. *K uchovávání provozních a lokalizačních údajů v České republice ve světle rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie*. *Bulletin advokacie*. 2015, č. 5, s. 36-41.

skutečnost, že Evropský soud pro lidská práva již v minulosti kritizoval nedůvodně velké shromažďování soukromých dat, byť žádná z právních úprav přijatých v návaznosti na směrnici 2006/24/ES nebyla podrobena přezkumu právě na úrovni Evropského soudu pro lidská práva.

3.10 Limity ochrany listovního tajemství v zákoně o dohledu v oblasti kapitálového trhu

Jak je zřejmé ze seznamu subjektů oprávněných požadovat po provozovateli služeb elektronických komunikací dle čl. 97 odst. 3 zákona o elektronických komunikacích lokalizační a provozní informace, je Česká národní banka jedním z takto oprávněných subjektů, a to právě v návaznosti na ust. § 8 odst. 1 písm. d) zákona o dohledu v oblasti kapitálového trhu⁹². Česká národní banka však k žádosti o dané informace potřebuje předchozí písemné povolení předsedy senátu vrchního soudu podle sídla České národní banky. Takto získané informace by měly sloužit k odhalení pachatele přestupku na úseku podnikání nebo obchodování na kapitálovém trhu.

Byť z pohledu splnění materiálních podmínek – předcházení zločinnosti či zajištění blahobytu země lze tuto právní úpravu shledávat jako souladnou s ust. čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, je nutno poukázat na fakt, že požadované lokalizační a provozní informace jsou provozovatelem služeb elektronických komunikací uchovávány právě na podkladu kritizovaných ust. § 97 odst. 3 a 4 zákona o elektronických komunikacích. V tomto směru bude proto vhodnější vyčkat s hodnocením souladu tohoto zásahu do ochrany listovního tajemství na další vývoj uchovávání údajů o provozu služeb elektronických komunikací.

⁹² z. č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu, ve znění pozdějších předpisů.

4 Problematické otázky práva na ochranu listovního tajemství

4.1 Důvěrnost komunikace mezi advokátem a jeho klientem

Jak je zřejmé z výše uvedeného, především pak z výjimek uvedených v z. č. 141/1961 Sb. trestní řád, v platném znění⁹³, z. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění⁹⁴, a dále například v z. č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, v platném znění⁹⁵, má v kontextu ochrany listovního tajemství zcela zvláštní postavení korespondence/komunikace mezi advokátem a jeho klientem. Jak již bylo výše podrobně rozebráno, ochrana listovního tajemství dle čl. 13 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech není absolutní a stát, resp. orgán státu, ji může v definovaných případech za zákonem splněných podmínek prolomit. Nicméně právě korespondence/komunikace mezi advokátem a klientem požívá vyšší ochrany, když míra důvěrnosti může hrát významnou roli především v případech vyšetřování a projednávání možného trestněprávního jednání klienta a uplatnění jeho práva na obhajobu, realizace povinnosti mlčenlivosti advokáta, ale také budování míry důvěry mezi klientem a advokátem potřebné pro řádné poskytování právních služeb a ostatně také pro trvání vztahu mezi advokátem a klientem⁹⁶. Jak bude také pojednáno níže, především judikatura Ústavního soudu se v této otázce postupně vyvíjela, kdy na počátku vnímala komunikaci mezi advokátem a klientem jako neprolomitelnou a neomezitelnou⁹⁷, nicméně následně se v tomto směru rozsah neprolomitelné důvěrnosti takové komunikace omezil.

Pokud jde o právní základ důvěrnosti komunikace mezi advokátem a klientem, pak se opětovně opírá o ust. čl. 13 Listiny, čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech, nicméně vyšší ochrana listovního tajemství v tomto případě vychází kromě výše uvedeného také z ust. čl. 37 Listiny a čl. 40 odst. 3 Listiny. Pokud se zaměříme na ust. čl. 37 odst. 1 Listiny, tak je zřejmé, že narušením komunikace (ať již písemné nebo telefonické) mezi advokátem a klientem by mohly orgány činné v trestním řízení vybrané pasáže komunikace využít v trestním řízení jako důkaz proti obviněnému, čímž by se fakticky mohlo obcházet základní právo jedince odeprít výpověď. Čl. 37 odst. 2 Listiny zakotvuje právo jedince na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Z principu výkonu advokacie, především pak z povinnosti

⁹³ § 88 odst. 1 al. 3 z. č. 161/1961 Sb. trestní řád, v platném znění.

⁹⁴ § 17 odst. 3 z. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.

⁹⁵ § 13 odst. 3 z. č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, v platném znění.

⁹⁶ § 20 odst. 2 z. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, umožňuje advokátu odstoupit od smlouvy o poskytování právních služeb v případě narušení důvěry mezi ním a klientem, klient může smlouvu ukončit kdykoliv, tedy i z tohoto důvodu

⁹⁷ náález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 1995, sp. zn. III. ÚS 62/95.

advokáta řídit se při poskytování právních služeb pokyny klienta, stavovskými a právními předpisy⁹⁸ a dále z nemožnosti advokáta být současně při výkonu advokacie v dalším pracovněprávním či služebním poměru je zřejmé, že advokát je povinen klientovi poskytovat právní služby jako nezávislý odborník, především pak nezávislý na orgánech veřejné moci, za současného závázání se pokynům klienta v zákonných mezích, kdy jen takto dojde k naplnění ust. § 37 odst. 3 Listiny. Pokud by tedy mohly orgány činné v trestním řízení volně monitorovat komunikaci mezi advokátem a klientem, mohlo by právní zastoupení zcela postrádat smysl, neboť namísto přípravy obhajoby dle ust. čl. 40 odst. 3 Listiny by spíše došlo k přípravě orgánů činných v trestním řízení, které by dle obsahu komunikace mohly načasovat provádění konkrétních úkonů či volit a formulovat konkrétní otázky při výslechu nebo dokonce záznamem takové komunikace nahrazovat svoji vyšetřovací činnost.

Jak již bylo naznačeno výše, Ústavní soud zpočátku příliš podrobně nepřezkoumával konkrétní okolnosti a časové či jiné souvislosti ochrany komunikace mezi klientem a advokátem, nicméně již z nálezu Ústavního soudu ze dne 30. 11. 1995 ve věci pod sp. zn. III. ÚS 62/95 je zřejmé, že Ústavní soud považuje za zcela nepřijatelné důvěrnost komunikace mezi advokátem a klientem narušovat. Následná judikatura Ústavního soudu ovšem možnost zásahu do důvěrnosti komunikace mezi advokátem a klientem připouští, ale neshoduje se především v otázce počátku ochrany důvěrnosti komunikace mezi advokátem a klientem. Ústavní soud v jednom z nálezů z roku 2010⁹⁹ fakticky konstatuje, že důvěrnost komunikace počíná kontaktováním advokáta klientem v jeho záležitosti. V roce 2014 se však od této teorie odklání a spojuje tento účinek až se zahájením trestního stíhání¹⁰⁰. Nálezem z roku 2017¹⁰¹ Ústavní soud zaujímá kompromisní názor, kdy shledává počátek ochrany v okamžiku zahájení konkrétního řízení.

S ohledem na základní právo na právní pomoc a na obhajobu, dále také s ohledem na základní zásady poskytování právních služeb advokátem, především pak nestrannost a nezávislost na jiném subjektu, se lze přiklonit, pokud jde o okamžik ochrany důvěrnosti komunikace, k nálezu z roku 2010. Pokud je důvěrnost komunikace mezi advokátem a klientem zajištěna již od okamžiku, kdy klient kontaktuje advokáta s žádostí o právní pomoc, neboť již v tomto okamžiku je možné předpokládat, že klient advokátovi sdělí řadu rozhodných skutečností, na základě kterých bude dále probírána strategie další případné obhajoby, pak lze očekávat, že mu bude právní pomoc poskytnuta patrně nejkvalitněji. Advokát i klient totiž budou moci jejich komunikaci považovat za důvěrnou a nebudou k ní přistupovat zdrženlivě s obavou z možného odposlechu. Navíc již od

⁹⁸ § 16 odst. 1 z. č. 85/1996 Sb., o advokacii, v platném znění.

⁹⁹ nálezu Ústavního soudu ze dne 25. 11. 2010, sp. zn. II. ÚS 889/10.

¹⁰⁰ usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1638/14.

¹⁰¹ nálezu Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 2847/14.

tohoto okamžiku je advokát vůči klientovi vázán povinností mlčenlivosti, stejně tak je advokát jedním ze subjektů, které nemají ze zákona ohlašovací povinnost ve vztahu k trestnému činu spáchaném klientem. Pokud by tedy byly hovory klienta monitorovány (např. kvůli jiné prověřované trestné činnosti), orgány činné v trestním řízení by již v tomto okamžiku měly podklad pro zahájení dalšího trestního řízení a dále by analogicky dle výše uvedeného bylo obejito právo klienta v postavení podezřelé/obviněné osoby nevyprávět. V těchto souvislostech tak nelze souhlasit především se závěry v nálezu Ústavního soudu z roku 2014, když právě již v části trestního řízení před zahájením trestního stíhání může orgán činný v trestním řízení získat z předmětné komunikace řadu dostatečných informací pro svůj další postup.

Doc. Gřivna k této problematice taktéž uvádí, že „není možné se dovolávat práva na ochranu důvěrnosti komunikace mezi obhájcem a obviněným za účelem ochrany advokáta“¹⁰². Tuto skutečnost lze dovodit mimo jiné z rozhodnutí ESLP ve věci *Versini-Campinchi a Crasnianski proti Francii*¹⁰³. V této věci se Evropský soud pro lidská práva zabýval námitkou uvedených stěžovatelů (oba advokáti), že orgány činné v trestním řízení použily v rozporu s čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech záznam telefonních hovorů mezi advokátem a klientem pro zahájení kárného řízení proti uvedeným advokátům. Jejich stížnost ovšem nebyla úspěšná. Předně Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že nedošlo v dané věci k újmě na právech jejich klientů, neboť část hovorů dotýkající se práv jejich klientů nebyla použita a byla vymazána, a dále, že komunikace, při které sám advokát páchá trestnou činnost, nepoživá ochrany. V daném případě se advokáti dopustili trestného činu podle francouzského práva tím, že porušili zákaz komukoliv podávat zprávy v průběhu trvání vyšetřovací vazby.

Těmto závěrům odpovídá i řada dalších rozhodnutí Ústavního soudu, ze kterých je zřejmé, že nelze formálním vztahem advokát – klient odůvodňovat požadavek důvěrnosti komunikace, pokud sám advokát páchá trestnou činnost společně s klientem. V takovém případě není z pohledu ochrany listovního tajemství chráněn ani klient, jehož práva mají být zachováním důvěrnosti komunikace zachována. Ostatně je třeba podotknout, že sám advokát má povinnost překazit trestný čin, pokud se o jeho přípravě či páčání dozví, a není ani v tomto směru vázán povinností mlčenlivosti¹⁰⁴. V této souvislosti tak lze poukázat například na závěry Ústavního soudu ve věcech sp. zn. III. ÚS 3988/13¹⁰⁵ a sp. zn. I. ÚS 1638/14¹⁰⁶ nebo ve věci sp. zn. III. ÚS 2847/14¹⁰⁷.

¹⁰² GRÍVNA, Tomáš. *Právo na zachování důvěrné komunikace mezi advokátem a jeho klientem*. Bulletin advokacie. 2017, č. 6, s. 61-66.

¹⁰³ rozsudek ESLP ze dne 16. 6. 2016, č. 49176/11, ve věci *Versini-Campinchi a Crasnianski proti Francii*.

¹⁰⁴ § 21 odst. 7 z. č. 85/1996 Sb., o advokacii, v platném znění.

¹⁰⁵ usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 3. 2014, sp. zn. III. ÚS 3988/13.

¹⁰⁶ usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1638/14.

¹⁰⁷ nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 2847/14.

K případům narušení důvěrnosti komunikace mezi advokátem a klientem se také opakovaně vyjadřoval Evropský soud pro lidská práva, který důvěrnosti takové komunikace přikládá zásadní význam. V této souvislosti lze poukázat například na rozsudek ve věci Pruteanu proti Rumunsku¹⁰⁸, ve kterém se projednávala stížnost advokáta a jeho klienta na narušení důvěrnosti jejich telefonické konverzace, kdy klient nebyl obviněn z žádného trestného činu. K tomu Evropský soud pro lidská práva usuzuje, že *„odposlechy konverzací mezi advokátem a klientem představují bezpochyby zásah do profesního tajemství, které je základem vztahu důvěry mezi advokátem a klientem.“* Ve věci Niemietz proti Německu¹⁰⁹ ESLP zastává názor, že důvěrnost komunikace advokáta a jeho klienta má kromě dodržení profesního tajemství dopad také na řádné fungování justice, obdobně se vyjadřuje ve věci Kopp proti Švýcarsku¹¹⁰. Poměrně striktně se proti zásahu do důvěrnosti komunikace mezi advokátem a klientem ohradil Evropský soud pro lidská práva v nedávném rozsudku ve věci Laurent proti Francii¹¹¹, který řešil situaci, kdy policisté provádějící eskortu odebrali klientovi list papíru od advokáta, kdy na tento list papíru napsal advokát své kontaktní údaje. V této věci Evropský soud pro lidská práva dovedl, že *„čtení korespondence mezi obhájcem a odsouzeným ve výkonu trestu lze povolit pouze ve výjimečných případech a to, pokud vězeňské orgány mají důvodné podezření, že obsah korespondence ohrožuje bezpečnost vězeňského zařízení nebo osob, nebo je jiným způsobem deliktivní povahy“*. Také ve věcech Michaud proti Francii¹¹², Foxley proti Spojenému království¹¹³ nebo R. E. proti Spojenému království¹¹⁴ Evropský soud pro lidská práva komunikaci mezi advokátem a klientem privileguje oproti komunikaci dvou osob, mezi kterými není vztah advokát – klient.

V tuzemských souvislostech nelze pominout, že výše uvedené rozhodnutí ESLP ve věci Versini-Campinchi a Crasnianski proti Francii¹¹⁵ bylo ve spojení s nálezem Ústavního soudu ve věci pod sp. zn. I. ÚS 1638/14¹¹⁶ použito bývalým ministrem spravedlnosti JUDr. Robertem Pelikánem, Ph.D., při odpovědi na interpelace ve věci odposlechů hovorů mezi obviněným MUDr. Abdullahem Shahramem Zadehem a jeho obhájci. Bývalý ministr upozorněním na tato rozhodnutí ospravedlňoval tento zcela zásadní zásah do práva uvedeného obviněného na důvěrnost komunikace s jeho obhájci, za což byl značně kritizován. Velká část kritiků upozorňovala na skutečnost, že vybraná judikatura je prakticky ojedinělá, především pak pokud jde o uvedené

¹⁰⁸ rozsudek ESLP ze dne 3. 2015, č. 30181/05, ve věci Pruteanu proti Rumunsku.

¹⁰⁹ rozsudek ESLP ze dne 16. 12. 1992, č. 13710/88, ve věci Niemietz proti Německu.

¹¹⁰ rozsudek ESLP ze dne 25. 3. 1998, č. 23224/94, ve věci Kopp proti Švýcarsku.

¹¹¹ rozsudek ESLP ze dne 24. 5. 2018, č. 28798/13, ve věci Laurent proti Francii.

¹¹² rozsudek ESLP ze dne 6. 12. 2012, č. 12323/11, ve věci Michaud proti Francii.

¹¹³ rozsudek ESLP ze dne 12. 10. 2000, č. 33274/96, ve věci Foxley proti Spojenému království.

¹¹⁴ rozsudek ESLP ze dne 27. 10. 2015, č. 62498/11, ve věci R. E. proti Spojenému království.

¹¹⁵ rozsudek ESLP ze dne 16. 6. 2016, č. 49176/11, ve věci Versini-Campinchi a Crasnianski proti Francii.

¹¹⁶ usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1638/14.

rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, který v jiných případech komunikaci mezi advokátem a klientem privileguje a přisuzuje její důvěrnosti velký význam. Stejně tak již výše zmíněný nálezn Ústavního soudu ve věci I. ÚS 1638/14 je svými závěry rozhodnutím ojedinělým, které důvěrnost komunikace mezi advokátem a klientem omezuje ve srovnání s jinými rozhodnutími Ústavního soudu nejvíce.

Bývalý ministr spravedlnosti byl také kritizován za to, že při argumentaci ve prospěch odposlechu komunikace mezi advokátem a klientem s tím, že ji uvedená judikatura umožňuje, zcela pominul ust. č. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Že za určitých podmínek judikatura odposlech hovoru klienta s advokátem umožňuje, je sice tvrzení pravdivé, nicméně v odkazovaném ustanovení Listina zakotvuje, že *při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu*. Pokud by tedy došlo k ignoraci tohoto ustanovení, pak by prakticky ztratilo zakotvení základních lidských práv smysl, neboť by mohlo docházet k čím dál větším zásahům do těchto práv i v banálních případech.

V dané věci tak docházelo nejen k odposlechu komunikace mezi klientem (obviněným) a jeho advokáty (obhájci), ale záznam této komunikace nebyl zničen, jak ukládá trestní řád, a navíc byl zveřejněn jeho umístěním do trestního spisu. Tento postup je tak zcela v rozporu s trestněprávními předpisy, ale také s judikaturou na úrovni Evropského soudu pro lidská práva, který například ve věcech Pruteanu proti Rumunsku¹¹⁷, Niemietz proti Německu¹¹⁸ nebo Kopp proti Švýcarsku¹¹⁹ přiznává komunikaci mezi klientem a advokátem absolutní sílu na úrovni čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a jakýkoliv její záznam zakazuje.

Jak je zřejmé z výše uvedených závěrů jak Ústavního soudu, tak také Evropského soudu pro lidská práva, komunikaci mezi advokátem a klientem je třeba privilegovat a dát jí výrazně vyšší ochranu, pokud jde o její důvěrnost. Jen tak může advokát na straně jedné poskytovat klientovi řádné právní služby a řádně jej v řízení zastupovat, klient na straně druhé může těchto služeb s důvěrou využít. Jen těžko si lze představit vztah advokáta a klienta, pokud klient nemůže mít dostatečnou důvěru v to, že informace poskytnuté advokátovi nebudou v průběhu přenosu zachyceny a následně využity proti němu. V takové situaci vůbec nelze hovořit o tom, že je klientovi zaručena nestranná a nezávislá právní pomoc, klient je krácen na jeho základním právu na obhajobu a v neposlední řadě se také tímto způsobem může obcházet jeho právo odepřít výpověď. Pokud je narušena důvěra klienta v nezávislou a nestrannou právní pomoc, lze souhlasit se závěry Evropského soudu pro lidská práva v tom směru, že dochází také k narušení řádného fungování justice jako celku.

¹¹⁷ rozsudek ESLP ze dne 3. února 2015, č. 30181/05, ve věci Pruteanu proti Rumunsku.

¹¹⁸ rozsudek ESLP ze dne 16. 12. 1992, č. 13710/88, ve věci Niemietz proti Německu.

¹¹⁹ rozsudek ESLP ze dne 25. 3. 1998, č. 23224/94, ve věci Kopp proti Švýcarsku.

Současně je však nutné vyjádřit se kriticky k nejednotné judikatuře Ústavního soudu, především týkající se počátku zvýšené ochrany důvěrnosti komunikace mezi klientem a advokátem, neboť s ohledem na její roztržičnost v současné době absentuje v této věci jasné stanovisko. Jak je uvedeno výše, lze se v rámci zachování práv klienta na právní pomoc a na obhajobu přiklonit k závěru Ústavního soudu z roku 2010, neboť tomu adekvátně odpovídá také okamžik zachování povinnosti mlčenlivosti advokáta. Současně lze konstatovat, že i bez zahájeného řízení či dokonce trestního stíhání může u klienta vyvstat potřeba právní pomoci, neboť se může nacházet v situaci, kdy je po sdělení skutkového stavu advokátem poučen o tom, že uvedené jednání je možné kvalifikovat jako trestný čin, nicméně má stále ještě možnost postupovat podle pravidel účinné lítosti. Pokud by byl takový hovor zachycen orgány činnými v trestním řízení a ihned zahájeno trestní řízení, klient by mohl být zbaven možnosti účinné lítosti, neboť ta se u některých deliktů dle dostupné judikatury po informování podezřelé osoby o zahájení trestního řízení a prováděných úkonech (podání vysvětlení podezřelého) neaplikuje.

V této souvislosti lze dále poukázat na technický model ochrany komunikace mezi klientem a jeho advokátem, který je aplikován v Nizozemí. Zde má každý advokát právo registrovat své telefonní číslo u místní advokátní komory. Vzhledem k tomu, že telefonní hovory jsou v Nizozemí nahrávány stejně jako v České republice automatizovaně, pak v případě zahájení hovoru klienta s advokátem k nahrávání automaticky nedojde. Oproti tomu v České republice jsou nahrávány všechny hovory určité osoby automaticky a pokud při následné kontrole dojde ke zjištění, že se jedná o hovor mezi advokátem a klientem, pak by měl být takový záznam zničen. Je tedy zřejmé, že nizozemský model vylučuje možnost selhání lidského faktoru, neboť pokud záznam technicky neexistuje, pak odpadá riziko, že policejní orgán po kontrole příslušného záznamu informace z něj zjištěné využije/zneužije jiným způsobem.

Jak uvádí JUDr. Novák ve svém článku *Rozhodnutí o zákazu odposlechů advokátů v Nizozemí*¹²⁰, zavedení uvedeného systému bylo reakcí na žalobu advokátů advokátní kanceláře Prakken d'Oliveira, kteří požadovali zastavení odposlechů jejich hovorů s klienty a jejich následné používání v soudních sporech. Kromě prvostupňového soudu vyhověl žalobě advokátů také odvolací soud¹²¹, který dosavadní postupy zaznamenávání hovorů mezi advokátem a klientem označil jako rozporný s čl. 8 a čl. 6 Evropské úmluvy o lidských právech s odkazem mimo jiné na výše uvedenou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva.

¹²⁰ NOVÁK, Jiří. *Rozhodnutí o zákazu odposlechů advokátů v Nizozemí*. [online]. bulletin-advokacie.cz, 9. února 2016 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/rozhodnuti-o-zakazu-odposlechu-advokatu-v-nizozemi?browser=full>>.

¹²¹ rozsudek Odvolacího soudu v Haagu, ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 200.174.280/01.

Jak bylo naznačeno již v úvodu této kapitoly, zvýšená ochrana tajemství korespondence mezi klientem a advokátem se nevztahuje pouze na telefonické hovory. Výše uvedená judikatura je zcela volně aplikovatelná také na komunikaci listovní či elektronickou. § 17 odst. 3 z. č. 169/1999 Sb. a taktéž § 13 odst. 3 z. č. 293/1993 Sb. tak chrání klienty, kteří jsou ve výkonu trestu nebo ve vazbě, přičemž jejich komunikace s obhájcem nesmí být ze strany příslušné věznice kontrolována a dále musí být listovní zásilky předány k přepravě nebo klientovi bezodkladně. Této komunikaci je tak zjevně přiznána vyšší priorita i z pohledu rychlosti. Na okraj lze ovšem poznamenat, že pokud v praxi ke zpoždění takto doručované zásilky dojde, lze zpětně jen velmi těžko ověřit, zda za zpoždění zásilky odpovídá poštovní orgán, nebo věznice.

S ohledem na výše uvedené se tedy lze zcela jednoznačně přiklonit k vysoké ochraně komunikace mezi klientem a advokátem (ať již jde o komunikaci telefonickou, listovní či elektronickou), přičemž k poskytnutí této ochrany musí být splněna především podmínka, že sám advokát nepáchá poskytováním právní služby či jiným způsobem při komunikaci s klientem trestnou činnost, případně není přímo s daným klientem v předmětné trestní věci spoluobviněný, neboť v takových případech by měl naopak jednoznačně převážet zájem státu na odhalování a potrestání trestné činnosti, kdy tomuto nemůže být bráněno předmětným privilegovaným vztahem klient – advokát.

4.2 Ochrana listovního tajemství zaměstnance na pracovišti

4.2.1 Korespondence a telefonické hovory

V rámci ochrany listovního tajemství je nutné poukázat také na zvláštní režim ochrany listovního tajemství zaměstnance na pracovišti, která nabyla na významu především s ohledem na technický vývoj a rozmach elektronické komunikace. Vzhledem k tomu, že zaměstnanci mají často v rámci pracovní doby (někteří dokonce i mimo ni) k dispozici výpočetní techniku anebo telekomunikační zařízení zaměstnavatele, otevřela se odborná diskuze ohledně možnosti kontroly ze strany zaměstnavatele, zda zaměstnanec nevyužívá tyto prostředky k nepracovním účelům. Bylo třeba zejména určit zákonný rozsah možné kontroly užívání těchto zařízení, aniž by došlo ke kolizi s ústavním právem zaměstnance na ochranu listovního tajemství.

Je třeba poukázat na to, že zaměstnanec smí pracovní dobu využívat pouze za účelem výkonu zadané práce, nikoliv k vyřizování soukromých záležitostí, současně rozhodně není v zájmu zaměstnavatele, aby zaměstnanec využíval zaměstnavatelem hrazené připojení k internetu či náklady na telefonické hovory, ostatně ani samotné zařízení zaměstnavatele, k soukromé korespondenci či soukromým hovorům. Je tedy třeba vyřešit otázku možného rozsahu kontroly činnosti zaměstnance, kdy bude dále s ohledem na zaměření této práce odhlédnuto od dopadů

zjištěného využití zařízení a prostředků zaměstnavatele k soukromým účelům (skončení pracovního poměru, jiné pracovněprávní dopady, náhrady škody, bezdůvodné obohacení, ...)

Zákoník práce z roku 1965¹²² možnost kontroly, zda nedochází ke zneužití zařízení či prostředků zaměstnavatele na pracovišti zaměstnancem k soukromým účelům, tj. tedy například k soukromé komunikaci, výslovně neupravoval. Analogicky by však bylo možné použít ust. § 9 odst. 3¹²³, které dává pravomoc vedoucím zaměstnancům zaměstnavatele kontrolovat práci podřízeného zaměstnance. Nicméně pokud jde o konkrétní rozsah kontroly, tehdejší právní úprava mlčí. Literatura se touto otázkou také zabývala a lze se ztotožnit s názorem, že „*zaměstnavatel obecně nemá (neměl¹²⁴) právo číst elektronickou poštu svých zaměstnanců, a to ani v případě, že je majitelem hardwaru (počítače, modemu atd.), který zaměstnanec používá a zároveň se jedná o e-mail zaměstnance ve tvaru jméno@firma.cz (zaměstnavatel také bude oprávněným držitelem této domény ve tvaru @firma.cz)*“¹²⁵. Autor zde dále pokud jde o e-mailovou adresu poukazuje na určitou relevanci mezi e-mailovou adresou ve tvaru *jméno@firma.cz* a pořadím jména zaměstnance a firmy zaměstnavatele s odkazem na právní úpravu poštovních služeb¹²⁶ upravující otázku, komu konkrétně je dopis určen, zda tedy jde o dopis adresovaný konkrétnímu zaměstnanci nebo dopis pro zaměstnavatele jakožto komplexní subjekt. Autor článku také dovozuje, že určité oprávnění ke čtení pošty zaměstnance by mohl mít zaměstnavatel pouze v závažných důvodech stanovených pracovním řádem (např. dlouhodobá nepřítomnost zaměstnance na pracovišti apod.), což prakticky odpovídá i současné tuzemské pracovněprávní úpravě.

Ve prospěch ochrany zaměstnance, pokud jde o čtení jeho korespondence, se následně zcela nekompromisně vyslovil Úřad pro ochranu osobních údajů stanoviskem č. 1/2003: „*Závěrem k danému problému je vhodné uvést, že zaměstnavatel v žádném případě nemůže sledovat obsah korespondence, a tedy ani korespondence v elektronické podobě svých zaměstnanců, případně dalších osob. Pokud by zaměstnavatel chtěl sledovat počet odesílaných či přijímaných e-mailových zpráv, pak by měl předem na tuto svou činnost své zaměstnance upozornit a zakotvit toto své právo i do příslušných pracovních podmínek svých zaměstnanců, za kterých sjednává vykonávání pracovní činnosti.*“¹²⁷ Je tak zřejmé, že z pohledu Úřadu pro ochranu osobních údajů by měl zaměstnavatel možnost pouze kontrolovat počet odesílaných a přijímaných e-mailových zpráv, nikoliv však již obsah těchto zpráv. Úřad pro ochranu osobních údajů současně

¹²² z. č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění účinném ke dni 18. 8. 2006.

¹²³ Vedoucí zaměstnanci zaměstnavatele, jimiž se rozumějí jeho orgány, jakož i jeho další zaměstnanci, kteří jsou pověřeni vedením na jednotlivých stupních řízení zaměstnavatele, jsou oprávněni stanovit a ukládat podřízeným zaměstnancům pracovní úkoly, organizovat, řídit a kontrolovat jejich práci a dávat jim k tomu účelu závazné pokyny.

¹²⁴ vztaženo k předchozímu zákoníku práce

¹²⁵ ŠTĚDRONĚ, Bohumír. *Čtení e-mailové pošty zaměstnavatelem a ochrana soukromí*. Bulletin advokacie. 2004, č. 10, s. 48 – 51.

¹²⁶ § 5 odst. 7 vyhl. Ministerstva dopravy a spojů č. 28/2001 Sb., ve znění účinném ke dni 1. 1. 2003.

¹²⁷ Úřad pro ochranu osobních údajů. *Úřad pro ochranu osobních údajů k problémům z praxe - č. 1/2003: Monitorování elektronické pošty a ochrana soukromí a osobních údajů zaměstnanců*. č. 23/2003/2 Uoou

s odkazem na některá rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva^{128 129} taktéž definoval určité doporučující zásady, pokud jde o kontrolu elektronické pošty zaměstnance, a to:

„a) Zaměstnanec má právo na soukromí na pracovišti. Na tomto právu nic nemění skutečnost, že zaměstnanec používá komunikační či jiná zařízení zaměstnavatele. Lokalita a vlastnictví elektronického zařízení nemůže vyloučit právo na důvěrnost komunikací a korespondence stanovené v Ústavě a v dalších právních předpisech.

b) Všeobecná zásada důvěrnosti korespondence zahrnuje komunikaci na pracovišti. Tato komunikace zahrnuje elektronickou poštu (e-mail) a k ní připojené soubory.

c) Respektování soukromí také zahrnuje určitou míru práva vytvářet a rozvíjet vztahy mezi jedinci. Toto právo je, mimo jiné, nutno vzít v úvahu při posouzení oprávnění zaměstnavatele použít metody sledování zaměstnanců.“¹³⁰

Následně došlo k přijetí zcela nového a do současné doby účinného zákoníku práce¹³¹, který již v aktuálním znění zakotvuje pravidla pro kontrolu využívání svěřených zařízení zaměstnavatele zaměstnanci, a to v ust. § 316 odst. 2¹³² a 3¹³³ navazujících na obecnou zásadu definovanou v ust. § 316 odst. 1, že *zaměstnanci nesmějí bez souhlasu zaměstnavatele užívat pro svou osobní potřebu výrobní a pracovní prostředky zaměstnavatele včetně výpočetní techniky ani jeho telekomunikační zařízení*, což je zaměstnavatel oprávněn přiměřeným způsobem kontrolovat. Pouze na okraj lze konstatovat, že ustanovení § 316 odst. 4 chrání osobní práva zaměstnance již do kontextu ochrany listovního tajemství nezapadá a pro větší přehlednost jej mohl zákonodárce zakotvit ve zvláštním paragrafu.

Odborná literatura i stanovisko Úřadu pro ochranu osobních údajů z roku 2009¹³⁴ dovodily následující pravidla pro kontrolu elektronické pošty zaměstnance zaměstnavatelem, a to mimo jiné s odkazem na relevantní judikaturu Evropského soudu pro lidská práva v obdobných věcech^{135 136}: *„Pokud je e-mailová adresa složena ze jména a příjmení zaměstnance, je e-mail na ni doručený soukromou elektronickou poštou. Naopak věcně konstruovaná e-mailová adresa, např. info@doména.cz, je úřední*

¹²⁸ rozsudek ESLP ze dne 16. 12. 1992, č. 13710/88, ve věci Niemietz proti Německu.

¹²⁹ rozsudek ESLP ze dne 25. 6. 1997, č. 20605/92, ve věci Halford proti Spojenému království.

¹³⁰ Úřad pro ochranu osobních údajů. *Úřad pro ochranu osobních údajů k problémům z praxe - č. 1/2003: Monitorování elektronické pošty a ochrana soukromí a osobních údajů zaměstnanců.* č. 23/2003/2 Uoou

¹³¹ z. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

¹³² Zaměstnavatel nesmí bez závažného důvodu spočívajícího ve zvláštní povaze činnosti zaměstnavatele narušovat soukromí zaměstnance na pracovištích a ve společných prostorách zaměstnavatele tím, že podrobuje zaměstnance otevřenému nebo skrytému sledování, odposlechu a záznamu jeho telefonických hovorů, kontrole elektronické pošty nebo kontrole listovních zásilek adresovaných zaměstnanci.

¹³³ Jestliže je u zaměstnavatele dán závažný důvod spočívající ve zvláštní povaze činnosti zaměstnavatele, který odůvodňuje zavedení kontrolních mechanismů podle odstavce 2, je zaměstnavatel povinen přímo informovat zaměstnance o rozsahu kontroly a o způsobech jejího provádění.

¹³⁴ Úřad pro ochranu osobních údajů. *Úřad pro ochranu osobních údajů k problémům z praxe - č. 2/2009: Ochrana soukromí zaměstnanců se zvláštním zřetelem k monitoringu pracoviště.*

¹³⁵ rozsudek ESLP ze dne 3. dubna 2007, č. 62617/00 ve věci Copland proti Spojenému království.

¹³⁶ rozsudek ESLP ze dne 16. 12. 1992, č. 13710/88, ve věci Niemietz proti Německu.

elektronickou adresou, a to i v případě, že ji spravuje pouze jeden zaměstnanec...“¹³⁷. Z tohoto rozlišení pak lze dovodit míru možného očekávání zaměstnance ve vztahu k zachování soukromí korespondence a ostatně i oprávnění zaměstnavatele ve vztahu ke čtení a vyřizování této korespondence. Pro řešení otázky míry očekávání je zcela aplikovatelný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Halford proti Spojenému království¹³⁸. V této věci soud posuzoval stížnost zaměstnance – policistky – na to, že telefon v její kanceláři byl odposloucháván zaměstnavatelem. Evropský soud pro lidská práva dal stěžovatelce za pravdu a shledal tak nesprávnost odposlechu jejího telefonu, kdy vzal v potaz několik faktorů, které hrály významnou roli při určení míry předpokladu monitorování jejího telefonu. Předně bylo poukázáno na skutečnost, že stěžovatelka měla jednu z nejvyšších policejních hodností, dále měla ve své vlastní pracovně – do které neměl nikdo další přístup – dva telefony, kdy u jednoho z nich jí bylo sděleno, že jej může používat pro své soukromé účely, dále ji nikdo předem neupozornil na možnost, že by mohly být její telefonní hovory monitorovány. Na základě těchto skutečností tak stěžovatelka nemohla rozumně očekávat, že k odposlechu jejích hovorů může docházet.

V těchto souvislostech je tak zřejmé, že vstup do úřední elektronické pošty, jak bylo naznačeno výše, tak bezesporu nebude činit žádné aplikační potíže, zaměstnavatel do ní může vstupovat téměř bez omezení, neměl by však číst obsah e-mailů, které jsou dle odesílatele/adresáta/předmětu zjevně korespondencí soukromou. Z uvedené struktury e-mailové adresy totiž průměrný zaměstnanec může dovodit, že se většinou jedná o obecnou e-mailovou adresu, na kterou je doručována veškerá oficiální e-mailová korespondence pro zaměstnavatele jakožto celek. V tomto případě lze rozumně očekávat, že je v zájmu zaměstnavatele, aby měl k této doručené e-mailové korespondenci volný přístup, aby ji mohl i sám vyřizovat, a to dokonce za situace, kdy je k jejímu vyřizování přidělen pouze některý ze zaměstnanců. Pokud jde o první variantu – soukromou, pak odborná literatura dochází k tomu, že pracovní e-mail doručený na tuto adresu může zaměstnavatel „*vyřídít bez účasti zaměstnance, kterému byl předmětný e-mailový účet zřízen, jestliže daný zaměstnanec není neočekávaně dlouhodobě schopný došlou e-mailovou korespondenci vyřizovat.*“¹³⁹

Soukromý e-mail doručený na kteroukoliv adresu není dle odborné literatury zaměstnavatel oprávněn číst, nicméně může vyzvat zaměstnance k jejímu zpracování mimo pracoviště, případně také odstranění ze serveru zaměstnavatele. Současně také může přijmout pracovněprávní opatření ve vztahu k zaměstnanci v návaznosti na učiněná zjištění (k míře přijatých opatření se ostatně

¹³⁷ ŠTEFKO, Martin. In: BĚLINA, Miroslav a kol. *Zákoník práce*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 1239.

¹³⁸ rozsudek ESLP ze dne 25. 6. 1997, č. 20605/92, ve věci Halford proti Spojenému království.

¹³⁹ ŠTEFKO, Martin. In: BĚLINA, Miroslav a kol. *Zákoník práce*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 1239.

vyjádřil Evropský soud pro lidská práva v níže uvedené právní věci, kdy velký senát dospěl k názoru, že výpověď by neměla být používána jako první zvolený prostředek).

K řešení této otázky však zcela zásadním způsobem přispěl Evropský soud pro lidská práva, a to sporem ve věci *Barbulescu proti Rumunsku*, který opětovně rozvířil debatu ohledně možnosti zaměstnavatele číst soukromou korespondenci zaměstnance na pracovním zařízení, které mu bylo svěřeno. Skutkové okolnosti věci jsou následující. Stěžovatel Bogdan Mihai Barbulescu byl v roce 2007 propuštěn ze zaměstnání, a to z toho důvodu, že používal aplikaci Yahoo Messenger nejen k vyřizování dotazů zákazníků, jak měl v popisu práce, ale také ke konverzaci se svým bratrem a svojí snoubenkou na soukromá témata. Zaměstnavatel tuto soukromou korespondenci monitoroval a archivoval, kdy měl k dispozici cca 45 stran textu této konverzace. Stěžovatel v monitorování své soukromé korespondence shledával zásah do jeho práva na soukromí/právo na listovní tajemství, proto se celá věc dostala k řešení Evropskému soudu pro lidská práva. Dne 12. 1. 2016 vydal Evropský soud pro lidská práva v této věci poměrně přelomový rozsudek¹⁴⁰, který vzbudil velkou pozornost odborné i laické veřejnosti. Soud zde dovedl, že v této věci nedošlo k porušení čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Svůj závěr zdůvodnil tím, že ve věci vnitrostátní soudy dle jeho názoru správně zhodnotily vyváženost práva stěžovatele dle čl. 8 Úmluvy a práva jeho zaměstnavatele na kontrolu, zda stěžovatel využívá zařízení zaměstnavatele pouze pro výkon práce. Jestliže tedy zaměstnavatel vstoupil do komunikační aplikace a monitoroval obsah soukromé korespondence zaměstnance, nepovažoval v tomto rozsudku Evropský soud pro lidská práva takový postup zaměstnavatele za nerozumný, pokud zaměstnanec věděl, že na daném pracovišti není možné využívat zařízení zaměstnavatele pro soukromé účely.

Bezprostředně po vydání tohoto rozsudku se v odborných kruzích spustila debata ohledně dopadů tohoto dosud přelomového rozhodnutí. Advokáti Mgr. Kužela a Mgr. Winter zastávali názor, že *„z pohledu českého práva je rozhodnutí ESLP v potenciálním konfliktu se zásadou zákazu monitorování zaměstnanců zakotvenou v zákoníku práce. Ten konkrétně stanoví, že zaměstnavatel nesmí bez závažného důvodu spočívajícího ve zvláštní povaze činnosti zaměstnavatele narušovat soukromí zaměstnance mj. kontrolou elektronické pošty. Stejně tak i český Úřad pro ochranu osobních údajů dlouhodobě zastává stanovisko, že zaměstnavatel zásadně není oprávněn monitorovat obsah soukromé komunikace svých zaměstnanců za žádných okolností, kromě zcela výjimečných případů, kdy je zřejmé, že se soukromá zpráva zaměstnance týká výkonu práce zaměstnance.“*¹⁴¹

¹⁴⁰ rozsudek ESLP ze dne 12. 1. 2016, č. 61496/08, ve věci *Barbulescu proti Rumunsku*.

¹⁴¹ KUŽELA, Matyáš, WINTER, Martin. *Právo zaměstnavatele kontrolovat soukromé zprávy*. [online]. Epravo.cz, 18. ledna 2016 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/pravo-zamestnavatele-kontrolovat-soukrome-zpravy-svych-zamestnancu-100182.html>>.

Na jejich článek zareagoval JUDr. Prouza (jakožto spoluvůrce mimo jiné ust. § 316 ZP), který nepovažuje uvedené rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva za překvapivé a kolizní s ust. § 316 zákoníku práce. Současně zdůrazňuje, že „podle tohoto ustanovení (§ 316 odst. 2 zákoníku práce) zaměstnavatel může kontrolovat elektronickou poštu zaměstnance, jestliže k tomu bude mít závažný důvod spočívající ve zvláštní povaze své činnosti. Musí však informovat zaměstnance o rozsahu kontroly a o způsobech jejího provádění“¹⁴². Současně poukazuje na to, že za zaměstnavatele se zvláštní povahou činnosti se v praxi považují banky, pojišťovny, orgány veřejné správy apod. Za závažné důvody považuje ochranu zdraví nebo majetku zaměstnavatele, kontrolu pracovní výkonnosti zaměstnance, dodržování obchodního tajemství, výrobního programu, předmětu činnosti zaměstnavatele, technologických norem apod.¹⁴³

Pokud jde o výše uvedené příklady typů zaměstnavatelů, jejichž činnost je zvláštní povahy, tento výčet určitě nelze považovat za uzavřený. Půjde především o zaměstnavatele, kteří při své činnosti shromažďují velké množství osobních a citlivých údajů různých osob a existuje zde tak vyšší riziko selhání lidského faktoru při nakládání s těmito údaji. Lze tak považovat za oprávněné, že v takovém případě bude mít zaměstnavatel vyšší nároky na kontrolu korespondence zaměstnanců, byť již jsou takové subjekty v současné době podřízeny (pokud jde o nakládání s osobními a citlivými údaji různých klientů či jiných osob) obecnému nařízení o ochraně osobních údajů¹⁴⁴ a míra ochrany před zneužitím těchto údajů je tak nepoměrně vyšší než v minulosti¹⁴⁵. Dále lze za zvláštní povahu činnosti zaměstnavatele považovat také například vývoj softwaru i hardwaru v geograficky významnějším měřítku, kdy se lze obávat toho, aby ze závodu neunikly například důležité zdrojové kódy či celý vyvíjený software právě cestou soukromé korespondence zaměstnance.

Především ke druhému z výše uvedených článků (autor – JUDr. Prouza) je však třeba poznamenat, že příliš neřeší skutkové okolnosti v předmětném rozsudku Evropského soudu pro lidská práva, tedy neposuzuje, zda uváděné závěry o možnosti kontrolovat obsah soukromé komunikace zaměstnance nejsou odlišné od vnitrostátní zavedené praxe, jak byla uvedena výše, tzn., kdy byl v odborné praxi vyjádřila názor, že obsah soukromé komunikace by zaměstnavatel číst neměl, může ovšem kontrolovat počty doručených a odeslaných e-mailů a toto by mu mělo

¹⁴² PROUZA, Ladislav. *Ke kontrole soukromé elektronické pošty na pracovišti*. [online]. Epravo.cz, 12. února 2016 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/ke-kontrole-soukrome-elektronicke-posty-na-pracovisti-100406.html?mail>>.

¹⁴³ tamtéž

¹⁴⁴ nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES.

¹⁴⁵ na okraj lze pouze vytknout, že i přes dlouhou dobu mezi přijetím předmětného nařízení a jeho účinností Česká republika nepřijala včas předpokládaný prováděcí zákon

postačit pro přijetí závěru o tom, zda zaměstnanec využívá prostředky zaměstnavatele pro soukromé účely či nikoliv.

Stěžovatel Barbulescu se po rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (jak bylo rozebráno výše) v dané věci obrátil na velký senát ESLP, který dne 5. 9. 2017 rozhodl¹⁴⁶, že práva stěžovatele porušena byla. Dle názoru Soudu musí zaměstnavatel předem zaměstnance informovat o tom, že může dojít k monitoringu korespondence zaměstnance na pracovišti, k tomuto monitoringu také musí mít legitimní důvod. Uvedený důvod by již bylo možné zahrnout pod podmínky uvedené v ust. § 316 odst. 2 zákoníku práce a ostatně odst. 3 téhož paragrafu zákoníku práce zakotvuje předchozí informování zaměstnance. Je tak zřejmé, že rozsudek velkého senátu v této věci odpovídá pravidlům uvedeným v české právní úpravě.

Lze tedy učinit závěr, že zaměstnavatel v případech, kdy jeho činnost není zvláštní povahy, může kontrolovat počty přichozích a odchozích e-mailů, což je zásah do soukromí zaměstnance rozhodně méně invazivní. V případech, kdy jeho činnost je zvláštní povahy, může s ohledem na uvedené závěry ESLP kontrolovat i obsah konverzace. Vždy je však potřeba zaměstnance o možnosti kontroly předem informovat. Ostatně toto informování zaměstnance lze považovat také za určitý prostředek k ochraně jeho listovního tajemství, neboť mu prakticky dává možnost vedení soukromé korespondence na pracovišti vůbec nezačínat.

Na okraj je třeba poukázat na problematiku souhlasu zaměstnance se zásahem do soukromí jeho korespondence, resp. udělení souhlasu zaměstnavateli k neomezené kontrole doručené a odeslané korespondence včetně jejího obsahu. V praxi je totiž možné setkat se s pracovními smlouvami, ve kterých může být zakotveno ujednání nejen o tom, že zařízení zaměstnavatele může zaměstnanec používat výhradně k výkonu svých pracovních povinností, ale také ujednání zakotvující souhlas zaměstnance s tím, že zaměstnavatel je oprávněn nahlížet do jeho e-mailové schránky a číst v ní uloženou poštu¹⁴⁷. Byť se především neprávni veřejnosti může takový postup zdát jako nejlepší řešení překonávající výše uvedené aplikační komplikace, opak je pravdou. V této souvislosti je nutné poukázat především na ust. čl. 1 Listiny¹⁴⁸, především pak pokud jde o jeho druhou větu. Listovní tajemství jakožto jedno ze základních lidských práv je totiž nezadatelné (je založeno na důstojnosti člověka, tato důstojnost nelze ztratit), nezrušitelné (základní práva existují bez ohledu na vůli státu či jiného subjektu – to je zřejmé již ze samotné preambule Listiny základních práv a svobod, ve které se *uznává* neporušitelnost přirozených práv člověka, dále se konstatuje, že uvedené hodnoty se *ctí*, nikoliv nově stanovují ze strany státu, kromě toho je to

¹⁴⁶ rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 5. 9. 2017, č. 61496/08, ve věci Barbulescu proti Rumunsku.

¹⁴⁷ resp. je možné se setkat s variantou, kdy je ve smlouvě pouze odkaz na vnitřní řád či vydané nařízení zaměstnavatele

¹⁴⁸ Lidé jsou svobodní a rovní si v důstojnosti i právech. Základní práva a svobody jsou **nezadatelné, nezczitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.**

evidentní z čl. I Evropské úmluvy o lidských právech, ve které se uvádí, že se každému *přiznávají* práva a svobody, tedy se prakticky deklaruje pouze jejich existence), nepromlčitelné (na existenci základních lidských práv nemá vliv běh času) a nezczizitelné (nelze je z oprávněného subjektu smluvně či jinak přenášet na subjekt jiný).

Výše uvedené proto znamená, že zaměstnanec se nemůže práva na listovní tajemství platně vzdát, a to ani výslovným písemným ujednáním ve smlouvě či odkazem na nějaký vnitropodnikový řád, neboť listovní tajemství je nepřenositelné. Stejně tak nemůže být ani poukázáno na to, že v důsledku kontroly a déletrvajícího zásahu zaměstnavatele nad rámec zákonných výjimek do korespondence zaměstnance bylo právo zaměstnance na řádné listovní tajemství promlčeno a je tak možné do něj dále zasahovat bez omezení, a to ani v případě, že zaměstnanec k takovému zásahu dal souhlas a po celou dobu o něm věděl. Ve výsledku by tak došlo ke zneužití právní neznalosti zaměstnance ve prospěch zasahující osoby – tedy v tomto případě zaměstnavatele.

Výše uvedenému taktéž odpovídá ust. § 19 odst. 2¹⁴⁹ z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších prepisů. Zde se totiž zakotvuje, že se nepřihlíží k takovým soukromoprávním jednáním, kterými by se kdokoliv chtěl vzdát svých přirozených práv. Stejně tak se nepřihlíží k takovým právním jednáním, která by tato práva omezovala v míře odporující zákonu, dobrým mravům nebo veřejnému pořádku. Ke stejnému závěru dochází i JUDr. Prouza, který konstatuje, že „*zaměstnanec svým souhlasem v pracovní smlouvě by se předem vzdával svého práva na ochranu přepravovaných zpráv, tedy práva, které mu zaručuje Listina základních práv a svobod*“¹⁵⁰. Pokud by tedy bylo uvedené ujednání v pracovní smlouvě, zaměstnavatel nesmí ke zvýšené kontrole zaměstnance nad zákonné možnosti přijímat žádné opatření.

Závěrem lze tedy konstatovat, že zaměstnavatel musí při kontrole korespondence zaměstnance dodržovat výše uvedené podmínky, pravidla a meze, kdy smí a kdy nesmí kontrolovat obsah této korespondence. Na tomto rozsahu a jeho oprávněních nic nemění případný souhlas zaměstnance, ať byl udělen v jakékoliv formě. Stejně tak je třeba upozornit, že s ohledem na výše uvedené by měl zaměstnavatel při kontrole zaměstnance používat v případě, že si není jistý, pod který režim jeho činnost spadá, spíše méně invazivní způsob kontroly korespondence, neboť i pouhým počítáním přijaté a odeslané pošty od zjevně nepracovního adresáta/odesílatele lze bezpečně určit, zda zaměstnanec využívá zařízení zaměstnavatele k soukromým účelům či nikoliv. Při přesažení zákonných pravidel se totiž zaměstnavatel vystavuje riziku, že zasáhne do základního práva zaměstnance na listovní tajemství.

¹⁴⁹ Přirozená práva člověka spojená s osobností člověka nelze zczizit a nelze se jich vzdát; stane-li se tak, nepřihlíží se k tomu. Nepřihlíží se ani k omezení těchto práv v míře odporující zákonu, dobrým mravům nebo veřejnému pořádku.

¹⁵⁰ PROUZA, Ladislav. *Ke kontrole soukromé elektronické pošty na pracovišti*. [online]. Epravo.cz, 12. února 2016 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/ke-kontrolle-soukrome-elektronicke-posty-na-pracovisti-100406.html?mail>>.

V neposlední řadě je třeba k této problematice dodat, že závěry o možnosti kontroly listovní/elektronické korespondence zaměstnance jsou s ohledem na uvedenou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva plně aplikovatelné také na telefonické hovory.

4.2.2 Kontrola aktivity zaměstnance na internetu

V těchto souvislostech je dále nutné postavit se k otázce kontroly aktivity zaměstnance v rámci prohlížení webových stránek, tedy zda je zaměstnavatel oprávněn (a případně v jakém rozsahu) ke kontrole, jestli zaměstnanec namísto plnění pracovních povinností nevyužívá pracovní dobu a svěřené zařízení k surfování po internetu. Na tuto problematiku je možné dohledat různé názory, jak bude rozvedeno níže.

Advokát JUDr. Lukáš Jansa dochází ve svém článku¹⁵¹ k závěru, že zaměstnavatel je oprávněn kontrolovat a monitorovat délku přístupu zaměstnance na internet a taktéž přehled webových stránek, které zaměstnanec navštívil. Takový rozsah tedy ještě považuje za oprávněný, naopak použití softwaru pro skenování obsahu monitoru nebo zadávaných hesel na klávesnici, případně kamerový záznam (nejedná-li se o zvláštní povahu činnosti – banky, čerpací stanice apod.) již za oprávněné považovat nelze. Dle jeho názoru by zaměstnanec neměl činit opatření k zabránění objektivního monitoringu. Nicméně dále poukazuje na to, že zaměstnanec musí být o možnosti a způsobu kontroly informován, např. v interních předpisech.

Naproti tomu advokát JUDr. Ladislav Prouza ve svém článku¹⁵² uvádí možnost kontroly aktivity zaměstnance na internetu ze strany zaměstnavatele jako prakticky neomezenou a bez dalších podmínek, kdy poukazuje na to, že ust. § 316 odst. 2 a 3 ZP dopadá na případy kontroly elektronické či listovní korespondence, případně také odposlechu telefonických hovorů. Kontrolu aktivity zaměstnance na internetu tak vyděluje jako samostatnou (a tedy neomezenou například zvláštní povahou činnosti zaměstnavatele) a nepředpokládá ani podmínku předchozího informování zaměstnance.

Zájem zaměstnavatele lze v této věci od počátku shledávat jako oprávněný, a to nejen ve vztahu k dodržování povinností zaměstnance věnovat se v pracovní době přiděleným úkolům, ale taktéž k ochraně majetku v okamžiku návštěvy placených webových stránek zaměstnancem. Pro zodpovězení otázky, jak tedy na pozici zaměstnavatele postupovat, aniž by došlo k porušení základních práv zaměstnance, je vhodné poukázat na vhodnou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Jak již bylo uvedeno výše, za předmět ochrany dle čl. 13 Listiny a taktéž čl. 8 Evropské

¹⁵¹ JANSÁ, Lukáš. *Kontrola zaměstnance při výkonu práce s počítačem*. [online]. pravoit.cz, 15. března 2007 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<http://www.pravoit.cz/novinka/kontrola-zamestnance-pri-vykonu-prace-s-pocitacem>>.

¹⁵² PROUZA, Ladislav. *Ke kontrole soukromé elektronické pošty na pracovišti*. [online]. Epravo.cz, 12. února 2016 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/ke-kontrola-soukrome-elektronicke-posty-na-pracovisti-100406.html?mail>>.

úmluvy o lidských právech se považuje taktéž informace o navštívených webových stránkách. Z tohoto je tedy nutné vycházet při určování podmínek a rozsahu kontroly. Vzhledem k tomu, že Evropský soud pro lidská práva nečiní v rámci ochrany zvláštní rozdíl mezi ochranou tajemství telefonického hovoru, písemné korespondence a informací o aktivitě na internetu, jak je zřejmé například z rozhodnutí ve věcech Halford proti Spojenému království¹⁵³, Copland proti Spojenému království¹⁵⁴ nebo Barbulescu proti Rumunsku¹⁵⁵, bude dle mého názoru vhodné postupovat ve všech věcech obdobně. Při rozdílném postupu by totiž jednotlivým předmětům ochrany listovního tajemství byla poskytnuta jiná míra ochrany, přestože pro to není rozumné zdůvodnění, proto by mohlo docházet k zásahům do práv zaměstnance.

V tomto směru lze proto doporučit, aby zaměstnavatel především primárně vymezil jasná pravidla, k jakým účelům může zaměstnanec používat přístup k internetu a které konkrétní webové stránky je zaměstnanec oprávněn v rámci plnění pracovních úkolů navštěvovat, případně také rozsah možnosti využití přístupu k internetu pro soukromé účely. Současně by měl zaměstnavatel zvolit vhodný a co nejméně zasahující způsob kontroly dodržování těchto pravidel – z pohledu práv zaměstnance je například vhodnější zvolit blokování přístupu na sociální sítě před přímým monitoringem činnosti/korespondence zaměstnance v rámci takové sociální sítě, jak tomu bylo právě v uvedeném případě Barbulescu proti Rumunsku.

Dále by měl zaměstnavatel zaměstnance o těchto pravidlech zřetelně poučit, stejně jako by jej měl poučit o možnosti, rozsahu a způsobech kontroly dodržování uvedených pravidel. Jak již bylo uvedeno výše, již samotným poučením zaměstnance o tom, jaká budou zavedena na pracovišti pravidla a jak jejich dodržování bude zaměstnavatel kontrolovat, může být předejito porušování těchto pravidel, kdy zaměstnanec nebude mít zájem na možném pracovněprávním postihu v případě porušení předem nastavených a vyjasněných pravidel chování na pracovišti.

Výše uvedené prakticky odpovídá také odkazované judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, který ve všech případech posuzoval, zda mohl mít zaměstnanec určitou míru očekávání ve vztahu k možné kontrole, zda nezneužívá zařízení zaměstnavatele. Pokud tedy je zaměstnanec zaměstnavatelem již na počátku pracovního poměru o možnosti kontroly řádného plnění povinností vyrozuměn, pak je splněna právě uvedená podmínka rozumného očekávání kontroly, v takovém případě tedy může zaměstnavatel ke kontrole přistoupit. Právě s ohledem na skutečnost, že i informace o navštívených webových stránkách spadají pod ochranu na ústavní úrovni, nelze souhlasit s názorem JUDr. Prouzy uvedeným výše.

¹⁵³ rozsudek ESLP ze dne 25. 6. 1997, č. 20605/92, ve věci Halford proti Spojenému království.

¹⁵⁴ rozsudek ESLP ze dne 3. dubna 2007, č. 62617/00 ve věci Copland proti Spojenému království.

¹⁵⁵ rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 5. 9. 2017, č. 61496/08, ve věci Barbulescu proti Rumunsku.

4.3 Problematika ochrany listovního tajemství dle ust. § 158d trestního řádu

4.3.1 Problematika nedostatečné právní úpravy sledování dle ust. § 158d odst. 4 TR

Jak již bylo naznačeno výše, je z hlediska ochrany listovního tajemství nezbytné podrobit úpravu sledování osob a věcí dle ust. § 158d trestního řádu kritice vzhledem k tomu, že tato úprava je nedostatečná a umožňující neoprávněný zásah do listovního tajemství garantovaného v čl. 13 Listiny a čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.

Na prvním místě je třeba takto vyzdvihnout rozsah trestných činů, při jejichž prošetřování je možné ze strany policejního orgánu přistoupit k porušení listovního tajemství dle ust. § 158d odst. 3 trestního řádu. Jak je totiž zřejmé z ust. § 88 a ust. § 88a trestního řádu, které vymezují další zákonné situace zásahu do listovního tajemství v trestním řízení, v obou případech nalezneme poměrně restriktivní omezení, která se odvíjí od trestní sazby či taxativně vymezeného trestného činu. V případě ust. § 158d odst. 3 trestního řádu je ovšem situace odlišná, když jediným předpokladem pro přistoupení ke sledování osob a věcí je skutečnost, že se trestní řízení vede pro úmyslný trestný čin, což je patrné z odst. § 158b odst. 1 trestního řádu. Tento postup lze tedy využít i v případě bagatelní trestné činnosti, což ostatně dokládá ust. § 158d odst. 10 trestního řádu, který umožňuje použít záznam o provedeném sledování jako důkaz v případech, kdy je vedeno řízení o úmyslném trestném činu, který ani na tomto místě není konkretizován například výší trestní sazby.

V tomto směru tak lze právní úpravě z hlediska souladnosti s čl. 13 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv vytknout, že v případě § 158d odst. 3 a odst. 10 trestního řádu zcela nedůvodně rozšiřuje okruh situací, ve kterých je možné zasáhnout do práva na ochranu listovního tajemství oproti ust. § 88 a § 88a trestního řádu, které zakotvují mnohem užší rozsah těchto situací. Ostatně ze smyslu čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod i z čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv je zřejmé, že do přirozených práv by mělo být zasahováno citlivě tak, aby nebyla možnost zákonných výjimek z nedotknutelnosti přirozených práv zneužívána v neprospěch jejich nositelů a aby bylo šetřeno podstaty a smyslu těchto zákonných výjimek. To napovídá, že zákonné situace možného zásahu do práva na ochranu listovního tajemství by měly dopadat na typově závažnější situace, v dané případě na trestnou činnost vyšší závažnosti.

Pokud ovšem ust. § 158d umožňuje zasáhnout do práva na ochranu listovního tajemství také v případě bagatelní trestné činnosti (byť pouze u úmyslných trestných činů), příp. je možné využít pořízený záznam ze sledování postavený na zásahu do listovního tajemství jako důkaz také v jiné trestní věci vedené pro bagatelní úmyslný trestný čin, vyvstává otázka, zda je opravdu takový postup (odchylující se od ust. § 88 a § 88a trestního řádu) dostatečně ústavně konformní či nikoliv.

V návaznosti na dále uvedené výtky lze mít takovou úpravu minimálně za problematickou, spíše však za ne úplně vyhovující podmínkám čl. 8 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.

Dalším problematickým aspektem úpravy sledování osob a věcí dle ust. § 158d trestního řádu je skutečnost, že oproti pravidlům použití odposlechu dle ust. § 88 trestního řádu či poskytnutí informací o proběhlém telekomunikačním provozu dle ust. § 88a trestního řádu není stanovena povinnost policejního orgánu informovat takto sledovanou osobu o tom, kdy a jakým způsobem, příp. za jakým účelem bylo do jejího práva na ochranu listovního tajemství zasaženo. K tomu je třeba připomenout, že nositel přirozených práv by měl být informován o tom, že do jeho přirozeného práva bylo zasaženo, aby měl následně možnost tento zásah nechat přezkoumat ze strany nezávislého orgánu. Jen tak mohou být naplněna práva dle čl. 36 Listiny základních práv a svobod, v tomto případě především čl. 36 odst. 2, čl. 36 odst. 3 Listiny.

Pokud trestní řád zakotvuje výjimky z informační povinnosti v případě odposlechu a záznamu o telekomunikačním provozu, pak tyto výjimky, o kterých již bylo pojednáno výše, lze označit za ospravedlnitelné a souladné předpisy na ochranu přirozených práv, byť jsou v současné době ze strany odborné veřejnosti vystaveny kritice pro jejich praktické nadužívání i v případech, pro které nebyly zákonodárcem zamýšleny¹⁵⁶. Nicméně v případě sledování osob a věcí, především pak pro případ zásahu do listovního tajemství dle ust. § 158d odst. 3 trestního řádu, není informační povinnost zakotvena vůbec. O proběhlém sledování, jímž bylo zasaženo do práva na ochranu listovního tajemství, se tak paradoxně dozví pouze obviněný v rámci trestního řízení, který příslušný záznam o sledování nalezne v trestním spise jako jeden z důkazů.

Naopak osoba, které bylo zasaženo do práva na ochranu listovního tajemství, aniž by tento zásah přinesl jakýkoliv výsledek pro probíhající trestní řízení, se o proběhlém sledování nemusí nikdy dozvědět a nebude tak mít šanci nechat přezkoumat, zda opravdu bylo její sledování v dané trestní věci nezbytné, zda bylo ve věci vůbec vydáno řádné povolení, zda bylo toto případné povolení vydáno platně a na základě řádné žádosti či zda sledování neprobíhalo po nepřiměřenou dobu. Na ochranu takové osoby sice trestní řád pamatuje ust. § 158d odst. 8, nicméně nutnost zničení takového záznamu nezmění ničeho na skutečnosti, že již bylo do přirozených práv této osoby zasaženo, a to tak, že se např. policejní orgán seznámil s obsahem jejího telefonického hovoru s jinou osobou. Naopak lze dodat, že zničení vyhotoveného záznamu prakticky zahradí jakoukoliv možnost zásah do práv dané osoby kdykoliv později zpětně dohledat a podrobit přezkumu.

¹⁵⁶ ŠRÁMEK, Dušan. *Zásada důvěrnosti komunikace klienta s advokátem není zakotvena, zaznělo na konferenci*. [online]. cak.cz, 4. dubna 2017 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=17287>>.

Pokud pomineme kritizované nadužívání výjimek z informační povinnosti dle ust. § 88 a § 88a trestního řádu, pak lze do budoucna doporučit zakotvení informační povinnosti pro proběhlé sledování především v rozsahu ust. § 158d odst. 3 trestního řádu v obdobném režimu jako právě v případě ust. § 88 a § 88a trestního řádu. V opačném případě lze mít pochybnosti o řádném souladu takové právní úpravy s ust. čl. 8 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, neboť prakticky vylučuje a znemožňuje nositelům přirozených práv přezkoumat legalitu a legitimitu zásahu do práva na ochranu listovního tajemství.

Pro úplnost je třeba poukázat také na ust. § 158d odst. 6 trestního řádu. Byť se toto ustanovení zakotvující případ možného zásahu do práva na ochranu listovního tajemství tváří jako případ obdobný s ust. § 88 odst. 5 trestního zákoníku, nejedná se o tutéž situaci, kdy by bylo možné samotným souhlasem sledované osoby nahradit povolení soudu pro zásah do práva na ochranu listovního tajemství. V tomto případě totiž musí udělit souhlas pro umožnění sledování ten, do jehož práv a svobod má být sledováním zasahováno. V případě komunikace telefonické či textové by tak musely udělit souhlas obě strany komunikace, což by ovšem způsobilo nepoužitelnost takového sledování – ani jeden z účastníků komunikace by totiž logicky pro sledování nepřinesl ničeho, co by bylo v rámci vyšetřování trestné činnosti podstatné.

Je zřejmé, že z pohledu listovního tajemství by tak připadalo v úvahu sledování pohybu mobilního telefonu oběti trestného činu vydírání apod., tento institut tedy nelze použít za účelem záznamu telefonického hovoru či sledování telekomunikačního provozu.

S ohledem na výše uvedené lze označit úpravu sledování osob a věcí dle ust. § 158d trestního řádu za nedokonalou až nesouladnou s čl. 8 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, když zakotvuje situace zásahu do práva na ochranu listovního tajemství, nicméně tyto situace jsou postaveny na ne příliš přísných podmínkách, je tak možné zasahovat do listovního tajemství i v případě bagatelní trestné činnosti. Za mnohem závažnější je ovšem nutné označit nemožnost přezkumu takového zásahu postavenou na neinformování dotčených osob o tom, že do jejich práv bylo zasaženo.

V této souvislosti nelze přehlédnout řadu rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, a to konkrétně ve věcech Malone proti Spojenému království¹⁵⁷, Valenzuela Contreras proti Španělsku¹⁵⁸ nebo Weber a Saravia proti Německu¹⁵⁹, která i v obecné rovině vznášejí požadavek na předvídatelnost a jasnost právní úpravy prostorových odposlechů, především pak také jasné podmínky pro jejich nařízení, doby trvání, nakládání s pořizovacími nahrávkami a záznamy,

¹⁵⁷ rozsudek ESLP ze dne 2. 8. 1984, č. 8691/79, ve věci Malone proti Spojenému království.

¹⁵⁸ rozsudek ESLP ze dne 30. 7. 1998, č. 27671/95, ve věci Valenzuela Contreras proti Španělsku.

¹⁵⁹ rozsudek ESLP ze dne 29. 6. 2006, č. 54934/00, ve věci Weber a Saravia proti Německu.

vymezení okruhu dotčených osob či specifikaci trestných činů, při jejichž prošetřování lze těchto postupů využít.

Do budoucna tak lze doporučit, aby byly podmínky zásahu do práva na ochranu listovního tajemství souladné s podmínkami zakotvenými pro možnost odposlechu a zajištění záznamu o telekomunikačním provozu, především pokud jde o omezení rozsahu trestných činů, v rámci jejichž vyšetřování je možné listovní tajemství porušit. Stejně tak je zcela nezbytné zakotvit povinnost informovat dotčené osoby o tom, že do jejich přirozených práv bylo zasazeno, aby se mohly dovolat přezkumu a případné náhrady nemajetkové újmy. Je totiž také nezbytné poukázat na skutečnost, že zmiňované sledování je možné aplikovat před zahájením trestního stíhání, tzn. v případě, kdy policejní orgán teprve zjišťuje, zda existují skutečnosti nasvědčující tomu, že došlo ke spáchání trestného činu. V nezanedbatelném procentu případů ovšem v této fázi dochází k odložení trestní věci, zasahovat do práva na listovní tajemství v této fázi trestního řízení by se tedy mělo obezřetně a pouze v nezbytných případech.

4.3.2 Problematika prostorového odposlechu ve vztahu k listovnímu tajemství

Z odborných kruhů na úrovni akademické¹⁶⁰ ale i z řad praktiků¹⁶¹ zaznívá v souvislosti s právní úpravou sledování osob a věci dle ust. § 158d trestního řádu kritika nedostatečné, resp. zcela absentující právní úpravy tzv. prostorového odposlechu. Ten prof. Jelínek vymezuje jako *utajené získávání informací pomocí speciálních, pro tyto účely sestavených technických prostředků a zařízení zaznamenávajících obraz, zvuk, přesný pohyb i činnost sledovaných osob v reálném čase a prostoru*¹⁶². Ve vztahu k zásahu do práva na ochranu listovního tajemství lze poukázat na opakované situace z praxe, kdy je vůči určité osobě prováděn právě prostorový odposlech za účelem získání skutečností důležitých pro trestní řízení. V rámci tohoto prováděného prostorového odposlechu je zaznamenán telefonický hovor dotčené osoby, ať už v rámci funkce hands-free, kdy jsou zaznamenány obě strany komunikace, či je zaznamenáno pouze sdělení z odposlouchávané strany. Vzhledem k tomu, že odposlouchávaná osoba provádí telefonický hovor v přesvědčení o důvěrnosti přenášených zpráv s odkazem na čl. 13 Listiny základních práv a svobod, lze takový zaznamenaný hovor označit za zásah do práva na ochranu listovního tajemství, neboť je z pohledu ochrany důvěrnosti takto přenášených zpráv nerozhodné, zda k narušení důvěrnosti dojde během přenosu zprávy nebo odposlechem uživatele bez jeho vědomí.

S ohledem na výše uvedené je tedy nezbytné pozastavit se nad aktuální právní úpravou a podmínkami tzv. prostorového odposlechu pro vyhodnocení, zda je výše uvedená situace

¹⁶⁰ JELÍNEK, Jiří. *K chybějící právní úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu*. Bulletin advokacie. 2018, č. 7-8.

¹⁶¹ ŠRÁMEK, Dušan. *Zásada důvěrnosti komunikace klienta s advokátem není zakotvena, zaznělo na konferenci*. [online]. cak.cz, 4. dubna 2017 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=17287>>.

¹⁶² JELÍNEK, Jiří. *K chybějící právní úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu*. Bulletin advokacie. 2018, č. 7-8, s. 14

legálním zásahem do práva na ochranu listovního tajemství, či nikoliv. Předně je třeba uvést, že trestní řád na žádném místě pojem prostorového odposlechu nevymezuje, nicméně se s ním lze setkat v odborné literatuře a stejně tak je tento termín běžně používán i v praxi, kdy lze příkladem poukázat na náleží Ústavního soudu ve věci vedené pod sp. zn. II. ÚS 2806/08¹⁶³, když mimo jiné právě v této věci Ústavní soud konstatoval, že prostorový odposlech lze hodnotit jako zásah do práva na soukromý život. S ohledem na demonstrativní výčet důkazních prostředků v ust. § 89 odst. 2 trestního řádu lze prostorový odposlech zařadit právě mezi důkazní prostředky.

Tzv. prostorový odposlech lze přiřadit k institutu sledování osob a věcí zakotvených v ust. § 158d trestního řádu. Z dikce tohoto ustanovení můžeme dovodit tři možné druhy sledování rozlišené podle míry předpokládaného zásahu do práv dotčených osob:

a) sledování, při kterém nejsou pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, současně při něm není zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů za použití technických prostředků...toto sledování může policejní orgán provádět bez dalšího,

b) sledování, při kterém jsou pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, současně při něm není zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů za použití technických prostředků...toto sledování může policejní orgán provádět na základě písemného povolení státního zástupce,

c) sledování, při kterém je zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů za použití technických prostředků...toto sledování může policejní orgán provádět na základě písemného povolení soudce.

Výhrady ke sledování uvedenému pod písm. c)¹⁶⁴ již byly uvedeny výše, nicméně na tento případ problematika prostorového odposlechu ve výše uvedené situaci nedopadá. Praktický problém může nastat v průběhu sledování právě v případech sledování pod písm. a) a především b). Může totiž nastat situace, kdy sice dochází k zahájení prostorového odposlechu v souladu s ust. § 158d odst. 1 nebo 2 trestního řádu, nicméně v průběhu sledování dojde ze strany sledovaného subjektu k zahájení telefonického hovoru, čímž současně ze strany policejního orgánu započte zásah do práva na ochranu listovního tajemství. Prof. Jelínek v této souvislosti dokonce poukazuje na možnou situaci, kdy může dojít ke sledování bez pořizování zvukových a obrazových záznamů, přičemž může být komunikace prostřednictvím telefonu zachycena policistou sedícím v blízkosti sledované osoby, kdy pro takovou situaci dokonce není potřeba vůbec žádný režim povolení¹⁶⁵.

¹⁶³ náleží Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2010, sp. zn. II. ÚS 2806/08.

¹⁶⁴ odpovídá ust. § 158d odst. 3 trestního řádu

¹⁶⁵ JELÍNEK, Jiří. *K chybějící právní úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu*. Bulletin advokacie. 2018, č. 7-8, s. 16.

Lze dojít k závěru, že k žádosti o dodatečné povolení zásahu do práva na ochranu listovního tajemství by mělo docházet v případech, kdy zahájení sledování již nelze z důvodu časové tísně odložit, což potvrzuje i komentářová literatura¹⁶⁶, nikoliv v případech, kdy lze možný zásah do práva chráněného čl. 13 Listiny předpokládat, nicméně policejní orgán přistoupí ke sledování pouze za podmínek stanovených v ust. § 158d odst. 1 nebo odst. 2 trestního řádu. Nadto zmiňované ust. § 158d odst. 5 trestního řádu o možnosti dodatečného povolení výslovně vylučuje případy, kdy je sledováním zasahováno do práva na ochranu listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků, je tak zřejmé, že uváděná situace není právně ošetřena. Ostatně z odborných kruhů zaznívá kritika i vůči prováděným prostorovým odposlechům obecně s ohledem na jejich neexistující právní zakotvení, neboť i bez zásahu do práva na ochranu listovního tajemství dochází při jejich realizaci ke značnému zásahu do práva na soukromí chráněného např. na úrovni čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech, aniž by tento zásah reflektovala zákonná právní úprava dostatečnými podmínkami.

V této souvislosti je třeba poukázat na skutečnost, že pro zahájení prostého sledování podle výše uvedeného písm. a) není potřeba povolení ani státního zástupce, natož soudce, policejní orgán je tak oprávněn jej zahájit dle svého uvážení. Pokud bude při tomto sledování pořizovat obrazové a zvukové záznamy, pak bude potřebovat povolení státního zástupce. Vzhledem k míře předpokládaného zásahu do soukromí sledované osoby jsou ovšem podmínky ve srovnání s podmínkami nastavenými pro již předpokládaný zásah do práva na ochranu listovního tajemství krajně rozdílné, aniž by pro to existoval rozumný důvod. Nadto je třeba upozornit na výše uvedenou situaci, kdy při takovém sledování dojde k záznamu telefonického hovoru. Současná právní úprava je totiž nastavena nesprávně tak, že již na úrovni povolovacího režimu je třeba určit, jaká bude míra zásahu do práv sledované osoby, od toho se následně bude odvíjet povolovací režim.

Takovou právní úpravu nelze shledávat jako dostatečně souladnou s čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a čl. 13 Listiny, neboť možnému zásahu do práva na ochranu listovního tajemství neposkytuje dostatečnou míru ochrany. Právní úprava totiž nezakotvuje stejný povolovací režim sledování osob a věcí pro všechny typy sledování, byť je prakticky jakýmkoliv sledováním zasahováno do soukromí sledované osoby chráněné čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech. Nadto není vyjasněno, jak postupovat v případech, kdy sice bylo sledování zahájeno na základě správného povolovacího režimu, nicméně se policejní orgán dostane do situace, kdy do

¹⁶⁶ „v případech, kdy hrozí, že by v mezidobí při opatřování souhlasu byl již účel sledování zmařen anebo by pominuly okolnosti, za kterých lze sledování uskutečnit“ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 2001.

listovního tajemství v průběhu sledování zasáhne, aniž by pro to měl povolení soudce, které v takových případech ani nelze získat dodatečně. Uvedená situace je výrazně zhoršena nedostatečnou právní úpravou i z pohledu možného přezkumu prováděného sledování, jak bylo uváděno výše, kdy právě záznam o sledování, které nepřineslo do trestního řízení důležité skutečnosti, má být zničen, čímž je možnost přezkumu a kontroly snížena na minimum.

K tomu lze poukázat na rozhodnutí ESLP ve věci Klass a další proti Německu¹⁶⁷, kdy Evropský soud pro lidská práva nakonec umožnil stěžovatelům přezkum na úrovni právní úpravy utajeného sledování, když stěžovatelé neměli a ani nemohli mít žádný důkaz o prováděném sledování s ohledem na jeho utajení: „*V tomto řízení vzniká otázka, zda jedinec má být připraven o možnost podání stížnosti ke Komisi [nyní Soudu], protože vzhledem k tomu, že opatření na která si stěžuje, jsou utajená, nemůže ukázat na žádné konkrétní opatření, které by jej konkrétně ovlivňovalo. Soud zastává názor, že za takových okolností z efektivity [l'effet utile] Úmluvy vyplývá nějaká možnost přístupu ke Komisi. Pokud by tomu tak nebylo, byla by účinnost orgánů dohlížejících na dodržování Úmluvy podstatně oslabena. ... Soud tedy připouští, že jednotlivec může za určitých podmínek tvrdit, že je obětí porušení způsobeného pouhou existencí utajených opatření nebo právních předpisů umožňujících utajená opatření, aniž by musel tvrdit, že tato opatření byla ve skutečnosti použita vůči němu.*“ Ani takový postup ovšem nelze považovat za dostatečnou ochranu přirozených práv jejich nositelů před nepřiměřeným zásahem, když přezkoumání právní úpravy ze strany Evropského soudu pro lidská práva by měl být spíše postupem *ultima ratio*, neboť ani ten nemá žádnou možnost zohledňovat a posuzovat každý jednotlivý případ porušení samostatně, ale hodnotí pouze právní úpravu jako celek. V takové situaci tak nemůže být dotčenému subjektu ze strany ESLP poskytnuta adekvátní náhrada za způsobenou újmu, když v části případů není možné žádný záznam o provedeném sledování dohledat a konstatovat tak, že ke sledování u dané osoby vůbec došlo. V tomto směru je vhodné, aby došlo v budoucnu k zásadní změně právní úpravy sledování osob a věcí dle ust. § 158d trestního řádu, aby byla tato právní úprava souladná s ústavněprávními principy a nedocházelo k neodůvodněným zásahům do přirozených práv bez dostatečně účinné možnosti kontroly.

Dále by bylo vhodné, aby povolovací režim jednotlivých druhů sledování osob a věcí byl sjednocen a ve všech případech takové sledování povoloval soudce. Současně by bylo žádoucí odstupňování trestných činů, pro které se dané trestní řízení vede, kdy trestným činům nejnižší závažnosti by bylo přiřazeno sledování uvedené v ust. § 158d odst. 1 trestního řádu, příp. v ust. § 158d odst. 2 trestního řádu. Trestné činy, pro které je možné nařídit odposlech a zajistit záznam o telekomunikačním provozu dle ust. § 88 a § 88a trestního řádu, by byly podřazeny možnosti zásahu do práva na ochranu listovního tajemství, když dosavadní nejednotný režim je neodůvodněně

¹⁶⁷ rozsudek pléna ESLP ze dne 6. 9. 1978, č. 5029/71, ve věci Klass a další proti Německu.

odlišný, a možnost zásahu do práva na ochranu listovního tajemství i u podezření z bagatelní trestné činnosti lze považovat za již neústavní. Do budoucna by měla být taktéž vyřešena otázka postupu při zásahu do práva na ochranu listovního tajemství v případech, kdy pro to nebyly splněny podmínky.

Současně by měla být nedílnou součástí změny také povinnost informovat dotčené osoby o tom, kdy bylo do jejich práva na ochranu listovního tajemství zasaženo, kým, jakým způsobem a na jakém podkladu, aby zde byla zachována maximální možnost dotčených osob domáhat se následného přezkumu tohoto zásahu Nejvyšším soudem jako v případech odposlechu.

Pokud by byly uvedené změny do právního řádu v budoucnu zaneseny, lze potom hovořit o dostatečném souladu takové právní úpravy s ústavněprávními principy a především pak s podmínkami v čl. 13 Listiny a čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.

5 Následky porušení listovního tajemství

Vzhledem k tomu, že k porušování práva na ochranu listovního tajemství dochází, ať už ze strany orgánů veřejné moci nedostatečnou nebo nesprávnou aplikací právních předpisů, které by jim takový postup při řádné aplikaci umožňovaly, tak i ze strany fyzických či právnických osob, a to často úmyslným jednáním (ze strany hackerů) či nepochopením nebo neznalostí právních předpisů (např. při představě, že mezi partnery se právo na ochranu listovního tajemství neuplatňuje¹⁶⁸), je zřejmé, že dotčený subjekt by měl mít možnost domáhat se zákonem stanoveným způsobem svých práv. V opačném případě by bylo zakotvení přirozených práv a s tím souvisejících zákonných výjimek jen pouhou deklarací bez nároku na vymahatelnost v praxi. V této souvislosti se tak dotčenému subjektu naskýtají právním řádem předpokládané tři okruhy řešení následků porušení listovního tajemství, kdy jejich uplatnění se liší podle okolností porušení.

5.1 Náhrada nemajetkové újmy

Jak stanovuje § 2956 občanského zákoníku¹⁶⁹, vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části občanského zákoníku, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil. Toto ustanovení navazuje jednak na ust. § 2910 občanského zákoníku, které zakotvuje povinnost nahradit poškozenému, co mu bylo způsobeno porušením povinnosti stanovené zákonem, dále také na ust. § 2894 odst. 2 občanského zákoníku, které zakotvuje povinnost k náhradě nemajetkové újmy v případech, kdy tak bylo mezi stranami ujednáno nebo stanoví-li tak zákon.

Pokud jde o způsob a výši náhrady nemajetkové újmy/zadostiučinění za zásah do práva na ochranu listovního tajemství, pak je třeba poukázat na ust. § 2957 občanského zákoníku, které zakotvuje pravidlo, že musí být přihlédnuto ke všem okolnostem zvláštního zřetele hodným, jako je především úmyslné jednání, použití lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného (typicky narušení listovního tajemství rodiči dítěte), násobení účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost (úniky odposlechů do médií) nebo v důsledku diskriminace poškozeného.

Kromě možnosti domáhat se náhrady nemajetkové újmy proti fyzické či právnické osobě (provozovatel telekomunikačních služeb, např. spol. Google s odkazem na úvodem zmiňovaný případ strojového čtení zasílaných i uložených e-mailů či čtení rozepsané zprávy) v civilním řízení,

¹⁶⁸ „Nejčastěji si partneři odmítají navzájem svěřit hesla od sociálních sítí a obsah telefonu, jako jsou SMS zprávy, e-maily nebo kontakty.“ *Ženy před partnery tají úspory, muži dluhy.* [online]. Novinky.cz, 15. července 2018 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/finance/477606-zeny-pred-partnery-taji-uspory-muzi-dluhy.html>>.

¹⁶⁹ z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

má poškozený možnost domáhat se přiznání nemajetkové újmy v rámci trestního řízení dosažením vydání adhezního výroku o náhradě nemajetkové újmy. Takové trestní řízení musí být vedeno právě pro skutek spočívající v porušení práva na ochranu listovního tajemství.

Pokud dojde k porušení práva na ochranu listovního tajemství ze strany orgánů veřejné moci, pak má dotčený subjekt právo domáhat se náhrady nemajetkové újmy v soudním řízení za podmínek stanovených v zákoně o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci¹⁷⁰. Zde je třeba především upozornit na obligatorní podmínku potřebnou pro řádné podání žaloby, a to výzvu k úhradě nemajetkové újmy před podáním žaloby.

V případě podání stížnosti na porušení práva na ochranu soukromí dle čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv k Evropskému soudu pro lidská práva má stěžovatel právo žádat v případě úspěšného uplatnění, aby byla dotčenému státu uložena povinnost uhradit stěžovateli spravedlivé zadostiučinění, pokud vnitrostátní předpisy umožňují pouze částečnou nápravu závadného stavu. Právo na přiznání spravedlivého zadostiučinění na úrovni Evropského soudu pro lidská práva je zakotveno v ust. čl. 41 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.

5.2 Odpovědnost podle předpisů trestního práva

Bez ohledu na skutečnost, zda dotčený subjekt sám po zjištění porušení práva na ochranu listovního tajemství podá podnět k zahájení trestního řízení, porušením listovního tajemství vzniká pachateli trestní odpovědnost, kdy tak trestní řízení může být zahájeno i na základě vlastních zjištění orgánů činných v trestním řízení. Trestní zákoník¹⁷¹ ochranu listovního tajemství poměrně privileguje, když příslušné skutkové podstaty trestných činů zařadil do hlavy druhé, kde jsou právu na ochranu listovního tajemství věnovány dvě skutkové podstaty.

Trestní zákoník v první řadě zakotvuje ochranu dopravovaným zprávám, a to stanovením skutkové podstaty trestného činu porušení tajemství dopravovaných zpráv dle ust. § 182 trestního zákoníku. Do této skutkové podstaty lze zařadit všechna úmyslná jednání, která mají za následek porušením tajemství zprávy, ať již dopravované prostřednictvím provozovatele poštovních služeb (tedy listovní zásilky) či zprávy dopravované elektronickým způsobem (sem lze zařadit SMS, jiné textové zprávy, hlasové zprávy, datové zprávy, videohovory, obrazové zprávy apod.) nebo neveřejným přenosem dat. Současně se trestnost vztahuje i na vyzrazení tajemství zprávy, která nebyla určena pachateli.

¹⁷⁰ z. č. 89/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷¹ z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Druhou skutkovou podstatou chránící právo na ochranu listovního tajemství je porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí dle ust. § 183 trestního zákoníku. Tato skutková podstata kriminalizuje zjevně zbylé způsoby porušení listovního tajemství, a to porušení tajemství listin či jiných písemností, dokumentů a dat uchovávaných v soukromí, opět se musí jednat o úmyslné jednání.

5.3 Použitelnost důkazů pořízených porušením listovního tajemství

Důležitou otázkou je použitelnost důkazů pořízených porušením listovního tajemství. V soudním řízení (bez ohledu na to, zda se jedná o řízení civilní či trestní) proti sobě totiž v případě předložení důkazu, který byl opatřen v rozporu s právními předpisy (zásahem do práva na ochranu listovního tajemství) proti sobě stojí dva zájmy. Prvním z nich je zájem na úplném zjištění všech skutkových okolností věci. Pokud k němu v řízení dojde, pak lze očekávat, že vydané rozhodnutí by mělo být v maximální míře spravedlivé, neboť bude zohledňovat právě všechny zjištěné a prokázané okolnosti věci, aniž by soud některou skutečnost opomněl.

Druhým zájmem je ovšem právo dotčeného účastníka na tom, aby byla respektována jeho základní práva a zákonná pravidla umožňující jejich omezení. Tento dotčený účastník totiž vychází z dobré víry, že jeho základní práva jsou jasně zakotvena, kdy stát disponuje dostatečnou právní úpravou bránící jejich porušení. Současně tento dotčený účastník očekává, že navrhovaný důkaz nebude v řízení připuštěn, neboť by tak mohlo dojít k legalizaci daného porušení zákonných postupů pro opatření důkazů.

5.3.1 Použitelnost důkazů pořízených zásahem do práva na ochranu listovního tajemství orgánem činným v trestním řízení, soudem nebo správním orgánem

Pokud jde o přípustnost důkazů zajištěných orgány činnými v trestním řízení v rozporu se zákonem a v rozporu s právem obviněného na ochranu listovního tajemství, pak lze vyvodit, že takový důkaz je v trestním řízení nepřipustný a nepřihlíží se k němu. K tomu lze dodat, že každý jedinec má sice ústavními předpisy garantováno právo na soukromí, nicméně to neznamená, že toto právo je absolutní. V rámci pořizování důkazů v trestním řízení (typicky u odposlechu) je tak potřeba splnit tři kritéria, aby bylo možné takový důkaz v řízení připustit. Prvním z kritérií je zákonný postup při pořizování důkazu, který s sebou nese v případě zmíněného odposlechu především vedení řízení pro trestný čin, u kterého je možné odposlech provést, potřebný příkaz k odposlechu a dodržení doby trvání odposlechu. Dalším z kritérií je nezbytnost zásahu do soukromí, která je v případě odposlechu představována podmínkou, že nelze sledovaného účelu dosáhnout jinak než odposlechem. Posledním kritériem je kritérium legitimního cíle, který je představován zjištěním významné skutečnosti pro trestní řízení. V takovém případě lze informace

zjištěné v provedeném odposlechu označit za přípustný důkaz, který byl pořízen legálním a legitimním zásahem do práva na ochranu listovního tajemství.

Totéž platí také v případě dokazování ze strany soudu či správního orgánu ve správním řízení. Pokud soud nebo správní orgán při pořizování důkazu či jeho provádění poruší zákonné podmínky pro jejich pořízení či provádění, je takový důkaz v daném řízení neúčinný a nelze k němu přihlížet. Nicméně lze konstatovat, že s ohledem na specifickou problematiku listovního tajemství se v této souvislosti můžeme setkat spíše s pochybeními orgánů činných v trestním řízení (resp. policejního orgánu), která mohou mít za následek zásah do tohoto garantovaného přirozeného práva.

K tomu je třeba poukázat na teorii plodů z otráveného stromu¹⁷², která řeší, jak naložit s důkazy, které vycházejí z neúčinných důkazů. Původní doktrína pochází ze Spojených států amerických a dovozuje, že v případě důkazu získaného nezákonným způsobem jsou neúčinné také další důkazy, které jsou od něj odvozené. Tato doktrína sice není v českém právním řádu nikde výslovně zakotvena, nicméně je v praxi užívána, což dokládá například nálezy Ústavního soudu ve věci sp. zn. III. ÚS 2260/10¹⁷³, který uvádí následující: „*I kdyby bylo zjištěno, že některý důkaz byl v trestním řízení získán nezákonným, nebo dokonce protiústavním postupem, znamenalo by to toliko to, že tento konkrétní vadně provedený důkaz je v daném řízení nepoužitelný a nelze k němu při dokazování viny přiblížit. Ani tak rigorózní důkazní teorie, jako je doktrína ovoce z otráveného stromu (fruits of poisonous tree doctrine), nezastává názor, že výskyt nezákonného důkazu způsobuje nepoužitelnost všech důkazů, opatřených v daném řízení. Nepoužitelnost se týká toliko těch důkazů, jež jsou od nezákonného důkazu kauzálně odvozeny.*“ Tuto teorii připouští i další nálezy Ústavního soudu (byť ne výslovně) ve věci sp. zn. IV. ÚS 757/2000¹⁷⁴. Oproti zmiňovaným rozhodnutím však stojí například usnesení Ústavního soudu ve věci sp. zn. IV. ÚS 3766/12¹⁷⁵ nebo nálezy Ústavního soudu ve věcech sp. zn. III. ÚS 761/14¹⁷⁶ nebo sp. zn. III. ÚS 2260/10¹⁷⁷, kdy druhý v pořadí uzavírá: „*pokud je eventuálně zjištěno, že některý důkaz byl v trestním řízení opatřen nezákonným způsobem, znamená to pouze tolik, že tento konkrétní důkaz je v daném řízení nepoužitelný a nelze k němu při dokazování viny přiblížit. Je-li však vina pachatele spolehlivě prokázána také jinými důkazy, které přímo nemají původ v nezákonném postupu, nic nebrání tomu odsuzující rozsudek o tyto jiné důkazy opřít.*“

S ohledem na výše uvedené je zřejmé, že česká judikatura ani na úrovni Ústavního soudu není jednotná, pokud jde o použitelnost důkazů odvozených od důkazů získaných nezákonným

¹⁷² NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 115.

¹⁷³ nálezy Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 2260/10.

¹⁷⁴ nálezy Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2003, sp. zn. IV. ÚS 757/2000.

¹⁷⁵ usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 7. 2014, IV. ÚS 3766/12.

¹⁷⁶ nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 21. 5. 2014, sp. zn. III. ÚS 761/14.

¹⁷⁷ nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 8. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 2260/10.

způsobem, tzn. v případě nedodržení zákonných postupů pro legální a legitimní zásah do práva na ochranu listovního tajemství. Lze jednoznačně vyvodit, že důkaz pořízený orgány činnými v trestním řízení v rozporu se zákonem a zasahující do práva na ochranu listovního tajemství je ve své celku zcela neúčinný a při hodnocení prokázané viny se k němu nepřihlíží. Pokud bude zjištěno, že od takového důkazu policejní orgán odvodil další důkazy, bude se při hodnocení těchto dalších důkazů třeba vypořádat s ohledem na zásadu volného hodnocení důkazů s otázkou míry přípustnosti každého z těchto důkazů zvlášť a vyhodnotit veškeré okolnosti, které vedly k porušení práva na ochranu listovního tajemství, stejně jako míry porušení tohoto práva, když je zřejmé, že doktrína plodů z otráveného stromu nebyla jednotně praxí přijata.

5.3.2 Použitelnost důkazů pořízených soukromou osobou zásahem do práva na ochranu listovního tajemství

Problematika nezákonně pořízených či provedených důkazů ze strany orgánů veřejné moci nečiní v praxi de facto žádný zásadní problém, jak je z výše uvedené zřejmé. Zásadnější je ovšem řešení otázky, jak naložit s důkazem pořízeným soukromou osobou (typicky dalším účastníkem řízení), kdy při pořízení takového důkazu bylo zasazeno do práva na ochranu listovního tajemství. Z této kategorie lze již úvodem vyloučit důkazy, které by pořizovala soukromá osoba zásahem do práva na ochranu listovního tajemství na radu orgánů činných v trestním řízení za účelem obejítí zákonných pravidel pro pořizování takových důkazů policejním orgánem, když takové důkazy jsou zcela neúčinné a nepoužitelné. To je zřejmé jak z vnitrostátní judikatury (typicky například usnesení Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 143/06¹⁷⁸), tak i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (v tomto případě lze odkázat například na rozhodnutí ve věci Allan proti Spojenému království¹⁷⁹).

Pokud však jde o možnost použití záznamu soukromé osoby (typicky poškozeného) jako důkazu v trestním řízení, nelze odpovědět jednoznačně, zda je takový důkaz použitelný či nikoliv. Pokud jde o rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, ten ponechává posouzení procesní použitelnosti takového důkazu na soudech jednotlivých států v každém jednotlivém případě zvlášť. Lze tedy dovodit závěr, že i v případě, kdy je jedním z účastníků trestního řízení předložen k důkazu záznam zasahující do práva chráněného čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, pak nelze automaticky dovodit, že připuštěním takového důkazu dochází k porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. To je zřejmé například

¹⁷⁸ usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 10. 2011, sp. zn. II. ÚS 143/06.

¹⁷⁹ rozsudek ESLP ze dne 5. 11. 2002, č. 48539/99, ve věci Allan proti Spojenému království.

z rozhodnutí ve věci Schenk proti Švýcarsku¹⁸⁰, Heglas proti České republice¹⁸¹ nebo P. G. a J. H. proti Spojenému království¹⁸².

Z výše uvedených rozhodnutí ESLP a dále například z rozhodnutí Ústavního soudu ve věci pod sp. zn. II. ÚS 143/06¹⁸³ či IV. ÚS 2425/09¹⁸⁴ (dále také sp. zn. II. ÚS 291/2000¹⁸⁵) můžeme dovodit závěr, že rozhodujícím kritériem pro posouzení přípustnosti takového důkazu bude zjištění existence dostatečně významného zájmu, který je trestným činem dotčen, resp. tedy závažnost projednávané trestné činnosti. Zásah do základního práva na ochranu listovního tajemství by tak musel být proporcionální ke sledovanému cíli, tedy proporcionální k dostatečně závažnému trestnému činu, kdy toto kritérium bude zjevně naplněno prakticky v každém případě závažné kriminality. Dále je třeba porovnat možnosti získat informace zajištěné zásahem do práva na ochranu listovního tajemství jiným způsobem, tedy přípustný bude tento důkaz v případě, že osoba předkládající daný důkaz (záznam hovoru) nemohla mít jinou možnost, jak obsah daného záznamu zajistit. A konečně je třeba pečlivě vyhodnotit i další kritéria vztahující se k danému předkládanému důkazu, jako je například posouzení, zda byl pořízený záznam zneužit ve vztahu k jeho původnímu účelu, zda byl pořízen se souhlasem stran, zda se jedná o jediný důkaz o vině obviněného¹⁸⁶ apod.

Obdobný postup je také v případě posuzování použitelnosti důkazu pořízeného zásahem do práva na ochranu listovního tajemství jedním z účastníků civilního řízení. Jak je z dostupné literatury¹⁸⁷ zřejmé, danou situaci je taktéž nezbytné podrobit zkoumání, a to v rozsahu:

a) posouzení vhodnosti daného důkazu dosáhnout sledovaného cíle – tedy posouzení, zda daný důkaz je vůbec způsobilý k tomu, aby z něj zjištěné informace mohly důkazně podpořit skutečnosti a tvrzení rozhodné v projednávané věci,

b) posouzení nezbytnosti použití daného důkazu v daném řízení – tedy posouzení, zda je ve vztahu k jiným důkazům nezbytné použití právě posuzovaného záznamu,

c) míra přiměřenosti mezi zásahem do práva na ochranu listovního tajemství a předmětem daného civilního řízení.

S ohledem na výše uvedené tak lze dojít k závěru, že pořízení důkazu zásahem do práva na ochranu listovního tajemství bude mít ve většině případů poměrně zásadní dopad, a to nepoužitelnost takého důkazu při prokazování předmětného skutkového stavu. Především pokud

¹⁸⁰ rozsudek ESLP ze dne 12. 7. 1998, č. 10862/ 84, ve věci Schenk proti Švýcarsku.

¹⁸¹ rozsudek ESLP ze dne 1. 3. 2007, č. 5935/02, ve věci Heglas proti České republice.

¹⁸² rozsudek ESLP ze dne 25. 9. 2001, č. 44787/98, ve věci P. G. a J. H. proti Spojenému království.

¹⁸³ usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 10. 2011, sp. zn. II. ÚS 143/06.

¹⁸⁴ usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 2. 2010, sp. zn. IV. ÚS 2425/09.

¹⁸⁵ náleží Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2002, sp. zn. II. ÚS 291/2000.

¹⁸⁶ toto plyne například také z rozsudku ESLP ve věci Schenk proti Švýcarsku

¹⁸⁷ WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 24-25.

jde o situaci, kdy takový důkaz pořizuje některý z orgánů veřejné moci, bude mít nedodržení zákonných pravidel za následek nepoužitelnost důkazu. Shodný následek lze očekávat i v případě, kdy orgány činné v trestním řízení navedou soukromou osobu k pořízení takového důkazu, aby nemusely být splněny např. podmínky pro zajištění odposlechu. Tyto závěry totiž zjevně odpovídají dikci čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, v opačném případě by právní úprava jak na ústavněprávní úrovni, tak i na zákonné úrovni pozbývala smyslu, neboť by se legalizoval stav, kdy orgány veřejné moci mohou postupovat svévolně, a to i v rozporu se zákonem.

Pokud jde o možnost použití takové důkazu ze strany soukromé osoby v jakémkoliv řízení, lze z daných závěrů a kritérií pro použitelnost předmětných důkazů dovodit, že stát je v určitých situacích ochoten tolerovat z procesního pohledu nezákonný postup (byť to může mít pro takového účastníka za následek uplatnění nároku na nemajetkovou újmu, apod.). Jedná se zejména o situace, kdy tento účastník nemá jinou možnost, jak si daný důkaz zajistit méně invazivním způsobem, či dotčený veřejný či soukromý zájem je takové závažnosti, že převažuje nad právem dotčené osoby na ochranu listovního tajemství. Nezbyvá ovšem než doufat, že množství případů, ve kterých budou ze strany soudů či správních orgánů jako důkaz připuštěny záznamy zasahující do práva na ochranu listovního tajemství, bude minimální, a bude se jednat pouze o případy, ve kterých to bude zjevně nezbytné. Minimální přípustnost takových důkazů může totiž posloužit preventivně k tomu, aby samotní účastníci neměli snahu z opatrnosti do práva na ochranu listovního tajemství zasahovat s tím, že až následně by si vyhodnocovali, zda takový důkaz předloží soudu či nikoliv. V takovém případě by se totiž samotný význam práva na ochranu listovního tajemství značně oslabil.

Závěr

Předmětem této rigorózní práce bylo zejména vymezení problematiky ochrany listovního tajemství na ústavní úrovni a srovnání souladnosti její právní úpravy v Listině základních práv a svobod s právní úpravou v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Jak je zřejmé z výše uvedeného, právní úprava zakotvená v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv je poměrně strohá, neobsahuje především žádné dělení na listovní tajemství, pokud jde o listiny uchovávané v soukromí, a tajemství zpráv, které jsou přenášeny různými způsoby přepravy, ať už prostřednictvím provozovatele poštovní přepravy, či s ohledem na technologický pokrok elektronickou cestou. Nicméně i přes tuto strohost je především z výše citovaných rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva zřejmé, že v praxi je ochrana poskytována stejnému předmětu ochrany bez ohledu na to, zda se vychází právě z Listiny základních práv a svobod nebo z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Právě judikatura Evropského soudu pro lidská práva správně zareagovala na technologický vývoj a listovnímu tajemství je tak poskytována dostatečná ochrana bez ohledu na nové způsoby přepravy zpráv či odlišný způsob uchovávání soukromých listin (např. v elektronické podobě na nosičích dat). Stejně tak lze mít jednoznačně za vhodné, že je právní ochrana na úrovni listovního tajemství poskytována také údajům o aktivitě daného subjektu na internetu, když i tyto údaje má řada uživatelů internetu za soukromé.

Vzhledem k tomu, že právní úprava ochrany listovního tajemství jak na úrovni Listiny základních práv a svobod, tak i na úrovni Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, odkazuje s výjimkami z uvedeného práva na zákonnou úpravu, byla v této práci rozebrána vnitrostátní zákonná právní úprava obsahující legální výjimky z jinak nedotknutelného práva. Tyto výjimky byly také podrobeny zkoumání, zda jsou opravdu dostatečně souladné s podmínkami uvedenými v ust. čl. 8 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, neboť právě v daném ustanovení jsou možné podmínky na zákonné úrovni více konkretizovány. V tomto směru lze shledávat stávající zákonnou právní úpravu jako souladnou s citovaným ustanovením Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, nicméně je nutné se kriticky vyjádřit ke dvěma výjimkám, které se nejeví jako dostatečně souladné.

Předně je třeba upozornit na zmiňované nezareagování české právní úpravy na zrušení kontroverzní směrnice 2006/24/ES, a to právě pro rozpor s právem na ochranu soukromí/korespondence, na základě které byla právě sporná právní úprava v § 97 zákona o elektronických komunikacích přijata. Vzhledem k tomu, že se Evropský soud pro lidská práva opakovaně ve svých rozhodnutích vyjadřoval proti hromadnému (v podstatě preventivnímu) shromažďování soukromých údajů o určité osobě, které může mít až podobu intenzivního a

trvalého sledování, ze strany státu, lze se tak vyjádřit kriticky ke skutečnosti, že ani několik let po zrušení kontroverzní směrnice, která k přijetí takové právní úpravy jednotlivé členské státy zavazovala, nedoznala právní úprava zákona o elektronických komunikacích značnějších úprav, byť se jedná o právní úpravu, která již byla Ústavním soudem v minulosti korigována.

Další oblastí, která není z pohledu práva na ochranu listovního tajemství dostatečně právně zakotvena, je zmíněné sledování osob a věcí. Jak již bylo zmíněno, v trestním řádu jsou zakotveny dva odlišné režimy (odposlech/zjištění údajů o telekomunikačním provozu a sledování osob a věcí) zásahu do soukromí (resp. možného zásahu do práva na ochranu listovního tajemství). Oba režimy se bez zjevného důvodu liší především rozsahem trestných činů, pro které k nim může být přistoupeno a způsobem zpětné kontroly (především pokud jde o vyrozumívání o zásahu do práva na ochranu listovního tajemství a možné kontroly tohoto zásahu ze strany dotčené osoby). Ale jak již bylo výše zmíněno, v rámci sledování osob a věcí může dojít v rámci některých situací k zásahu do listovního tajemství, aniž by takový zásah byl schválen soudcem, jako je tomu v případě odposlechu. Současně není právně možné ani zpětné schválení takového zásahu ze strany soudu, v tomto směru lze tedy taktéž konstatovat, že taková právní úprava není dostatečně souladná s čl. 8 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a měla by být podrobena značné korekci.

Detailnímu zkoumání byla dále podrobena ochrana důvěrnosti komunikace mezi klientem a advokátem. Je zcela jednoznačné, že tato komunikace taktéž podléhá ochraně v rámci právní úpravy listovního tajemství, nicméně právě dle citované judikatury Evropského soudu pro lidská práva je takové komunikaci poskytována ochrana ještě vyšší, než kdyby se jednalo o komunikaci jiných osob, které nejsou ve vztahu klient – advokát. Judikatura na úrovni Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva zjevně připouští, že tato důvěrnost není neomezená, což lze samozřejmě akceptovat s ohledem na možné nebezpečí zneužití právě privilegovaného vztahu klient – advokát. Nicméně je nezbytné pro možnost prolomení této vyšší důvěrnosti listovního tajemství jasně vymežit pravidla, což se dosud dostatečně nepodařilo, jak je zjevné především z nekorespondující judikatury Ústavního soudu. Naproti tomu alespoň v rovině judikatury Evropského soudu pro lidská práva lze určitou konstantnost shledávat. Tato judikatura důvěrnost předmětné komunikace privileguje, avšak zásah do ní připouští v případech, kdy sám advokát páchá trestnou činnost, taková výjimka je jednoznačně akceptovatelná.

Pokud jde o ochranu důvěrnosti komunikace zaměstnance na pracovišti (či na pracovním zařízení i mimo pracoviště), v tomto směru byla taktéž podrobena stávající právní úprava zkoumání při zohlednění judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Na základě provedené analýzy byla v této práci specifikována doporučení, jak předejít zásahu do práva na ochranu listovního tajemství zaměstnance při kontrole jeho aktivity na pracovních zařízeních či v pracovní době. Je vhodné

zaměstnanec předem prokazatelně vyrozumět o způsobu a rozsahu provádění kontroly a k zásahu do důvěrnosti jeho komunikace přistupovat pouze v zákonných případech, a především při neúčinnosti méně invazivních způsobů kontroly. Je tak například zjevné, že zaměstnavateli postačí ke kontrole činnosti zaměstnance pouze zjištění hlavičky e-mailové zprávy, aniž by tuto zprávu otevíral, aby si ověřil, že předmětný e-mail nebyl odeslán v rámci plnění pracovních povinností zaměstnance. V tomto směru byla v rámci práce aplikována starší judikatura Evropského soudu pro lidská práva, ale i judikatura poměrně nedávná (na úrovni rozhodnutí velkého senátu), která se k zásahům do důvěrnosti komunikace zaměstnance staví poměrně striktně a především upozorňuje na častou nepředvídatelnost takto invazivních způsobů kontroly (byť samozřejmě Evropský soud pro lidská práva chápe zájem zaměstnavatele na tom, aby nebyla jeho pracovní zařízení a pracovní doba zneužívány k soukromým účelům zaměstnanců, je ovšem nezbytné, aby kontrola byla přiměřená a předvídatelná).

Závěrem bylo v této rigorózní práci pojednáno o následcích porušení práva na ochranu listovního tajemství. V rámci toho byly zkoumány nejen možnosti domáhání se úhrady způsobené nemajetkové újmy či trestněprávní důsledky takového zásahu, ale také procesní důsledky v případě, kdy je některou ze stran řízení předložen důkaz pořízený v rozporu s právem na ochranu listovního tajemství, když ne ve všech případech je takový důkaz automaticky nepřijatelný.

Bibliografie

Monografie a sborníkové příspěvky:

- BĚLINA, Miroslav a kol. *Zákoník práce*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, 1640 s.
- BÍLKOVÁ, Jana a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 2380 s.
- KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, 1696 s.
- KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov: (A-Ž : studentské vydání)*. Vyd. 1., Praha: Academia, 2006
- NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 115 s.
- REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, 263 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, 4720 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, 3632 s.
- VLACHOVÁ, Barbora. *Zákon o elektronických komunikacích*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, 536 s.
- WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 931 s.

Odborné časopisy

- GŘIVNA, Tomáš. *Právo na zachování důvěrné komunikace mezi advokátem a jeho klientem*. Bulletin advokacie. 2017, č. 6
- HARAŠTA, Jakub, MYŠKA, Matěj. *Budoucnost data retention*. Trestněprávní revue. 2015, č. 10
- JELÍNEK, Jiří. *K chybějící právní úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu*. Bulletin advokacie. 2018, č. 7-8
- NOVÁK, Jiří. *K uchovávání provozních a lokalizačních údajů v České republice ve světle rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie*. Bulletin advokacie. 2015, č. 5
- SOKOL, Tomáš. *Odposlech*. Právní rádce. 2005, č. 1
- ŠTĚDRONĚ, Bohumír. *Čtení e-mailové pošty zaměstnavatelem a ochrana soukromí*. Bulletin advokacie. 2004, č. 10

České právní předpisy:

- usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
- z. č. 242/2016 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů

z. č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 289/2005 Sb., o vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 127/2005 Sb., zákon o elektronických komunikacích, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 29/2000 Sb., o poštovních službách, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 89/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 67/1992 Sb., o Vojenském obranném zpravodajství, ve znění účinném k 1. 11. 1998
z. č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění účinném ke dni 18. 8. 2006
z. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
z. č. 100/1960 Sb., ve znění účinném ke dni 11. 7. 1960
z. č. 150/1948 Sb., ve znění účinném ke dni 9. 6. 1948
z. č. 121/1920 Sb. z. a n., ve znění účinném ke dni 6. 3. 1920
vyhl. č. 485/2005 Sb., o rozsahu provozních a lokalizačních údajů, době jejich uchovávání a formě a způsobu jejich předávání orgánům oprávněným k jejich využívání
vyhl. Ministerstva dopravy a spojů č. 28/2001 Sb., ve znění účinném ke dni 1. 1. 2003

Mezinárodní a evropské právní předpisy:

Listina základních práv Evropské unie č. 2007/C 303/01

nařízení Evropského Parlamentu A Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/24/ES ze dne 15. března 2006, o uchovávání údajů vytvářených nebo zpracovávaných v souvislosti s poskytováním veřejně dostupných služeb elektronických komunikací nebo veřejných komunikačních sítí

Tuzemská judikatura:

nález Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. II.ÚS 2299/17

nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 2847/14
usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1638/14
usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 7. 2014, IV. ÚS 3766/12
nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 5. 2014, sp. zn. III. ÚS 761/14
usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 3. 2014, sp. zn. III. ÚS 3988/13
rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2012, sp. zn. 21 Cdo 1771/2011
usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 10. 2011, sp. zn. II. ÚS 143/06
nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 2260/10
nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/10
nález Ústavního soudu ze dne 25. 11. 2010, sp. zn. II. ÚS 889/10
usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 2. 2010, sp. zn. IV. ÚS 2425/09
nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2010, sp. zn. II. ÚS 2806/08
nález Ústavního soudu ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 3038/07
nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2003, sp. zn. IV. ÚS 757/2000
nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2002, sp. zn. II. ÚS 291/2000
nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 1995, sp. zn. III. ÚS 62/95

Judikatura ESLP:

rozsudek ESLP ze dne 24. 5. 2018, č. 28798/13, ve věci Laurent proti Francii
rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 5. 9. 2017, č. 61496/08, ve věci Barbulescu proti Rumunsku
rozsudek ESLP ze dne 7. 6. 2017, č. 71362/01, ve věci Smirnov proti Rusku
rozsudek ESLP ze dne 16. 6. 2016, č. 49176/11, ve věci Versini-Campinchi a Crasnianski proti Francii
rozsudek ESLP ze dne 12. 1. 2016, č. 61496/08, ve věci Barbulescu proti Rumunsku
rozsudek ESLP ze dne 27. 10. 2015, č. 62498/11, ve věci R. E. proti Spojenému království
rozsudek ESLP ze dne 3. 2. 2015, č. 30181/05, ve věci Pruteanu proti Rumunsku
rozsudek ESLP ze dne 6. 12. 2012, č. 12323/11, ve věci Michaud proti Francii
rozsudek ESLP ze dne 3. 7. 2012, č. 30457/06, ve věci Robathin proti Rakousku
rozsudek ESLP ze dne 16. 10. 2007, č. 74336/01 ve věci Wieser a Bicos Beteiligungen GmbH proti Rakousku
rozsudek ESLP ze dne 3. 4. 2007, č. 62617/00, ve věci Copland proti Spojenému království
rozsudek ESLP ze dne 1. 3. 2007, č. 5935/02, ve věci Heglas proti České republice
rozsudek ESLP ze dne 29. 6. 2006, č. 54934/00, ve věci Weber a Saravia proti Německu
rozsudek ESLP ze dne 5. 11. 2002, č. 48539/99, ve věci Allan proti Spojenému království
rozsudek ESLP ze dne 25. 9. 2001, č. 44787/98, ve věci P. G. a J. H. proti Spojenému království
rozsudek ESLP ze dne 12. 10. 2000, č. 33274/96, ve věci Foxley proti Spojenému království
rozsudek ESLP ze dne 30. 7. 1998, č. 27671/95, ve věci Valenzuela Contreras proti Španělsku

rozsudek ESLP ze dne 12. 7. 1998, č. 10862/ 84, ve věci Schenk proti Švýcarsku
rozsudek ESLP ze dne 25. 3. 1998, č. 23224/94, ve věci Kopp proti Švýcarsku
rozsudek ESLP ze dne 25. 6. 1997, č. 20605/92, ve věci Halford proti Spojenému království
rozsudek ESLP ze dne 16. 12. 1992, č. 13710/88, ve věci Niemietz proti Německu
rozsudek ESLP ze dne 2. 8. 1984, č. 8691/79, ve věci Malone proti Spojenému království
rozsudek pléna ESLP ze dne 6. 9. 1978, č. 5029/71, ve věci Klass a další proti Německu

Judikatura Evropského soudního dvora:

rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 8. 4. 2014, ve spojených věcech C-293/12 a C-594/12

Judikatura zahraničních soudů:

rozsudek Odvolacího soudu v Haagu, ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 200.174.280/01
nález německého Spolkového ústavního soudu ze dne 2. 3. 2010, sp. zn. 1 BvR 256/08
rozhodnutí Ústavního soudu Rumunska ze dne 8. 10. 2009, č. 1258

Internetové zdroje:

ČTK. *Jana Nečasová je vinná v kauze zneužití Vojenského zpravodajství, rozhodl soud. Dostala tříletou podmínku, 10 let nesmí pracovat pro stát.* [online]. ihned.cz, 1. března 2019 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/domaci/477847-necasova-se-odvolala-proti-podmince-za-zneuziti-vojenskeho-zpravodajstvi.html>>

JANSA, Lukáš. *Kontrola zaměstnance při výkonu práce s počítačem.* [online]. pravoit.cz, 15. března 2007 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<http://www.pravoit.cz/novinka/kontrola-zamestnance-pri-vykonu-prace-s-pocitacem>>

KUŽELA, Matyáš, WINTER, Martin. *Právo zaměstnavatele kontrolovat soukromé zprávy.* [online]. Epravo.cz, 18. ledna 2016 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/pravo-zamestnavatele-kontrolovat-soukrome-zpravy-svych-zamestnancu-100182.html>>

NOVÁK, Jiří. *Rozhodnutí o zákazu odposlechní advokátů v Nizozemí.* [online]. bulletin-advokacie.cz, 9. února 2016 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/rozhodnuti-o-zakazu-odposlechu-advokatu-v-nizozemi?browser=full>>

PROUZA, Ladislav. *Ke kontrole soukromé elektronické pošty na pracovišti.* [online]. Epravo.cz, 12. února 2016 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/ke-kontrole-soukrome-elektronicke-posty-na-pracovisti-100406.html?mail>>.

ŠRÁMEK, Dušan. *Zásada důvěrnosti komunikace klienta s advokátem není zakotvena, zaznělo na konferenci.* [online]. cak.cz, 4. dubna 2017 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=17287>>

VÁCLAVÍK, Lukáš. *Google: „Lidé nemůžou očekávat žádné soukromí, pokud používají Gmail.“* [online]. Cnews.cz, 14. srpna 2013 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.cnews.cz/google-lide-nemuzou-ocekavat-zadne-soukromi-pokud-pouzivaji-gmail/>>

Vojenské zpravodajství České republiky [online]. vzcr.cz, nedatováno [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.vzcr.cz/>>

Ženy před partnery tají úspory, muži dluhy. [online]. Novinky.cz, 15. července 2018 [cit. 30. března 2019]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/finance/477606-zeny-pred-partnery-taji-uspory-muzi-dluhy.html>>

Ostatní:

důvodová zpráva ke směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/24/ES ze dne 15. března 2006 Kom (2005) 438 v konečném znění ze dne 21. 9. 2005

stanovisko Evropského inspektora ochrany údajů k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/24/ES ze dne 15. března 2006

Úřad pro ochranu osobních údajů. *Úřad pro ochranu osobních údajů ke problémům z praxe - č. 1/2003: Monitorování elektronické pošty a ochrana soukromí a osobních údajů zaměstnanců.* č. 23/2003/2 Uoou

Úřad pro ochranu osobních údajů. *Úřad pro ochranu osobních údajů ke problémům z praxe - č. 2/2009: Ochrana soukromí zaměstnanců se zvláštním zřetelem ke monitoringu pracoviště*

Vláda: Důvodová zpráva k návrhu zákona o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, č. 169/1999 Dz

Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby, č. 293/1993 Dz

Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 242/2016 Sb., celní zákon, č. 242/2016 Dz

Shrnutí

Předkládaná rigorózní práce podrobně pojednává o základním právu na ochranu listovního tajemství v širším smyslu (tedy právu na ochranu tajemství listin uchovávaných v soukromí a taktéž právu na ochranu listin a zpráv zasílaných poštou, telefonem či elektronickou formou), jak je zakotveno v čl. 13 Listiny základních práv a svobod a taktéž čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

V práci je nejprve stručně vysvětlen účel tohoto základního práva a následně je mapován vývoj právní úpravy listovního tajemství na území České republiky, resp. Československé republiky.

V další části této práce je podrobně věnována pozornost otázce vymezení dotčených subjektů, a především také předmětu ochrany v rámci práva na ochranu listovního tajemství, kdy je v případě nepříliš určité právní úpravy poukázáno na odpovídající rozhodnutí Ústavního soudu či Evropského soudu pro lidská práva. Práce taktéž mapuje osud směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/24/ES ze dne 15. března 2006, která měla a bohužel do dnešního dne má vliv na podobu právní úpravy umožňující zásah do předmětného základního práva.

Tato práce současně také analyzuje zákonnou právní úpravu umožňující legální zásah do práva na ochranu listovního tajemství a kontroluje soulad této zákonné právní úpravy s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Velká pozornost je taktéž věnována rozboru problematiky důvěrnosti komunikace mezi klientem a advokátem, kontroly korespondence na pracovišti a sledování osob a věcí, kdy jsou zákonná východiska konfrontována s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva.

Závěrem tato práce poukazuje na problematiku důsledků porušení práva na ochranu listovního tajemství. Pozornost je věnována nejen hmotněprávním následkům, ale především následkům procesním v podobě použitelnosti důkazu získaného porušením listovního tajemství. Pro tento účel je analyzována judikatura Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva.

Summary

Presented thesis provides a detailed treatise of a fundamental right to privacy of correspondence in *sensu lato* (e.g. right of secrecy protection of documents kept in privacy as well as right for protection of documents and messages sent by post, telephone or electronic form of communication) according to article 13 of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms and article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

First of all, the purpose of this fundamental right is briefly explained and the development of legislation of the privacy of correspondence in the Czech (or Czechoslovak) Republic is described.

Next part of this thesis is focused on the issue of defining concerned entities and especially the subject of protection within the right to privacy of correspondence. In the case of insufficiently specified legislation, corresponding decisions of the Constitutional Court or the European Court for Human Rights are pointed out. In addition, the fate of the European Parliament and Council directive 2006/24/ES from 15th March 2006 is pursued. Up to now, this directive has been unfortunately influencing the legislation which enables intervention into the concerned fundamental right.

Moreover, this thesis analyzes legislation permitting legal intervention into the right to privacy of correspondence and it examines compliance of such legislation with the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Substantial attention is dedicated also to the analysis of problematics of confidentiality between client and attorney, checking correspondence on place of employment and monitoring of persons and objects where the legislative basis is confronted by the European Court for Human Rights judicature.

Finally, this thesis highlights the consequences of violation of the right to privacy of correspondence. Attention is focused on substantive consequences and especially on procedural consequences in the form of applicability of evidence obtained by violation of the privacy of correspondence. To this purpose, judicature of both the Constitutional Court and the European Court for Human Rights is analyzed.

Klíčová slova

listovní tajemství, tajemství dopravovaných zpráv, důvěrnost komunikace, odposlech, sledování

Keywords

privacy of correspondence, secrecy of conveyed messages, confidentiality of communication, wiretapping, surveillance